

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MİLLİYETÇİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERCAN YILMAZ

İSTANBUL, 2008

TC
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILAP TARİHİ ANABİLİM DALI

DEMOKRAT PARTİ DÖNEMİNDE MİLLİYETÇİLİK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERCAN YILMAZ

TEZ DANIŞMANI: YRD. DOÇ. ALİ SATAN

İSTANBUL, 2008

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek Lisans öğrencisi Ercan Yılmaz'ın "Demokrat Parti Döneminde Milliyetçilik " konulu tez çalışması jürimiz tarafından Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Anabilim Dalı Yüksek Lisans tezi olarak ~~oy birliği~~ / oy çokluğu ile başarılı bulunmuştur.

Tez Danışmanı : Yrd.Doç.Dr. Ali Satan
Üniversitesi Marmara

İmza

Üye : Prof.Dr. Vahdettin ENGİN
Üniversitesi Marmara

Üye : Prof.Dr. Süleyman Beyoğlu
Üniversitesi Marmara

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu' nun 06/10/2008 tarih ve 16-6 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	III
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ	VI
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: MİLLİYETÇİLİK	3
1.1. MİLLET	3
1.2. MİLLİYETÇİLİK	7
1.2.1. Türk Milliyetçiliği	11
1.2.2. Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı	17
1.2.3. Milli Şef İnönü Dönemi CHP'nin Milliyetçilik Anlayışı	23
2. BÖLÜM: DP DÖNEMİNDE MİLLİYETÇİLİK	33
2.1. DP'NİN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ	33
2.1.1. DP'nin İktidara Gelişi ve Milliyetçiler	38
2.2. DP'NİN MİLLİYETÇİLİK UYGULAMALARI.....	44
2.2.1. Komünizmle Mücadele.....	44
2.2.2. Dil Meselesi ve Arapça Ezanın Kabulü.....	49
2.2.3. Türkiye Milliyetçiler Derneği'nin Demokrat Parti Tarafından Kapatılması (22 Ocak 1953)	55
2.2.4. Demokrat Parti Dönemi Diğer Milliyetçi Dernekler	65
2.2.4.1. Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyetleri	65
2.2.4.2. Komünizmle Mücadele Dernekleri.....	66
2.2.5. Milli Eğitim Bakanlığının Başında Milliyetçi Bir Bakan Tevfik İleri.....	66
2.2.5.1. Komünizmle Mücadele.....	68
2.2.5.2. Din Eğitimi ve İmam Hatip Okullarının Açılması.....	69
2.2.5.3. Köy Enstitülerinin Kapatılarak Öğretmen Okullarına Dönüştürülmesi.....	71
2.3. DP DÖNEMİ MİLLİYETÇİ AKIMLAR.....	75
2.3.1. Anadoluçuluk Hareketi	75
2.3.1.1. Anadoluçuluk Hareketinin Yayın Organları.....	78
2.3.1.1.1. Anadolu Mecmuası.....	78
2.3.1.1.2. Dönüm Dergisi	78
2.3.1.1.3. Çığır Dergisi.....	78

2.3.1.1.4. Millet Dergisi	78
2.3.2. Turancılık (Pan Türkizm Hareketi)	78
3. BÖLÜM: DEMOKRAT PARTİNİN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI VE MİLLİYETÇİLİK	84
3.1. KORE'YE ASKER GÖNDERİLMESİ VE TÜRKİYE'NİN NATO'YA ÜYE OLMASI ...	84
3.2. KIBRIS MESELESİ.....	87
4. BÖLÜM: DÖNEMİN MİLLİYETÇİ AYDINLARI TARAFINDAN DP İKTİDARININ GENEL BİR DEĞERLENDİRİLMESİ.....	93
SONUÇ	99
ÖZGEÇMİŞ	103
BİBLİYOGRAFYA	104
EKLER	107

KISALTMALAR

a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m	Adı geçen makale
a.g.t.	Adı geçen tez
Bkz.	Bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
HP	Halk Partisi
MD	Milliyetçiler Derneği
MP	Millet Partisi
MTTB	Milliyetçi Türk Talebe Birliği
s.	Sayfa
TKP	Türkiye Köylü Partisi
TMD	Türkiye Milliyetçiler Derneği

ÖZET

DP'nin 27 yıllık tek parti dönemine son vererek iktidara gelmesi Türkiye'de demokratik ve siyasi açıdan önemli bir dönemi başlatmış, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan bu yana ilk kez iktidar el değiştirmişti.

İktidarının ilk yıllarında milliyetçi bir söylem geliştiren DP, daha sonra anlaşılmaz bir şekilde bu milliyetçi çizgiden uzaklaşmaya ve CHP dönemine benzer bir politika izleyerek milliyetçi camiayla arasına mesafe koymaya başlamıştır.

DP İktidarı ile milliyetçiler arasındaki soğukluğun başlangıç noktasını 22 Ocak 1953'te Milliyetçiler Derneği'nin kapatılması olayı teşkil eder. Bu olaydan sonra milliyetçilerle DP İktidarı arasında pek tamiri mümkün olmayan bir soğuk savaş, DP İktidarının sonuna dek sürmüş ve ilişkiler bir türlü rayına oturmamıştı. Bu kapatma hadisesi, 1944 Irkçılık ve Turancılık Davası gibi bir dönüm noktasıdır. Bu dönemde Anadoluçuluk ve Turancılık akımları kendini göstermiş özellikle Anadolu Milliyetçilik ön plana çıkarak faal çalışmalarıyla bu döneme damgasını vurmuştur. DP İktidarı döneminde birçok milliyetçi mecmua yayınlanmasına rağmen, iktidar tarafından birçoğu “ aşırı milliyetçi” bulunarak kapatılmıştır.

DP İktidarı, dış politikada milli bir siyaset izlemiş, komünizmle mücadelede kararlı bir tutum sergilemiş, Atatürk dönemi dış politika anlayışının benzerini kendi döneminde uygulamıştır.

ABSTRACT

While DP came to power through ending the period of the single party covered 27 years, new and important time period has started in Turkish democratic and politic life, and government has changed hands firstly since the establishment of the Turkish Republic.

DP, that developed a nationalist expression at the first years of the government, after some years began to recede this nationalist line unreadably, and moved away from the nationalist society through following a policy like the period of CHP.

After Nationalists Association has been closed by the the government on January 22, 1953, the first indifference began to seem between DP and nationalists. Hereafter a cold war continued between DP government and the nationalist society until the end of DP government, the relationships did not amend anyway. This closing event is a turning point similar to “Racism and Turanism Case” in 1944. In this time period Anatolianism and Turanism trends increased and Anatolianist Nationalism made its mark on this period as working actively. Although lots of nationalist magazine published in the period of DP government, some of these magazines were closed by the government because they were evaluated as chauvinist.

At its government time, DP followed a nationalist foreign policy, conflicted with communism purposefully and executed a similar foreign policy to the concept of Ataturk’s time.

ÖNSÖZ

Günümüzün üzerinde en çok araştırma yapılan, hakkında yazılar yazılan ekonomik, sosyolojik ve siyasi anlamlarıyla derin bir tarihi geçmişin izlerini taşıyan bir o kadar da tartışılan ve anlamlandırılmaya çalışılan en önemli konularından biri hiç şüphesiz milliyetçiliktir. Milliyetçiliğin her yönü ayrı ayrı tez konusu olabilecek bir yoğunluktadır. Öyle zannediyorum ki, bu konuda herkesin söyleyebilecek bir sözü vardır.

Ülkemizin 1950- 1960 yılları arasında yaşadığı siyasi dönüşüm ve çok partili hayatın başlayarak demokrasinin ülkemizde yerleşik bir yapıya büründürülme çabaları da araştırmacıları cezbe etmiş, bu dönem siyasi ve ekonomik açıdan birçok araştırmaya ilham vermişti. Biz, yapılan çalışmalara saygı duyarak daha farklı bir açıdan DP İktidarını ele almaya çalıştık. DP İktidarının milliyetçiliğe bakış açısı, milliyetçi kesimin DP ile ilgili düşüncelerini ve bu 10 yıllık süreç içinde milliyetçiliğin ülkemizdeki genel havasını araştırmaya ve değerlendirmeye çalıştık. Yaptıklarımız deryada katreden ibarettir. Ümidimiz, yapılacak çalışmaların daha kapsamlı ve doyurucu olması ve ileriye ışık tutmasıdır.

Çalışmamızın temelini 1950–60 yılları arası gazeteler ve milliyetçi dergiler oluşturuyor. Fakat üzülerik belirtelim ki bu döneme ait gazete ve özellikle dergi koleksiyonlarında büyük bir sıkıntının olduğunu görüyoruz. Taksim Atatürk Kitaplığı'nın kapalı olması, Basın Müzesi'nin yetersizliği bizi Beyazıt Devlet Kütüphanesi'ne yönlendirmiş fakat bu yıllar arasında çıkan milliyetçi dergilerin dağınık ve düzensiz olması çalışmalarımızı kısıtlamıştır. Birçok dergi koleksiyonunun eksik ve yetersiz olması araştırmacılar için büyük bir zorluğu da beraberinde getirmiş, bu dönemde çıkan bütün milliyetçi dergileri inceleme isteğimizi gerçekleştirmemize, engel teşkil etmiştir. Bu açığımızı, o dönemi anlatan kitap, hatırat ve incelemelerle kapatmaya çalışsak da o dönemi tam olarak anlatamamanın sıkıntısını yaşıyoruz.

Dergi koleksiyonlarında ki sıkıntı nedeniyle bu 10 yıllık süreçte 3 gazete ve 4 tane milliyetçi dergiyi incelemek durumunda kaldık. Tarafsız bilgilere ve haberlere ulaşabilmek için DP'nin yayın organı Zafer Gazetesi'ni, CHP'nin Ulus Gazetesi'ni ve Millet Partisi'nin Millet Gazetesi'ni incelemeye çalıştık. Çıkan haber ve yorumları gazete yıllarına paralel olarak karşılaştırmaya ve irdelemeye çalıştık. Fakat bu gazetelerde dönemin milliyetçiliği açısından doyurucu haber ve yorumlara rastlayamadık. Aradığımız birçok şeyi dergilerde bulduk. Temennimiz, dergi koleksiyonlarının tamamlanarak en kısa zamanda araştırmacılara ulaştırılmasıdır. Dönemin kalem erbabının aynı zamanda siyasetin içinde yer alması, o döneme ait gazete ve dergilerin önemini bir kat daha arttırmıştır.

Tezimizin birinci bölümünü, Milliyetçiliğin Dünyada ortaya çıkışı ve Türkiye’de yayılması ve etkileri oluşturuyor. Yine bu bölümde Atatürk’ün Milliyetçilik anlayışı ve DP öncesi CHP’nin milliyetçilik anlayışı değerlendirilerek ikinci bölüme geçiş yapıyoruz. İkinci Bölümde, DP Döneminde milliyetçilik konusunu ele aldık. DP’nin iktidara geliş süreci, milliyetçilerin DP’ye bakış açısı, DP’nin milliyetçiliğe bakışı ve milliyetçilikle ilgili uygulama ve icraatları, DP iktidarı döneminde varlığını sürdüren milliyetçi akımlar ve neşriyat alanındaki çalışmalar bu bölümü oluşturdu. Hazırladığımız tezin omurgasını da bu bölüm oluşturdu. Üçüncü bölümde ise DP’nin dış politikadaki anlayışını ve milliyetçiliğini ele almaya çalıştık. DP İktidarı dış politikada ne kadar “milli” bir tavır geliştirdi? Bunu değerlendirmeye çalıştık. Dördüncü bölümde ise dönemin milliyetçi aydınlarının genel bir DP değerlendirmesini hiç yorum katmadan aynen sunmaya çalıştık.

Yaptığımız çalışmaya rehberlik eden ve önümüze ışık tutan, nezaketi elden bırakmadan yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Ali Satan’a ve bu çalışmada beni cesaretlendiren ve yüreklendiren, zor günlerimde desteğini mahrum etmeyen eşime teşekkürü bir borç bilirim.

Ercan YILMAZ

GİRİŞ

20. yüzyıl ulus-devletlerin yüzyılı olmuştur. Bu yüzyıl, devletlerin millet olma şuurunu ve kendi milletini üstün tutma gayretlerini üst seviyeye çıkarmış ve bu yüzyıla “milliyetçi politikalar” damgasını vurmuştur.

Milliyetçiliğin gelişimini daha gerilere götürmekle beraber, 1789 Fransız İhtilali, milliyetçiliğin başlangıç noktası olarak kabul edilir. Fransa’da başlayan Milliyetçilik cereyanı, önce Avrupa’yı ardından da bütün dünyayı sarmış ve özellikle çok uluslu devletleri derinden etkilemişti.

Milliyetçiliğin menfi tesirlerini yakinen hisseden devletlerin başında Osmanlı geliyordu. Osmanlı bünyesindeki milletler, önce bir ayaklanma ve isyan çıkarıyorlar, ardından belli imtiyazlar elde ediyorlar ve daha sonra da bağımsızlıklarını ilan ederek, kendi devletlerini kuruyorlardı.

Osmanlı Devleti, uzunca bir süre bu ayrılmalara ve kopuşlara çözüm geliştiremedi. Dünyada hızla yayılma alanı bulan milliyetçilik cereyanına İslamcılık ve Osmanlıcılık akımlarıyla cevap vermeye ve milliyetçiliğin devlet üzerindeki menfi tesirlerini bertaraf etmeye çalıştı fakat başarılı olamadı. Osmanlı’nın millet anlayışı, hiçbir zaman ırki bir anlam taşımadı. Aynen İslami düşüncede olduğu gibi milleti din ile eşdeğer gören Osmanlı’nın, milliyetçi bir düşünce anlayışı yoktu. Osmanlılık esası üzerine kurduğu devlet yapılanmasında vergi ve askerlik meseleleri dışında bünyesindeki milletlere ırki bir değerlendirme kriteri koymamıştı. Başta Atatürk olmak üzere birçok Türk aydını Osmanlı’nın milliyetçilik hususunda geliştirdiği bu düşüncesini kıyasıya eleştirmiş ve dünyada olup bitenin çok gerisinde kalmakla suçlamıştı.

Batıya giden aydınlar, milliyetçiliğin Osmanlı topraklarında filizlenmesine ve bir fikir olarak gelişmesine zemin hazırladılar. Avrupa’da gördükleri fikirleri Osmanlı coğrafyasına taşıyarak yeni bir düşüncenin alt yapısını oluşturdular. Bu dönem aynı zamanda dünyada ve Osmanlı topraklarında sancılı bir dönemin de başladığı bir sürece denk geldi. Dünya adeta patlamaya hazır bir bomba gibiydi. Osmanlı’nın içerde yaşadığı siyasi istikrarsızlık, İttihat Terakki’nin ülke yönetiminde gösterdiği kopuk ve temelsiz politikalar, iç çekişmeler ve İttihat Terakki içindeki siyasi kavgalar devleti zaten uçurumun kenarına getirmişti. Buna bir de dış politikadaki “politikasızlık” ve ordu içindeki bölünmeler eklenince koskoca devletin eli kolu bağlanmış ve hareket kabiliyeti sıfırlanmıştı.

Trablusgarp ve Balkan felaketleri, ardından başlayan Cihan Harbi, Osmanlı coğrafyasında Türk Milliyetçiliğini patlatmıştır. Elinde “Anadolu”dan başka toprak, “Türk”ten başka millet kalmayan Osmanlı, Türk milliyetçiliğine tek kurtuluş çaresi olarak sarılmış ve mücadelesini “ Türk” kelimesi etrafında şekillendirmeye ve yönlendirmeye başlamıştı. Milli mücadeleyi ve Kuvayi Milliye ruhunu da bu “ Türk milliyetçiliği” vurgusunun altında aramak gerek.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti de bu düşünce paralelinde “ulus devlet” olma vasfını kazanmış, resmi ideolojisini buna göre dizayn etmiş, Türk milliyetçiliği etrafında şekillendirdiği bu söylem ve duruşunu yasa ve kurumlarla koruma yoluna gitmişti. Milli mücadele döneminde dini bir milliyetçi söylem geliştiren yönetici kadro, devletin teşekkülünden sonra dini özelliklerinden arınmış, laik ve batılı tarzda bir milliyetçiliği benimsemiş gözüküyordu. Türkiye Cumhuriyeti, çok güçlü bir şekilde “ Türk” vurgusu yapıyor ve atacağı adımları da buna göre şekillendiriyordu.

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan bu döneme kadar iş başına gelen partilerin de milliyetçilik konusunda hassas dengeleri koruduğunu ve bu milliyetçilik anlayışına sahip çıktıklarını gözlemliyoruz. Devlet felsefesinin olmazsa olmaz şartlarından biri olarak milliyetçilik, her şartta ve her zeminde kendini kabul ettirmeye devam ediyor. Milliyetçiliğin bu cazibesi hiçbir zamanda eksilecek gibi gözüküyor. Küreselleşen dünyada milliyetçiliğin vazgeçilmez bir değer olarak yükselmesi ve milletlerin kendi ulusunu koruma ve yükseltme insiyaklarının adeta depreşmesi ve milliyetçiliğe kurtarıcı gözüyle bakmaları, dünyanın geleceği açısından ayrıca bir tartışmayı da gündeme getiriyor.

Milliyetçiliğin ihtiva ettiği anlamlar da günümüzde önemli hale geliyor. Şüphesiz her ulus ve her fert, milliyetçiliği kendi penceresinden değerlendiriyor fakat dünyada o kadar farklı ve o kadar çeşitli milliyetçilik var ki, hangi cephesinden ele alırsak alalım elde edeceğimiz sonuçlar kesin bir yargıya varmamızı engelliyor.

Milliyetçiliğin yüklendiği anlamlar, millet- milliyetçilik paralelinde yapılan yorumlar ve düşünürlerin hala fikir birliğine varamadıkları pek çok konu, milliyetçiliğin tarihi süreçteki yerini ve önemini bir kez daha ortaya çıkarıyor ve milliyetçiliği önemli hale getiriyor.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. MİLLİYETÇİLİK

1.1 MİLLET

Günümüzün en önemli konularından biri haline gelen ve değişen dünyanın siyasi anlayışı içerisinde yükselen bir değer olarak karşımıza çıkan milliyetçiliği anlamak ve değerlendirmek için önce millet (ulus) kavramını bilmek ve tanımakta fayda vardır. Birçok kaynakta farklı biçim ve tanımla karşımıza çıkan millet sözcüğünü, genel bir bakış açısı ve değerlendirmeye sunmaya çalışacağız. Bu değerlendirmeleri yaparken millet ve milliyetçilik kavramlarının gerek etimolojik, gerekse kavramsal birlikteliğini göz ardı etmeden bu bütünselliği sağlayan etkenleri ve bu iki kavramın tarihsel süreç içerisinde yüklendikleri anlamları, millet ve milliyetçiliğin birbiriyle olan ayrılmaz değerler bütünü bozmadan, ele almaya çalışacağız. Millet kavramını bilmeden milliyetçiliği bilmek ve anlamak mümkün olmayacaktır.

İbranice ve Aramicede melek kelimesi “konuşmak, söylemek” mille sözcüğü de “kelime ve söz” manasına gelir. Bununla ilişkili olarak Arapçada “ezberden yazdırmak, dikte etmek” anlamındaki imla kökünden türeyen millet, işitilen ve okunan bir şeye dayanması veya dikte edilmesi, yazılması bakımından “din” karşılığında kullanılmış, ayrıca kelimeye “gidilen, izlenen yol” manası verilmiştir.

Kelime muhtemelen daha sonraları kendine sosyal bakımdan yüklenen anlamlardan da etkilenip modern dönemde Batı’daki “ nation ” kavramının karşılığı olarak Türkçeye ve Farsçaya geçmiş, bu dillerde tamamen sosyolojik ve siyasal bir içerik kazanmıştır.¹

Durmuş Hocaoglu, Von Mises’le, Ernest Renan’ın millet tanımlarını karşılaştırdıktan sonra, milleti büyük bir aile olarak tarif eden Ernest Renan’a katıldığını belirtiyor ve sonra şöyle diyor: “Von Mises,1919 tarihli Millet, Devlet ve Ekonomisi’nde Millet ve Milliyet kavramlarının (bugün) bizim anladığımız manasının nispeten yeni olduğunu, kelimenin çok eski olup Latince’den geldiğini ve bütün modern dillere erkence yayılmış bulunduğunu ve bilhassa 18.asrın 2.yarisından itibaren bugünkü manasına gelmeye başladığını, adım adım gelişerek artık günümüzde siyasi düşüncenin merkezi kavramları haline geldiğini, bir kelime ve kavram olarak “millet”in tamamıyla siyasi ve felsefi ferdiyetçiliğin idealler küresine ait olduğunu ve modern demokratik hayat içinde büyük bir ehemmiyet kazandığını...ırkın

¹İlber Ortaylı, “Millet”, *Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi*, Cilt 30, İstanbul 2005, s.64

millet/milliyet için belirleyici olmadığını söylemekle ve sözü getirip milleti, Renan'ın aksine “dil”e bağlayarak, milleti bir ‘cemaat’ bir “konuşma (dil) cemaati olarak tanımlamakta... misal olarak “Alman”ı, “Almanca düşünen ve konuşan kişi” olarak tanımlamaktadır. Oysa ünlü düşünür Renan’a göre millet, birlikte katlanılan ve katlanmaya hazır bulunan fedakarlıklar duygusunun yarattığı büyük bir karşılıklı bağlılıktır”²

İslami literatürdeki millet tanımıyla günümüz millet tarifi arasında önemli farklılıkların olduğunu görmekteyiz. Mesela Gazali : “İnsanın varlığını sürdürebilmesi için belirli adil ve toplayıcı bir esasa dayanan karşılıklı yardımlaşma ve himayeye davranış ve ilişkilerinin iyi ve doğru olacağı bir toplum içinde yaşamaya muhtaç bulunduğunu, bu toplumu oluşturma keyfiyetine millet ve şariat denildiğini” belirtiyor. Şehristani, insanların gerek hayatlarını sürdürmek gerekse ahirete hazırlanmak için birlikte yaşamaya ihtiyaç duyduklarını bu sosyal yapının yardımlaşmayı ve birbirini himaye etmeyi sağlayacak biçimde oluşması gerektiğini ve birlikteliğin bu şekilde teşekkülüne millet denildiğini belirtir. Farabi, dini milletle eşdeğer görürken milletin tanımını şu şekilde yapar: “Bir topluluğun baş yöneticisinin koyduğu şartlarla mukayyet görüş ve davranışlardır.”³

Smith, milleti “tarihi bir toprağı, ortak mitleri ve tarihi belleğı, kitlevi bir kamu kültürünü, ortak bir ekonomiyi, ortak yasal hak ve görevleri paylaşan bir insan topluluğı” olarak tanımlarken Guibernau milleti, “bir topluluk oluşturma bilincine sahip ortak bir kültürü paylaşan açıkça belirlenmiş bir toprak üzerinde yerleşik, ortak bir geçmişe ve gelecek projesine sahip ve kendi kendine yönetme hakkına sahip bir insan grubu” olarak tarif eder. Hans Kohn, milletlerin oluşumunda ortak soy, dil, toprak, siyasal varlık ve gelenekler gibi nesnel faktörlerin önemine işaret etmekle beraber, esas gerekli olan unsurun birlikte yaşama ve işbirliği yapma iradesi olduğunu ileri sürer.⁴

Yukarıda yapılan tanımların birçoğunda dikkat çeken en temel unsurun “ortak bir payda” olduğunu söylemek sanırım güç olmayacaktır. Bu ortaklık bazen dil, bazen kültür, bazen de inanç olarak tarif edilmiş olsa da bu kavramların birbiriyle sarmal bir bağ içinde olduğunu, birini diğerinden ayırmanın hayli güç olduğu, yapılan bütün millet tanımlarında ufak tefek farklılıklar olsa da en nihayetinde yapılan bütün açıklamaların aynı kapıya çıktığı dikkatlerden kaçmıyor. Tanımlar içinde geçen bütün kavramların milleti açıklamada tek başına yeterli olmadığını görüyoruz. Örneğin, bir toprak parçası etrafında şekillenmiş insan

² Durmuş Hocaoglu, “Konumuz Milliyetçilik”, *Yeniçağ Gazetesi*, , 18.05.2007

³ Ortaylı, a. g. m., s. 65

⁴ Bülent Evre, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Türk Milliyetçiliğinin Etkisi*, Yayınlanmamış YL Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2000, s.8

topluluğu şeklinde yapacağımız bir açıklamaya kültürü, soyu, tarihi, ortak yaşama arzusunu koymazsanız tanım eksik ve yetersiz olacaktır. Özetle söylemek gerekirse; millet kavramının içini dolduran ve millete anlam veren öğeler, bir bütün etrafında toplanır ve birini diğerinden ayırmak hatalı ve eksik bir yaklaşım olur. Ülkemizde de millet ve milliyetçilikle ilgili birçok araştırmamanın yapıldığını, bu meseleler üzerine kafa yorulduğunu görüyoruz. Bunlara değineceğiz; ama bundan evvel kısaca Osmanlı'daki millet anlayışını açıklamaya çalışalım:

Osmanlı Devleti, geniş bir coğrafyaya yayılmış içinde birçok milleti barındıran, bu büyük yönetim anlayışı içinde milletlere eşit muameleyi kendine vazife sayan bir telakki içindeydi. Bu anlayış büyük bir devlet olmanın şifrelerini de bize vermektedir Binaenaleyh Osmanlı, devlet yapısını bir millet anlayışı üzerine inşa etseydi, uzun ömürlü olmayacak bu geniş coğrafyada kaybolup gidecekti. Osmanlı, milleti tıpkı İslami literatürde olduğu gibi din kavramıyla eşdeğer görmüştür. Örneğin, Osmanlı, Ermeni milleti dediği zaman “Ermeni dinine mensup kimseleri” anlar ve devlet işlerinde yapacağı işleri buna göre düzenler. Özellikle vergi ve askerlik işlerinde buna dikkat eder, bunu yaparken asla dini bir ayrıma gitmezdi. Osmanlı'nın millet algılamasında zamanla değişiklik olacak ve elinin altından kayıp giden toprakları gördükçe, millet kavramını farklı şekillerde değerlendirecektir. Özellikle Osmanlı'nın son dönemlerinde millet ve ümmet kavramları ciddi manada sorgulanır olmuştu.

Millet ve ümmet kavramlarına bugünkü anlamlarını veren Ziya Gökalp olmuştur.⁵ Gökalp, milletle ilgili görüşlerini şöyle açıklamıştır: “Ulus, ne soyla; ne budunla ne coğrafyayla, ne siyasetle, ne de istençle ilgili bir topluluk değildir. Ulus; dil, din, ahlak ve estetik bakımından ortak olan yani aynı eğitimi almış olan bireylerden oluşan bir topluluktur. Türk köylüsü onu, dili dilime uyan, dini dinime uyan diyerek tanımlar. Gerçekten de bir adam, kanca ortak bulunduğu kişilerden çok, dilde ve dinde ortak bulunduğu kişilerle ortak yaşamak ister. Çünkü insan kişiliğimiz, gövdemizde değil ruhumuzdadır. Maddi meziyetlerimiz soyumuzdan geliyorsa, manevi meziyetlerimiz de eğitimi aldığımız toplumdan geliyor”⁶

Millet ve milliyetçilikle ilgili birçok Türk aydını kafa yormuş ve değerlendirme yapmıştır. Remzi Oğuz Arık, “Tek millet tarifi olabilirse de tek milliyetçilik yoktur. Ne kadar millet varsa o kadar da milliyetçilik vardır.” dedikten sonra milleti şöyle tarif etmiştir: “Millet: Soy aslına dayanan, kültür birliğini benimsemiş insan kütlesidir. Türk soyundan gelenlerle birlikte, bu soyun yarattığı kültürü benimsemiş, bu kadere katılmayı benimsemiş

⁵ Mustafa Keskin, *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Ankara, 1999, s.1

⁶ Ziya Gökalp, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul, 1994, s.18

olanlardan meydana gelir. Sonra bu tarifi coğrafyayı vatanlaştıran topluluk, akıcı olmaktan muayyeniyetsizliğe her an namzet kütleler olmaktan çıkar, millet olur”⁷ Atatürk’ün de konuyla ilgili görüşleri olduğunu görüyoruz. Bu görüşleri Gökalp’e yakın, hatta büyük oranda ondan etkilenecek söylenmiş sözler ve açıklamalar olarak dikkat çekicidir. Atatürk, milleti şöyle tarif etmiştir: “Zengin bir hatırat mirasına sahip bulunan, beraber yaşamak hususunda ortak arzu ve olurda samimi olan ve sahip olunan mirasını beraber devam hususunda iradeleri ortak olan insanların birleşmesinden meydana gelen cemiyete millet adı verilir. Atatürk, bundan ayrı olarak Türk milletinin kuruluşunda tesirli olan tarihi oluşları da sıralamaktadır. Bunlar; siyasi varlıkta birlik, dil birliği, yurt birliği, ırk ve menşe birliği, tarihi yakınlık ve ahlaki yakınlıktır.”

Mümtaz Turhan, “ medeni bir cemiyet olmakla millet olmak arasında hiçbir fark yoktur.” der. Hilmi Ziya Ülken, “İlkçağda bir siteler medeniyeti olduğu gibi zamanımızda da bir milletler medeniyeti vardır. Bundan dolayı medeni olmak, ancak kuvvetli bir millet olmakla mümkündür.”⁸ diyerek medeniyetlerin gelişimini güçlü milletlere bağlamaktadır. Sadri Maksudi Arsal, kavim ve milleti aynı anlamda kullanır ve kavim=millet, der. Millet tarifi uzunca bir tariftir. Fakat milletin yapısında ortak dil, ortak örf ve adetler, ortak dini inançlar, ortak milli seciyenin varlığını benimsiyor; bunlardan dolayı milletin uyumlu ve dayanışmalı bir “insan kütlesi” olduğunu bildirir. Sadri Maksudi, milleti meydana getiren unsurları tespit ettikten sonra dini, “milletin millet olarak teşekkülünde ve yaşamasında mühim bir amil” olarak niteler. Bugünkü Türk milletinin ve milliyetinin meydana gelmesinde de “İslamiyet mühim bir amil olmuştur” der. Din birliğine lüzum yoktur diyenlere karşı çıkar.⁹

Fuad Köprülü, Ernest Renan’a dayanarak, millet mefhumunun ırk mefhumundan tamamıyla ayrı olduğunu savunur.¹⁰

Ali Fuat Başgil, milletin oluşumunu, ontolojik teşekkülünü de, metot olarak içten dışı doğru, gönülden tarihe doğru bir yükselişle izah eder: Çünkü der: “Vatan sevgisi millet sevgisidir” Öyleyse vatan nedir? “Vatan, millet sevgisidir, vatani müdafaa etmek hakikatte milletin bütünlüğünü müdafaa etmektir.”Milletin unsurları nelerdir? Vatan toprak parçasından ibaret olmadığı gibi, millet de ırk demek değildir. “İrk, ferdin iradesi dışında kalan hakiki ve mefruz biyolojik bir bağ değildir.” Öyleyse millet, “tarihin yapıp yoğurduğu bir gönül

⁷ H.Rıdvan Çongur, R.Oğuz Arık, Ankara 1989, s.293, 295

⁸ Turhan Feyzioğlu, *Atatürk ve Milliyetçilik*, Ankara 1996, s.8-9

⁹ “Akımlar”, *Türkler Ansiklopedisi*, Cilt 17, Ankara 2002, s.746

¹⁰ a. g. e. ,s. 749

bağıdır.” Milli birliği kuran ve milleti yaşatan kuvvet “müşterek dildir, dindir, tarihtir, hülasa ecdat yadigarıdır.”¹¹

Sonuç olarak söylemek gerekirse, milleti oluşturan unsurlar bir sürekliliği, birlikteliği ve bu birliktelik içinde yaşama arzusunu ve mensubu olduğu milleti ileriye doğru taşıma kararlılığını, bu kararlılık içinde yaşarken soy veya ırk birliğinin önemli olmadığını önemli olan ögenin kalp ve gönül birlikteliği olduğunu ve tarihsel süreç içerisinde müşterek bağlarla bunun başarılabileceğini bize göstermektedir.

1.2 MİLLİYETÇİLİK

Günümüzün en çok tartışılan, son yılların en popüler konularından biri haline gelen ve devamlı yükselen bir değer olarak gündemden düşmeyen milliyetçilik, hemen her kesimden birçok aydının üzerinde durduğu, fikir beyan ettiği ve etraflıca çalışma yaptığı bir kavram olarak karşımızda duruyor. Milliyetçilik meselesini cazip kılan birçok sebep var, bunlara ayrıntılı olarak giremeyeceğiz fakat milliyetçiliğin çağımızın en önemli akımı olarak hızla büyümesi ve globalleşen dünyaya rağmen ayakta kalması son derece ilgi çekici bir konu olarak araştırmacıları kendine çekmesi, üzerinde durulması gereken bir durum olarak dikkat çekiyor. Peki, milliyetçilik nedir? Birçok kişinin bu konudaki farklı görüş ve düşünceleri ne anlama geliyor? Milliyetçilik niçin bu kadar muğlak ve anlaşılması zor? Bunlara cevap bulmaya çalışacağız...

Millet kelimesinin tarifinde olduğu gibi milliyetçilik kavramı da tam olarak anlaşılamamış ve birçok farklı tanımla ifade edilmeye çalışılmış ve açıkça söylemek gerekirse de hala tam anlamıyla bir bütünlük içinde değerlendirilememiştir. Herkesin kendine göre bir “milliyetçiliği” ve herkesin kendine göre bir algılama biçimi olduğunu görmekteyiz. Tarih boyunca üzerinde durulmasına ve birçok çalışma yapılmasına rağmen vuzuha ermemiş bir kavram olarak orada öylece duran milliyetçiliği, anlamak ve anlamlandırmak çok zor gözüküyor fakat bunu anlayışla karşılamak gerekir. Çünkü milliyetçiliğin gelişimi dünyanın her yerinde farklı zaman ve zeminde cereyan etmiş ve farklı merhalelerden geçerek günümüze ulaşabilmiştir. Örneğin, Almanya’daki milliyetçilikle Türkiye’deki milliyetçilik algılamasının ve tanımlamasının farklı olması gayet normaldir çünkü her iki ülke de kendine mahsus şartlar içinde “devlet” olma erginliğine ulaşabilmiştir. Bu “devlet” olma olgunluğu içerisinde her devlet kendi görüş ve düşüncesi doğrultusunda kendine özgü milliyetçiliği inşa etmeye çalışmıştır.

¹¹ a. g. e. ,s. 753

M. Naci Bostancı, milliyetçilik tanımı ve kavramın anlaşılma zorluğuyla ilgili bir makalesinde şu görüşlere yer veriyor: “...Milliyetçiliğin kolay bir tanımı olmadığını biliyoruz. Hobsbawm’ dan, Gallner’ a, Smith’ten, Deutch’a, Hayek’e kadar konu üzerinde düşüncelerini ortaya koyanların doğal olarak kesiştikleri alanlar kadar farklılıkları da var uzun yıllardan bu yana milliyetçiliğin sadece siyaset ve toplumsal alanda değil, entelektüel hayatta da güçlü bir ilgi konusu olması, tıpkı çözilemeyen kimi paradokslar, matematik problemleri gibi nüfuz edilmesinin zorluğundan, nihayet bu vadede söylenecek son söze ulaşmanın neredeyse imkansız oluşundan kaynaklanıyor. Bunun bir nedeni, her milliyetçiliğin teşekkülünde çok önemli olan tarihi ve coğrafi kaderin farklı oluşu. Rus milliyetçiliğinin ardında Rus halkının belki en çok mujiklerin mistizmden çıkartılabilecek bir “dünya kavrayışı” varken, Yahudi milliyetçiliğinde diasporadan beslenen nice tarihsel hikâye, Amerikan milliyetçiliğinde ise geline kökenlerin üzerinde bir elbise gibi giyilen coğrafya öne çıkıyor.

Benzeri şekilde çeşitli milliyetçiliklerin somut özellikleri üzerinden gidilerek herkese teşmil edilebilecek bir soyutlamaya ulaşmak, buradan da bir model çıkartmak hiç kolay değil... Bir başka neden ise milliyetçiliği teknik ve rasyonel bir dile indirgemenin imkansızlığı...”¹²

Milliyetçiliğin muğlaklığı meselesi hemen bütün fikir adamların görüş birliğinde olduğu bir konu olarak karşımıza çıkıyor. Mehmet Karakaş da yukarıdaki görüşlere paralel olarak konuyla ilgili şunları söylüyor:

“Modern toplumların oluşumunda belirleyici etkenlerden biri olmasına rağmen milliyetçiliğin anlaşılmasında hala zorluklar bulunmaktadır. Bunun en temel nedeni milliyetçiliğin kültürel, ekonomik ve siyasal özelliklerinin yanı sıra ideolojik olarak da tasarlanmasıdır.”¹³

Milliyetçiliğin bir kavram olarak ortaya çıkışı ve dünyaya yayılması 1789 Fransız İhtilali’yle olmuştur. Fransa’dan sonra milliyetçilik kısa zamanda Avrupa’daki diğer ülkelere sıçramış ve bütün dünyayı kasıp kavurmuştur.

¹² M. Naci Bostancı, “Bu Coğrafyanın Milliyetçiliği”, *Zaman Gazetesi*, 2 Kasım 2006, s.22

¹³ Mehmet Karakaş, “Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği”, *Doğu Batı Dergisi*, Ankara Ekim 2006, s.58

“Milliyetçiliğin, bir terim olarak ortaya çıkışı 1789 olup, akabinde İtalya’da G.Mazzini (1805- 1872) Almanya’da Herder (1744- 1803) ve Fransa’da Barruel (1741- 1820) tarafından bir daha kaybolmamak üzere gündeme getirilmiştir”¹⁴

Milliyetçilik, belirli bir coğrafyada ortak kültürel ve/veya etnik kökene sahip toplumların siyasi ve tarihi meşruiyetiyle yüceltilmesini hedefleyen siyasal, sosyal, kültürel dini düşünce ve yaklaşımlarla ideolojik anlamda milli devletin güçlenmesini en önemli hedef sayan bir anlayıştır.

Dünyada birçok ünlü düşünür milliyetçilik üzerine açıklamalar yapmaya ve milliyetçiliği tanımlamaya çalışmıştır. Giddens, milliyetçiliği siyasal bir düzen içinde yer alan bireylerin ortak bir geçmişe ve kültüre sahip olduklarını vurgulayan bir simgeler ve inançlar dizgesine duydukları psikolojik bir bağlılık duygusu/bilinci olarak tanımlamaktadır.¹⁵

Hobsbawm, milliyetçiliği Gellner’in tanımladığı anlamda “siyasal birim ile milli birimin uyumluluğunu öngören bir ilke” olarak görmektedir. Buna göre millet ancak belirli bir modern teritoryal devletle, milli devletle ilişkilendirildiği takdirde bir toplumsal birimdir. Öte yandan Carlton Hayes milliyetçiliği modern döneme ait duygusal bir kaynaşma ve iki eski fenomen olan milliyet ve yurtseverliğin abartılması olarak görmektedir. Hans Kohn’a göre milliyetçilik bireyin ulus devlete olan yüksek sadakat durumudur. Buna benzer fakat daha kapsamlı bir tanım yapan Guibernau’ya göre milliyetçilik; bir toprağa, ortak dile, ideallere, değerlere ve geleneklere bağlanmayla ilgili bir duygu ve aynı zamanda bir grubun onu diğerlerinden farklı kılan sembollerle özdeşleşmesidir. Peter Alter’e göre milliyetçilik, özellikle kendi etnik, dilsel veya dini homojenliği ortak kültüre, tarihsel anılara vurgu yapan ortak misyon duygusu ve diğer halklara karşı düşmanlık içeren biriciklik veya özlük bilincidir. Öte yandan Craig Calhoun ise milliyetçiliği sadece bir doktrin olmanın ötesinde düşünme, konuşma ve hareket etme biçimi olarak göstermektedir.

Anthony D. Smith ise milliyetçiliği ideolojik hareket olarak tanımlayarak milliyetçi hareketlerin oluşumunda rol oynayan üç temel kategoriden söz eder: Jeopolitik çerçeve, etnik temeller ve sosyal taşıyıcılar...¹⁶

Anderson’a göre milliyetçilik;

1-Devlet ve sivil toplum arasında yer alan siyasal egemenlik ilişkisi altında yurttaşlık kavramını yaratmaya yönelik kuramsal ilişkiyi güçlendirir.

¹⁴ Durmuş Hocaoglu, “Konumuz Milliyetçilik”, *Yeniçağ Gazetesi*, , 11.05.2007

¹⁵ Recep Boztemur, “ Tarihsel Açıdan Millet ve Milliyetçilik”,*Doğu Batı Dergisi*, İstanbul 2006, s.38, s.166

¹⁶ a. g. t. s.9

2-Kültürel ve ekonomik olarak farklı bölgelerin içsel birliğini, daha homojen bir devlet yapısına yol açacak şekilde desteklemekte kullanılır.

3-Bir devleti diğerinden, o devletin politik ve coğrafi sınırlarını belirleyerek ayırır.¹⁷

Finloysan’a göre söylem olarak milliyetçiliğin temel projesi ise bir “biz” kurmak ve “biz”e anlam vermektir.

Karl Deutsch’a göre milliyetçilik, siyasi ve sosyal gelişmenin bugüne kadar erişilen en yüksek seviyesine yani modern ulus bünyesine kavuşma hareketidir. Bütün dünyanın bir açık toplum olmasına giden yol buradan geçer.¹⁸

R.Oğuz Arık, “ Ne kadar millet varsa o kadar da milliyetçilik vardır.”¹⁹ derken, dünyada her milletin kendine mahsus şartları içinde milliyetçilik algılaması ve uygulaması olduğundan bahseder. Yani her millet, farklı devreleri yaşayarak ve tarihi gerçekliği içselleştirerek milliyetçiliği bünyesine uygun hale getirmiştir. Bu bazen dışardan taklit, bazen iç dinamiklerin yönlendirmesidir; ama son tahlilde iç ve dış faktörlerin harmanlanarak “öz”e uyarlanmasıyla oluşmuştur. Buradan hareketle dünyada yaşanan milliyetçilik örneklerine bakmakta ve dünyada milliyetçiliğin gelişimini değerlendirmekte fayda olacaktır.

Arap milliyetçiliğinin ortaya çıkışı özellikle 19.yüzyılın ikinci yarısından itibaren Avrupa’nın Ortadoğu’ya müdahalesiyle dengelerin bozulması ve gittikçe otoritesini kaybeden Osmanlı hakimiyeti, Avrupa’nın Arap topraklarında artan nüfuzuna karşı bir tepki şeklinde doğan yabancı düşmanlığı, Avrupa’ya giden Mısırlı öğrencilerin Batı’daki yeni fikirleri taşımaları gelişmelerin başlangıcını teşkil eder.²⁰

İran’da ise milliyetçiliğin ortaya çıkışı I.Dünya Savaşı yıllarına rastlar. Bu yıllar romantik Fars milliyetçiliğinin ortaya çıktığı ve İslam öncesi Fars kültür ve tarihinin sık sık öne çıkarıldığı dönemdir. Bu durum 1921’de Rıza Han’la daha belirgin hale gelmiştir. II. Dünya Savaşı’nda İran’ın İngiliz ve Ruslar tarafından işgal edilmesi milliyetçi duyguları arttırdı.1953 yılında Rıza Pehlevi, resmi devlet milliyetçiliğini kabul etti²¹

Ulus düşüncesi 18. yüzyıl boyunca Almanya’da bilinmekteydi. Bu düşünce neredeyse sıradanlaşmıştı. Ancak Prusya’nın yıkılışına ve imparatorluğun dağılışına kadar ulus fikri, Almanlara pek bir anlam ifade etmiyordu... Fransızlara açılan savaş Alman milliyetçiliğini

¹⁷ Boztemur, *a.g.m.* , s.178

¹⁸ Karakaş, *a.g.m.* , s.58

¹⁹ Çongur, *a.g. e.* s.293

²⁰ Ortaylı, *a.g.m.* , s.86

²¹ Aynı makale s.87

tetikledi. Alman milliyetçiliği hızla yayılmaya başladı. F.Schegel, M.Arndt gibi milliyetçi düşünce adamları ve onun ardından azımsanamayacak bir milliyetçi taifesi geliyordu. Halk türküleri, hikaye derlemeleri (Arnim, Brentanu, Grimm kardeşler) ile tarihe olan ilgiyi arttırdı; aydınların çabasıyla Alman milliyetçiliği yayılmaya başladı. Fichte, Arndt, Adam Müler gibi milliyetçiler Alman ırkının üstünlüğüne atıfta bulunmaya başladılar. Arndt’a göre bir Alman, Tanrı’nın tüm dünyayı kendisine ev diye tahsis ettiği evrensel insan, Almanya günümüz dünyasının en büyük ulusu idi.²²

Almanya’nın milliyetçilik anlayışı çok katı ve keskin çizgilere dayanırken Fransa’daki milliyetçiliğin daha yumuşak ve evrensel normlara uygun bir anlayış içerisinde yapılanma arzusunda olduğunu gözlemliyoruz.

Bu anlayışa paralel olarak Fransız Devrimi’nden sonra “Yahudilere bile” vatandaşlık hakkı tanıyan ve eşitlik, özgürlük, kardeşlik sloganlarını milliyetçi ideolojisiyle kaynaştıran Fransa, etnik kökene bakılmaksızın Fransa’da yaşayan ve Fransızca konuşan herkese vatandaşlık vermeyi ilke olarak kabul ettiği için “dil-merkezli” asimilasyona dayalı gayri-etnik ulus-devlete bir örnektir. Cumhuriyetçi ilkelere ve ulusal dile dayalı millet fikri Fransız milliyetçiliğinin sık sık Alman ve benzeri “etnik” milliyetçiliklere karşıt olarak, “sivil” (civic) milliyetçilik veya “yurtseverlik” gibi pozitif değer yargılarıyla sunulmasına yol açıyor.²³

1.2.1 Türk Milliyetçiliği

Fransız İhtilali’yle beraber dünyayı kasıp kavurmaya başlayan milliyetçiliğin, çok uluslu bir devlet olan Osmanlı’daki menfi tesirleri kısa sürede hissedilmeye başladı. Ardı ardına gelen isyanlar, bağımsızlığını ilan eden milletler ve elden giden topraklar, Osmanlı coğrafyasında milliyetçiliğin etkin bir şekilde varlığını hissettirdiğinin en açık delilleriydi. Osmanlı, milliyetçiliğe “Osmanlılık” ile karşılık vermeye çalışmış fakat milliyetçiliğin ülke coğrafyasındaki yıkımını engelleyememişti. Yaşanan acı tecrübeler (Trablusgarp, Balkan ve Dünya Savaşları) Avrupa’ya giden Türk aydınının dönüşte milliyetçiliği benimsemesi, gazete ve mecmuaların milliyetçi bir söylem etrafında birleşmesi ve “ Türk” kelimesi etrafında büyük bir heyecanın yaratılması Türk milliyetçiliğini tetikledi.

Erol Güngör, Türk milliyetçiliğinin modern anlamda ortaya çıkışını Ziya Gökalp’e dayandırdıktan sonra şu değerlendirme de bulunuyor: “Türkiye’de milliyetçilik hareketlerinin tarihi çok eskilere götürülebilir, fakat milliyetçiliğin modern bir millet olma yolunda rehber teşkil edecek bir fikir ve inanç sistemi olarak ortaya çıkması, Ziya Gökalp’la başlar. Bu

²² Şener Aktürk, “ Etnik Kategori ve Milliyetçilik”, *Doğu Batı Dergisi*, Ankara 2006, s.32, 39, 40

²³ Aynı dergi, s.49

bakımdan milliyetçiliğimizin 60 yıllık bir tarihi vardır.(Bu hesap 1970’li yıllara göre yapılmış) Gökâlp hayatta iken onun büyük otoritesi milliyetçileri kendi etrafında tutmaya ve böylece birleşik bir hareket yaratmaya yetiyordu... Neticede “Türkçülüğün Esasları” bütün milliyetçi aydınlar gibi Cumhuriyet inkılapçılarının temel kitabı oldu.”²⁴ “Ziya Gökâlp’ in en şiddetli hücumu milliyetçilik noktasında idi. O, Tanzimatçıların Osmanlı ülkesini parçalanmadan koruyabilmek için bir “Osmanlılık” icat ederek Türklüğü ihmal ettiklerini, halbuki bütün gayritürk unsurların milli kültürlerine sarılmalarına karşılık sadece Türklerin Osmanlılık kavramlarını benimsediklerini söyledi.”²⁵

Peyami Safa, Osmanlı Türk milliyetçiliğini uyandıran Balkan felaketi olmuştur dedikten sonra şöyle devam etmiştir: “...Bu zilletin verdiği küçülme duygusunu telafi etmek için Türk tarihinin bütün şereflerine sarılmış, istikbale ümitle bakan bir Türklük şuurunun fişkırması lazım geldi... Osmanlı olmayı bile reddeden Türk milliyetçiliği yüzde yüz Türk’tür.”²⁶

1789 Fransız İhtilaliyle ortaya çıkan ve dünyayı etkisi altına almakta gecikmeyen milliyetçilik,19.yüzyıldan başlayarak günümüze kadar damgasını vurmuş bundan sonra da etkisini göstermeye devam edecek bir güç olarak beraberinde kardeşlik, eşitlik, hürriyet, laiklik gibi kavramları önce Avrupa’ya sonrada bütün dünyaya yaymakta gecikmemişti. Dünyada bu akımla birlikte “milli devletler” dönemi başlamıştı.

Çok uluslu bir devlet olan, millet esasına dayalı, milliyetçi bir düşünceye zıt bir idari yapıda olan Osmanlı Devleti için bu akım, adeta bir “ölüm fermanı”dır. Çünkü millet kavramında da belirttiğimiz gibi Osmanlı, milleti din veya dini bir cemaat olarak algılıyor kimsenin soyuna sopuna bakmıyordu. Buna binaen Osmanlı, ilk başlarda milliyetçiliğe herhangi bir reaksiyon göstermemiş hatta milliyetçiliği görmezden gelmiş diyebiliriz. Vaka Osmanlı ne kadar da bu işe ilk başlarda kayıtsız kalsa da zamanla gayrimüslim teba arasında hızla yayılmaya başlayan milliyetçilik, Osmanlı’yı uğraştıran en büyük sorun olmuştu. Kısa zamanda imparatorluğu bir virüs gibi saran milliyetçilik, art arda isyanları, beraberinde toprak kayıplarını ve birçok ulusun bağımsızlığını ilan etmesini sağlayacak idari, mali ve sosyal buhranları beraberinde getirmiş, zaten sıkıntıda olan devlet için dönüşü olmayan son da adeta başlamış gibiydi.

²⁴ Erol Güngör, *Dünden Bugüne Tarih-Kültür-Milliyetçilik*, İstanbul 1995, s.133–134

²⁵ Aynı eser s.19

²⁶ Peyami Safa, *Türk İnkılabına Bakışlar*, Ankara 1996, s.120–121

Osmanlı batının milliyetçiliğine Osmanlıcılık ve II. Abdülhamit devrinin devlet politikası haline gelen İslamcılık ile karşı atak geliştirmişse de bunda pek başarılı olamamıştır. Peyami Safa, bütün bu akımlara karşı yüksek perdeden sesini duyuran milliyetçiliğin ortaya çıkışını şöyle değerlendirmiştir: “...Balkan Harbi’nden beri milliyetçilerin ortaya koydukları öz Türk unsurundan başka himaye edilecek Müslüman kalmadığından artık bir İslamlaştırma hareketinin, kültür veya politika halinde yapacağı bir iş yoktur. Elimizde kalan Türk topraklarını ve onun üstündeki büyük Türk ekseriyetini galip İtilaf Devletleri’nin imha kararından ancak milliyetçi bir irade kurtarabilirdi.”²⁷

David Kushner ise Türk milliyetçiliğinin gelişimini Türk aydınlarına bağladıktan sonra şöyle devam etmiştir: “Özellikle II. Abdülhamit devrinin sonunda aralarında Şemsettin Sami, Necip Asım, Velet Çelebi, Mehmet Emin ve diğerlerinin bulunduğu ileri gelen Türkçülerin kültürel özellik taşıyan Türk milliyetçiliğine sahip bir aydınlar grubu meydana getirdikleri görülmektedir...”²⁸

Yusuf Sarımay da Türk milliyetçiliğinin gelişimini şöyle değerlendirmiştir:

“Osmanlı gayrimüslimleri arasında yayılan milliyet fikirleri çağdaşlaşma hareketleri sonucu Batı ile kurulan temaslarla (Avrupa’ya gönderilen öğrenciler, yabancı ülkelerde kurulan Osmanlı elçilikleri, açılan yeni okullara davet edilen uzmanlar vb.) Türk aydınları arasında da yayılmaya başlamıştır. Bu faktörlerin yanı sıra II. Viyana yenilgisinden sonra başlayan toprak kayıpları, kapitülasyonlar, Avrupalıların sömürgeci politikaları gittikçe Osmanlı Devleti’ni yıkılışa doğru götürmüştür. İşte Türk milli benliğinin gelişmesi için en kuvvetli faktör, hiç şüphe yok ki Türklerin devletlerini ayakta tutmak için gösterdikleri eşsiz dayanışma duygusu olmuştur. Birçok milliyetçilik akımlarında olduğu gibi Türk milliyetçiliğinin doğuşu da dil ve tarih gibi kültürel sahalardaki araştırmaların gelişmesiyle başlamıştır.”²⁹

Milliyetçiliğin Türkler arasında filizlenmesi ve bir fikir olarak etrafında taraftarlar bulması özellikle sanat, edebiyat ve kültür alanında kendini göstermesiyle başlamıştır. Dilde sadeleşme ve Türkçe konuşup Türkçe yazma sloganıyla yola çıkan milliyetçi Türkler birçok dernek, dergi ve kültürel oluşumlarla karşımıza çıkıyor.

25 Aralık 1908 tarihli Türk Derneği’nin başkanlığını Yusuf Akçura yapmış Necip Asım, Bursalı Mehmet Tahir, Ahmet Mithat, A.Hikmet Bey, Veled çelebi, Korkmazoğlu

²⁷ Safa, *a.g.e.*, s.46

²⁸ David Kushner, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul 1998, s.131

²⁹ Yusuf Sarımay, “İmparatorluktan Cumhuriyete Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu ve Gelişim”, *Türkler Ansiklopedisi*, s.821

Celal, Akyığıtzade Musa, Fuad Raif gibi isimler dernek çatısı altında faaliyetlerini sürdürmüşlerdir. Önemli çalışmalara imza atan dernek, daha ziyade neşriyat çalışmalarıyla ön plana çıkmış ve bu sahada önemli işlere imza atmıştır.

Halk dilinin ve folklorunun canlandırılması, milli vezin olan hecenin kabulü, Türk edebiyatını Arap, Acem ve Avrupa hassasiyetinden kurtarmak³⁰ maksadıyla başlayan, dilde sadeleşmeyi savunan ve buna paralel olarak da “Yeni Lisan” hareketini başlatan aralarında Ömer Seyfettin, Ali Canip, M. Emin ve Ziya Gökalp’ in bulunduğu Genç Kalemler hareketi de Türk milliyetçiliğinin önemli oluşumlarından birisidir. M. Emin “Ben bir Türk’üm, dinim, cinsim uludur.” derken Ziya Gökalp, Türklüğünü şu şiirle haykırmıştı:

Sorma bana oymağımı boyumu,

Beş bin yıldır millet gibi yaşarım...

Deme bana Oğuz, Kayı, Osmanlı,

Türk’üm, bu ad her ünvandan üstündür...”³¹

Türk milliyetçiliğinin gelişmesinde ve kuvvet bulmasında çok önemli teşkilatlardan bir tanesi de Türk Ocakları idi. Çok ciddi ve programlı bir çalışma yürüten, adeta bir mekteb titizliğinde çalışmalarını sürdüren Türk Ocakları, Türk gençliğinde heyecan uyandırarak milli bütünlüğü ve milli heyecanı arttırmayı amaç edinmiştir.³ Temmuz 1911 tarihinde fiilen, 25 Mart 1912’de resmen kurulmuştur. İlk yönetim kurulunda Ahmed Ferit (Reis), Yusuf Akçura (II. Reis) Mehmet Ali Tevfik (Umumi Katip), Dr.Fuad Sabit (Veznedar)³² gibi isimler mevcuttu. İlk zamanlar tepki ile karşılanan ve gerekli çalışmaları yapamayan Türk Ocakları 18 Mayıs 1913’te Hamdullah Suphi’nin başkan seçilmesiyle büyük bir atağa kalkmış ve önemli çalışmalara imza atmıştır. Bunda dönemin şartları da etkili olmuştur. Özellikle yaşanan Balkan felaketleri karşı tepki olarak milli duyguların güçlenmesine ve milliyetçi rüzgarların kuvvetli bir şekilde esmesine zemin hazırlamıştır. Birçok Türk aydını, buna tepki göstermiş ve milliyetçi teşkilatlar bünyesinde çalışmalara katılmıştır.

Türk milliyetçiliğinin modern anlamda gelişmesi ve bir temele oturmasının fikir babası olarak Ziya Gökalp görülür. Aynı zamanda Cumhuriyet dönemine de fikirleri veren ve öncülük yapan bu yönüyle bir ideolog olarak karşımıza çıkan hatta Atatürk’ün milliyetçilikle ilgili görüşlerinin büyük bir kısmını da Gökalp’ ten aldığını görmemiz, Ziya Gökalp’ in

³⁰ Safa, *a.g.e.* ,s.32

³¹ Feyzioğlu, *a.g.e.* ,s.24

³² Sarıay, *a.g.m.* ,s.825

görüşlerini ve milliyetçilikle ilgili değerlendirmelerini daha da önemli hale getirmiştir. Uriel Heyd, Ziya Gökalp' in özgün bir düşünür olmadığını ileri sürerek, Avrupa kültürü ve tarihi hakkında derin bir bilgisi bulunmadığına, görüşlerini devamlı bir şekilde değiştirdiğine ve çoğu kez gerçeklerini bu değişmeye uyacak şekilde yeniden düzenlediğine işaret etmekte³³ Necip Fazıl, Durkheim' den kopya Ziya Gökalp milliyetçiliği³⁴ diyerek alay etse de Bunlar Gökalp' in milliyetçilik adına yaptıklarını küçümseyemeyiz. Çünkü Gökalp, dönemin şartları içinde söyledikleri dikkate değer fikirlerle, kendini kabul ettirmiştir. Daha sonra Türk milliyetçiliği ile ilgili yapılan bütün araştırma ve tartışmalar Gökalp'in fikirleri etrafında şekillenmiştir. Bu yönüyle bile Gökalp'in görüşleri, bizim için önemli bir hale geliyor.

Cumhuriyetin ilanından önce “Türkler’ in milliyeti Türklük, beynelmileliyeti İslamlıktır”³⁵ diyen Gökalp, Cumhuriyetin ilanından sonra din ile ilgili görüşlerinde büyük bir revizyona gitmiş, Türklük ideolojisi üzerinde sıkı sıkıya durmuştur. Gökalp, çağdaş Türk ulusçuluğunun temellerini Türkçülük adını verdiği kültür ve düşünce akımında bulmaya çalışmıştır.³⁶ Gökalp, ulusal ruhun ortaya çıkmasının yabancı etkisinden kurtulmakla mümkün olabileceğini, Türklerin bu hazır kuralcı etkiden kurtularak kendi öz kaynaklarına dönmesi gerektiğini İslamiyet öncesi tarih ve kültürlerinin araştırılması ve üst sınıfların uygarlığının aksine kendi öz karakter ve kaynağına sadık kalan Türk halk kültürünün incelenmesi gerekir dedikten sonra İslamiyet öncesi Türklere methiyeler dizmiş, özellikle Türklerin İslamiyeti kabulünden sonraki dönemlere mesafeli yaklaşmıştı. Burada da Gökalp' in kendiyle çeliştiği birçok görüşleri olduğunu görüyoruz. Gökalp, dil ve kültür alanında da büyük bir “öz”e dönüşün gerekliliği üzerinde dururken dille ilgili olarak bazı çevrelerin Türkçe’ deki tüm Arapça ve Farsça kelimelerin temizlenmesine karşı çıkarak bu konuya mesafeli yaklaşmıştır. Dil devrimine ilişkin istemlerini şu üçlü formülle özetler:

1-Dilin kavramlar yönünden çağdaşlaşması ve Batılaşması

2-Bilimsel deyimlerin İslamlaşması

3-Bütün diğer sözcükler, gramer, sözdizimi ve yazım yönünden Türkçeleşmesi³⁷

Ziya Gökalp, birçok kesim tarafından eleştirilmiş, fikirleri kabul görmemiş ve beğenilmemiştir. Bunlardan biri de Nurettin Topçu’ dur. Topçu, aynen Necip Fazıl gibi Gökalp' in etkilendiği Durkheim' in sosyolojik bakışını eleştirdikten sonra Gökalp' e

³³ Uriel Heyd, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Ankara 2002, Önsöz 9

³⁴ N.Fazıl Kısakürek, *Benim Gözümde Menderes*, Ötüken Yayınları 1970, s.443

³⁵ Safa, *a.g.e.* ,s.31

³⁶ Heyd, *a.g.e.*,s.103

³⁷ *Aynı eser*, s.120

yüklenir: “Elbette hayat mücadelesine atılacak olan bir millete, ‘fert yok, cemiyet var’ parolasını aşılayanlar, o millet ruhunu felce uğratacaklardı. Bize milli kültürün her dalında insanüstü kudretler yetişmesine elverişli aşığı verebilecek doktrin lazımdı. Öyle iken Ziya Gökalp’ in hatası ile daha uykudan gözünü açamadan, ‘gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım’ diyen topluluğun ninnileri söylendi. Bütün büyük insanların, birer fert olduklarını fark etmedik. Bir ictimai kaderden başka bir ictimai kadere teslim edildik. Kaderler yaratmadık...”³⁸

Gökalp’in “toplumu kurmak” misyonuna Topçu “toplumu kurtarmak” misyonuyla karşı gelmiştir. Cemiyetin karşısına cemaati, Gökalp’ in sosyalizmi onda yerini psikolojizme bırakmıştır.³⁹

Gökalp’ e göre “Türk olmak için,yalnız Türk kanı taşımak,Türk ırkından olmak kafi değildir.Türk olmak için her şeyden evvel Türk harsı ile terbiye görmek ve Türk mefkuresi için çalışmak şarttır.Bu şartları haiz olmayanlara,kanca ve ırkça Türk olsalar bile ‘Türk’ ünvanı veremeyiz”..⁴⁰

“Mademki Türk olmanın esas şartları Türk harsıyla terbiye görmek ve Türk mefkûresi için çalışmaktır, kanca ve ırkça başka bir ırka mensup olduğu halde, bu iki şartı haiz bulunanlar da Türk sayılmak lazım gelmez mi?”Filhakika milliyet için kabul ettiğimiz esas şartlara göre bu kimseleri de Türk addetmek iktiza eder.”⁴¹ Ziya Gökalp ırkçılığı reddeder ve ırk kelimesinin hayvanlar için kullanıldığını söyler. Ona göre milliyetçilik “hars”a dayanır. Kürt, Laz, Çerkez, Arnavud, Boşnak... ana ve babadan doğmak kimsenin elinde değildir. Herhangi bir kimseyi bundan dolayı itham etmek insanlık dışı bir görüştür.⁴²

Gökalp’in görüşleri Cumhuriyet hükümetlerine ilham kaynağı olmuştur. Vatandaşlık bağına dayalı bir Türklükten bahseden Gökalp’ in düşünceleri hemen hemen aynen anayasaya girmiştir.1924 Anayasası’nda: “Türkiye ahalisine, din ve ırk farkı olmaksızın, vatandaşlık itibariyle Türk ıtlak olunur” 1961 Anayasası Madde 54 ve 1982 Anayasası Madde 82’de: “Türk Devleti’ne vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk’tür.” İbareleri Gökalp’in söylemleriyle hemen hemen aynıdır.

Sonuç olarak Gökalp, Osmanlı’nın son dönemlerini görmüş, dönemin en önemli siyasi gücü İttihat Terakki’ye üye olmuş ve fikirlerini bu çatı altında sürdürmüş, ileri sürdüğü

³⁸ S.Seyfi Ögün, *Türkiye’de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, İstanbul 1992 s.76 – 77

³⁹ *Aynı eser*, s.80

⁴⁰ Mustafa Erkal, *İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri*, İstanbul 1994,s.89

⁴¹ *Aynı eser*, s.89

⁴² Mehmet Kaplan, *Büyük Türkiye Rüyası*, İstanbul 1969,s.81

tezlerle kimileri tarafından kıyasıya eleştirilmiş, Cumhuriyet yönetimine fikirleriyle öncülük etmiş, birçok araştırmamanın konusu olmuş, kimi görüşleri birbiriyle çelişkili olsa da Türk milliyetçiliği denilince tartışmasız ilk akla gelen isimdir.

1.2.2 Atatürk'ün Milliyetçilik Anlayışı

Gökalp' ten etkilendiğini ve görüşlerine büyük oranda başvurduğunu bildiğimiz Atatürk'ün milliyetçiliğe bakışı nedir? Atatürk'ün milliyetçilikle ilgili görüşleri nelerdir? Bunlara bakmaya ve genel bir değerlendirme yapmaya çalışalım...

Ankara Türk milliyetçiliğini temsil ediyordu. Kurtuluş hareketinin bütün sıfatları ve tabirleri buna delalettir: “Milli Mücadele”, “Milli İstiklal”, “Milli Hareket”, “Milli Zafer”, “Büyük Millet Meclisi”, “Hakimiyeti Milliye”, “Kuvayi Milliye”, Kurtuluş davasının lügatinde bu milli kelimesi yalnız “millete mensup, millet için, millet uğruna” manasına gelmez; eksiksiz, katıksız, pürüzsüz, imparatorluk Türkçülerinin yapmak istedikleri telifçilik gayretine yabancı, tam bir milliyetçilik mefhumunun bütün manalarını içine alır. Atatürk, Samsun'a ayak bastığı günden başlayarak, bütün nutuklarda, Türk milletinin kurtuluşuna, dirilişine, atılışına ve yükselişine ait prensipleri teker teker çizerken her defasında ve daima “millet”, “iradei milliye”, “milli hakimiyet”, “vicdanı milli”, “milliyet” ve “milliyetçilik” mefhumları, imparatorluk enkazı üstüne kurmak istediği yeni cemiyetin temel direkleri halinde kullandı.⁹²³ senesinin Martında, Konya Türk Ocağında, milliyet fikrinin canlılığını şöyle izah etmiştir:

“Bir milliyet prensibi vardır, bir de onun inhilale(dağılmaya)sevk etmek isteyen nazariyat vardır. Lakin milliyet nazariyesini, milliyet fikrini, milletlerdeki milliyet mefkuresini inhilal ettirmeye çalışan nazariyelerin dünya üzerinde kabiliyeti tatbikiyesi bulunamamıştır. Çünkü tarih, vukuat, hadisat ve müşahadat, insanlar ve milletler arasında hep milliyetin hakim olduğunu göstermiştir. Ve milliyet prensibi aleyhindeki büyük mikyasta fiili tecrübelerle rağmen, gene milliyet hissinin öldüremediği ve onun gene yaşadığı görülmektedir.”(Hâkimiyeti Milliye Gazetesi.26 Mart 923)⁴³

M. Kemal, Osmanlı'nın zor günlerini yakinen görmüş, Trablusgarb'ı, Balkan felaketini, Cihan harbini bizzat yaşamış ve Osmanlı devletinin artık iflah olmayacağına kesin olarak kanaat getirmişti. Ona göre yeni bir oluşum, yeni bir devlet şarttı. Yaşanan felaketlerin sorumlusu, Türklüğünü asla ön plana çıkarmayan, gözünün önünde milliyetlerini ön plana

⁴³ Safa, a.g.e. ,s.49

çıkartıp önce isyan ardında bağımsızlığını kopartan milletler olmasına rağmen çözüm üretmeyen ve hala milliyetçiliği görmezden gelen Osmanlı idi...20 Mart 1923'te Konyalı gençlere yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

“Biz, milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telafiye çalışmalıyız... Çünkü, tarih, hadiseler ve müşahedeler, insanlar ve milletler arasında hep milliyetin hakim olduğunu göstermiştir...

Özellikle bizim milletimiz, milliyetini ihmal edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu içindeki çok çeşitli toplumlar hep milli inançlara sarılarak, milliyetçilik idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu, sopa ile içlerinden kovulunca anladık.

Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş. Dünyanın bize hürmet göstermesini istiyorsak, ilk önce biz kendi benliğimize ve milliyetimize bu hürmeti; hissi, fikri ve fiili olarak bütün davranış ve hareketlerimizle gösterelim; bilelim ki milli benliğini bulmayan milletler başka milletlerin avıdır.”⁴⁴

M. Kemal, o zor günlerde şu gerçeği görmüştü: Topraklarımız bir bir elden çıkıyor ve biz hala bir Osmanlılık hayalinin peşinden koşuyoruz. Bu artık mümkün değil çünkü artık elimizde asli unsur olarak Türkten başka millet kalmamış, son toprak parçası Anadolu kalmış ama düşmanın çizmesi altında eziliyor geriye tek bir gaye kalıyor: “Milli Şahlanış” Bu davayı en çok milli kelimesi üzerinden yürüten Atatürk, teşhisi doğru yapmış ve Türk milliyetçiliğini adeta ateşlemiştir. Kurtuluş Savaşı'nın özünde yatan gerçek budur. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışı medeni ve hoşgörülüdür.

“Gerçi bize milliyetçi derler. Fakat biz öyle milliyetçileriz ki, bizimle işbirliği eden bütün milletlere hürmet ve riayet ederiz. Onların bütün milliyetlerinin icaplarını tanırız. Bizim milliyetçiliğimiz herhalde bencilce ve mağrurca bir milliyetçilik değildir.”⁴⁵

“Milletin varlığını devam ettirmek için fertleri arasında düşündüğü müşterek bağ, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini değiştirmiş, yani millet, dini ve mezhebi bağlantı yerine, Türk milliyeti bağı ile fertlerini toplamıştır.”⁴⁶

⁴⁴ *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri*, II, Ankara 1959, s.142- 143

⁴⁵ *Aynı eser*, I, 14 Ağustos 1920, s.101

⁴⁶ *Aynı eser*, II, 5 Kanunusani 1925, s.237

“...Ulusal sınırlarımız içinde her şeyden önce kendi gücümüze dayanarak varlığımızı koruyup ulusun ve yurdun gerçek mutluluğuna ve bayındırlığına çalışmak; gelişigüzel ulaşılamayacak istekler peşinde ulusu uğraştırmamak ve zarara sokmamak, uygarlık dünyasının uygarca ve insanca davranışını ve karşılıklı dostluğunu beklemektir.”⁴⁷

M. Kemal’in milliyetçilik anlayışı, kan ve ırka dayanmıyordu. Anayasada anlamını bulan vatandaşlık bağı ile bu ülkeye bağlanan herkesin Türk vatandaşı tanımlaması bizzat ilhamı Atatürk’ten alıyordu. Fakat burada şu ayrımı yapmakta fayda vardır: Atatürk’ün Milli Mücadele öncesi ile sonrası milliyetçilik anlayışında bir farklılık var mıdır? Çünkü Milli Mücadelenin karakteri tamamen Türk milliyetçiliği üzerine inşa edilmiş ve milli şahlanış bu sayede elde edilmiştir. Zamanın şartları bunu gerektiriyordu. Kurtuluş Savaşı’nın ardından başlayan dönemde ise milliyetçiliğin yorumlanması daha farklı bir algılayışla dizayn edilmiştir. Bu dönem milliyetçiliği daha ziyade Batı’ya entegre olma ve milli devlet olma hüviyetini taşıma yeni Türkiye Cumhuriyeti’ni inşa etme çabalarının bir tezahürüdür. Erol Güngör, bu döneme milliyetçilik ve batıcılığın damgasını vurduğunu belirtir ki⁴⁸ çok doğrudur. Bir yandan “muasır medeniyetler seviyesinin üstüne çıkma” hedefi diğer yandan Osmanlı Devleti’nin yıkılmasından sonra milli temeller üzerine kurulmuş adında “Türk” kelimesi geçen yeni bir devlet. Bunların gerçek bir temel üzerine oturması inkılâplarla olmuştur. Yeni alfabe, kılık kıyafet, miladi takvim vesaire Batıcılığın; Türk Tarih Kurumu Türk Dil Kurumu ve Dil, Tarih, Coğrafya Fakültesinin kurulması gibi yenilikler de milliyetçiliğin hayat bulmasında önemli gelişmelerdi.

Atatürk’ün milliyetçilik görüşlerinde milli mücadele öncesi ile milli mücadele sonrası önemli farklılıklar vardır. Kurtuluş Savaşı’nın karakteri tam manasıyla milliyetçilik üzerine inşa edilmişti. Buradaki milliyetçilik referanslarını “din”e dayandıran, İslam vurgusunu sık sık ön plana çıkaran ve sırtını İslama dayamaktan asla geri durmayan ve bundan da gocunmayan bir düzlemde gerçekleşmişti. M. Kemal, Türk Milleti için dinin çok önemli olduğunu Türklüğün Müslümanlıkla adeta özdeşleştiğini 1920’li yılların başına kadar çok sık dile getirdiğini görüyoruz. Örneğin bir konuşmasında dinle ilgili şunları söylüyor: “Türk milleti daha dindar olmalıdır. Yani, bütün sadeliği ile dindar olmalıdır demek istiyorum. Dinime, bizzat hakikate nasıl inanıyorsam, öyle inanıyorum. İslam akla ve mantığa aykırı, ilerlemeye engel hiçbir şeyi ihtiva etmiyor...”

⁴⁷ Aynı eser, II, s.305

⁴⁸ Güngör, a.g. e. ,s. 99

“Efendiler; camilerin mukaddes minberleri halkın ruhani, ahlaki gıdalarına en ali en feyyaz menbalardır. Binaenaleyh, camilerin, mescitlerin minberlerinden hatipler halkın anlayabileceği lisanla ruh ve dimağa hitap etmelidir. Böylece ehl-i İslam’ın vücudu canlanır, dimağı saflanır, imanı kuvvetlenir; kalbi cesaret bulur...”

“...Dünya yüzünde Osmanlı devletinin inkırazından sonra bir Türkiye devleti teşekkül etmiştir. Bu devlet müstakil ve müslümandır...”⁴⁹

Şüphesiz Atatürk’ün görüşlerindeki bu değişimi dönemin şartları içinde değerlendirmekte fayda vardır. Yani devletin yeniden kurulması ve Türk etnisitesine dayandırılması rejimin selameti ve bekası açısından eylem ve söylem açısından da bir sapmanın olması gerekiyordu. Devlet bu bağlamda kendine yeni bir ideolojik yol ve söylem geliştirecektir. Bu söylem merkezine ‘Türk’ kavramını yerleştirecek ve din olgusunu laiklik kavramıyla rafineri ederek “İslam”ı, devlet yönetiminden çıkaracaktı. Cumhuriyet öncesi İslamiyetten büyük övgüyle bahseden Atatürk’ün, Cumhuriyet sonrası dönemin siyasi havası ve ideolojisi gereği, görüşlerinde büyük oranda bir değişim olduğu gözleniyor.

Atatürk’e göre: “...Türkler İslam dinini kabul etmeden evvel büyük bir millet idi. Bu dini kabul ettikten sonra, bu din, ne Arapların, ne aynı dinde bulunan Acemlerin ve ne de vesairenin Türklerle birleşip bir millet teşkil etmelerine tesir etmedi. Bilakis, Türk milletinin milli bağlarını gevşetti; milli hislerini, milli heyecanını uyuşturdu...” Bu durumda din nedeniyle gevşeyen ‘Türk etnik dayanışması’ ‘Türklük’ kolektif kimliği bağlamında –Türk milliyetçiliği-yeniden inşa edildi.

Şerif Mardin’de M. Kemal’in özellikle 1919- 1922 savaş yıllarında yukarıdaki millet ve milliyetçilik görüşlerinin aksine halkı örgütlemeye sık sık İslami formül ve temaları kullandığını söylüyor. Buna benzer olarak aynı yıllarda etnik olarak ‘Türk’ ve ‘Kürt’ adlarının birlikte anılması da önemli bir noktayı teşkil etmektedir.

Türk ulus devleti, meşruiyetini Kemalizm’in altı ilkesinden özellikle iki tanesine dayandırır. Bunlardan ilki seküler anlamda laikliktir. Yani bir pozitivist çerçevede dini kamusal alandan özel alana indirgeyen bir özellik taşıırken; ikinci olarak ise milliyetçilik ilkesi, toplumu ‘Türk etnisitesine’ dayandıran ve farklılıkları ya dışlayan ya da görmezlikten gelen bir tavırla ortaya çıktı. Böylece İslamiyetin yerini alan laiklik, İslamın reddi anlamını

⁴⁹ Mehmet Saray, *Türklerde Dini ve Kültürel Hoşgörü, Atatürk ve Laiklik*, Ankara 2002,s.60–63

taşıırken milliyetçilik ise Osmanlının reddine dayanarak ‘Türk’ ve Türkçenin yeniden yaratılması(Türk Tarih Tezi-Güneş Dil Teorisi)sürecine girdi. ⁵⁰

Atatürk, Türk milliyetçiliğini dil ve tarih yoluyla oturtmaya çalışıyordu. Bir milletin en önemli yapı taşının dil ve tarih olduğunu düşünüyordu. Bu maksatla önce Türk Tarih Kurumunu ardından Türk Dil Kurumunu ve bir süre sonrada Dil Tarih Coğrafya Fakültesini kurdu. Türkiye Cumhuriyetini bilimsel sahalarda ‘Türk’ vurgusuyla yeniden anlamlandırmak istiyordu. Bunun için geçmişin izleri silinmeliydi. Türk varlığı sadece Selçuklu ve özellikle Osmanlıdan ibaret değildi. Türklerin geçmişi çok eskilere dayanıyordu. Hatta Anadolu’da kurulan birçok İlkçağ medeniyeti de aynı zamanda Türktü. (Etiler, Sümerler vs.) Bundan dolayı Sümerbank, Etibank gibi isimlerle bu –bize ait olan- medeniyetlere iade-i itibar edilmeli ve isimleri yaşatılmalıydı.

Bir diğer çalışma da dil alanında yapılan “Öz Türkçecilik” çalışmalarıydı. Bu teoriye göre, Türkçeye girmiş Arapça ve Farsça kelimeler, terkipler Türkçeyi bozuyor, gelişimini engelliyor ve dilimizin güzelliklerini ortaya çıkarmakta engel teşkil ediyordu. Bunun için dilimize nüfuz etmiş bütün yabancı kelimeler temizlenerek yerine yeni Öz Türkçe sözcükler türetilmeli ve günlük hayatta bu sözcükler kullanılmalıydı. Atatürk’ün titizlikle üzerinde durduğu ve çalışmalarını takip ettiği komisyon çalışmalarına başladı. Hızlı bir şekilde sözcükler türetilmeye, yabancı kelimeler sözlükten çıkarılmaya başlandı. Fakat bu çalışmalardan olumlu sonuçlar alınamadı. Yeni sözcüklere halk arasında itibar edilmedi hatta yeni sözcüklere yazanlar bile bu Öz Türkçeye alışamadı bir süre sonra bunun olmayacağını anlayan Atatürk bu uygulamadan vazgeçecek dil işinde başarılı olamadıklarını, bu uygulamanın faydalı olmayacağını F.Rıfkı’ya itiraf edecekti.

Milliyetçilik ve laiklik öğelerinin iktidarın meşruiyet araçları olduğu fikrini Kemal Karpat şöyle açıklar: “Cumhuriyet rejimi, Kurtuluş Savaşı’nda memleket çapında prestij kazanan bir avuç liderin bir kararı sonucunda kurulmuştur. Batılılaşma yolu ile modernleşme Cumhuriyetin ana hedefi olmuş, milliyetçilik ve laiklik hedefe ulaşmak üzere bir ‘araç’ olarak kullanılmıştır. Böylece milliyetçilik rejimin temeli sayılıyordu. Laiklik de milliyetçiliğin gayeleri sayılan modern, milli egemenliğe dayanan, milli bir Türkiye Cumhuriyeti’ni gerçekleştirmek için yegane yol olarak gözükiyordu. İfadeleriyle milliyetçilik ile laiklik ilkelerinin birbirini bütünlediğini ortaya koymaktadır.”⁵¹

⁵⁰ Hamit Yılmaz, *Politik Kültür Bağlamında CHP’nin Milliyetçilik Söylemleri*, Yayınlanmamış YL Tezi, Ege Üniversitesi, İzmir 2002,s.61

Ayrıca bkz Etyen Mahcupyan, *Osmanlıdan Postmoderniteye*, İstanbul 1996

⁵¹ Yılmaz, *aynı tez*, s.63

Atatürk, rejimi selamete ulaştırmak ve Cumhuriyetin gereklerini yerine getirmek ve yapılan işleri rayında götürmek maksadıyla bir fırkanın (parti) gerekliliğine inanıyordu. Bu konuda tecrübeli de sayılabilirdi. Çünkü Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin çalışmaları sırasında epey bir mesafe kat ettiği de söylenebilirdi. I.Meclisteki muhalif II. Grubu tasfiye ettikten sonra siyasi olgunluğa erişmiş, çalışmaların daha sağlıklı ve demokrasiye uygun bir düzlemde sürmesini 1922’de Ankara’da Hakimiyet-i Milliye Gazetesine şöyle açıklayacaktı:

“...Bu milli maksat ve mülahazaları nazarı dikkatte bulundurarak milletimin, her sınıf hakkında ve alemi İslamın en uzak köşelerinde beni ebediyen müftehir bırakacak surette gördüğüm teveccüh ve itimada kesbi liyakat etmek için en mütevazi bir ferdi millet sıfatıyla hayatımı, sonuna kadar vatan hayrına vakf eylemek emeliyle sulhün istikrarını müteakip halkçılık esası üzerine müstenit ve Halk Fırkası namıyla siyasi bir fırka teşkil etmek niyetindeyim.

Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran kadro tarafından ortaya çıkarılan ‘milli parti’ niteliğindeki ‘Halk Fırkası’ 10 Kasım 1924 tarihinde Recep Peker’in önerisiyle başına ‘Cumhuriyet’ kelimesi eklenerek Cumhuriyet Halk Fırkası şekline dönüştürüldü. Bir dernekten partiye dönüşen CHF temelde, İttihat ve Terakki kadrolarının milli mücadele dönemindeki somutlaşmasıdır. Sina Akşin’in deyiimiyle (böylece) İttihat ve Terakki, zaman içinde CHF’ ye dönüşmüş olmaktadır.⁵²

Bundan sonra inkılaplar CHP’nin vesayeti altında yürüyecek ve yakınçağ tarihine “Tek Parti” dönemi olarak damgasını vuracaktır. Devletin bütün işlevini ve hakimiyetini CHP sağlayacak, inkılapların yerleşmesini ve sürekliliğini kontrol edecek, bazen siyasi partinin ötesinde işlere de imza atacaktır. Dönemin Başvekili (Başbakanı) Dr. Refik Saydam, 1939 yılında CHP’nin V. Kurultayına dair radyo konuşmasında konuyla ilgili şöyle der: “CHP, yeni Türk varlığı ile beraber doğmuş, beraber büyümüş ve bütün dünyada hayranlık yaratan muazzam eseri beraber başarmıştır. CHP demek, Türk milleti demektir. Ve CHP demek, Türk devleti demektir; bu mefhumla birbirine o kadar sıkı bir şekilde bağlıdır ki, birini diğerinden ayırmak imkansızdır...⁵³ CHP’yi iki döneme ayırmak gerekir: Atatürk öncesi ve Atatürk sonrası. Konumuz milliyetçilik olduğuna göre bizi ilgilendiren de Atatürk sonrası CHP’nin milliyetçiliğe bakış açısı ve milliyetçilik söylemleri. Daha da açık bir ifadeyle İnönü döneminin CHP’si.

⁵² Yılmaz, *aynı tez*, s.97- 99 Ayrıca bkz Hakkı Uyar, *Tek Parti Dönemi ve CHP*, İstanbul 1998 s.68

⁵³ Yılmaz, *aynı tez*, s.130 Ayrıca bkz. *Ulus Gazetesi*, 29.5.1939

1.2.3 Milli Şef İnönü Dönemi CHP'nin Milliyetçilik Anlayışı

Milli Şef İnönü dönemi, yakın dönem siyasi tarihimizin sancılı bir sürecini içinde barındırır. Atatürk'ün vefatından sonra, yeni döneme ilişkin tereddütler de doğmuş, Cumhuriyet idaresinin yeni dönemde nasıl bir seyir izleyeceği merak konusu olmuştu. Bu anlamda İnönü dönemi ister- istemez Atatürk dönemi ile karşılaştırılacak, tartışılacak ve eleştirilecekti. Nitekim öyle de oldu. Yakın dönem siyasi tarihimizin en çok tartışılan ve çokça eleştirilen süreci başlamış, çok partili hayata kadar devam eden bu tek parti idaresi, birçok yönüyle gündeme gelmişti.

27 yıllık tek parti iktidarı, rejimin selameti ve yerleşmesi için inkılâpların tam anlamıyla özümsebilmesi için var gücüyle çalışmıştı. Bunu yaparken hiçbir şekilde taviz vermemiş, inkılâpları her şeyin üstünde tutmuştu. Türk inkılâbı, tabandan tavana değil tavandan tabana doğru gelişen, buyurgan ve tek merkezli bir özellik taşıyordu. Bu hususiyetini de CHP marifetiyle idame ettirecek ve halka özümsetmeye çalışacaktı. Parti, inkılâpların temsilcisi ve yürütücüsü olduğunu amblemine aldığı altı okla ki-bunlar Atatürk ilkeleri idi- perçinleyecek ve tek yetkili organ olduğunu gösterecekti. Partinin altı okundan biri de herkesin bildiği üzere milliyetçilik idi. Atatürk'ün milliyetçilik anlayışını gördük ve mütalaalarda bulunduk fakat CHP'nin diğer üyeleri ve özellikle Milli Şef İsmet İnönü dönemi milliyetçiliğe bakış nasıldı? Bu konu üzerinde durmakta fayda var. Bu dönemin çok tartışmalı olduğu gerçeğini gözden kaçırmadan konuyu irdelemeye başlayalım.

Tek parti döneminin en uzun başbakanı İsmet İnönü'nün 27 Nisan 1925'de Türk Ocakları Merkezinde yaptığı konuşma şöyleydi : “ Biz açıkça milliyetçiyiz (...) ve milliyetçilik bizim yegane birlik unsurumuzdur. Türk ekseriyetinde diğer unsurların (etnik toplulukların) hiçbir nüfuzu yoktur. Vazifemiz Türk vatani içinde Türk olmayanları behemal Türk yapmaktır. Türkleri ve Türklüğe muhalefet edecek anasırı kesip atacağız. Ülkeye hizmet edeceklerde her şeyden önce aradığımız Türk olmalarıdır.” CHP Genel Sekreterliği yapmış, Başvekillik yapmış bir dönem üçüncü adamlığa kadar yükselmiş Recep Peker, milliyetçilikle ilgili şöyle diyecekti: “...Türkiye Cumhuriyetçi olacak, fakat milliyetçi olmayabilir, yani arısı ulusal cereyanlara Türkiye'nin kafası ve kapısı açık bulunabilir. Bu fikrin doğruluğunu kim kabul eder... Milliyetçi olmayan bir Türkiye'nin şan ve şerefe aynı zamanda zorluklarla dolu, istikbal yoluna gidişi de o kadar zayıf ve topal kalmaya mahkumdur.” VI. Kurultayın kapanış konuşmasında Başvekil Şükrü Saraçoğlu, şunları ifade etmektedir : “ Sözlerim sona ererken bütün dünyanın şu dört hakikatı duyması lazımdır: 1- Türk'üz, Türkçüyüz ve her gün biraz

daha Türkçü olacağız.”⁵⁴ Yukarıda ki sözlerde CHP’nin lider kadrosu, milliyetçilik konusunda çok ateşli ve heyecanlı açıklamalar yapıyordu.

Milli mücadeleyi kazandıran ve milli ruhu şahlandıran, milleti harekete geçirip ‘Türk Milleti’ bayrağı altında yeniden heyecanlandırıp zaferler kazandıran güç hiç şüphesiz milliyetçilikti. Hiçbir ırki kaygı taşımadan din ile iç içe geçmiş bu milliyetçilik içinde Kuva-yi Milliye ruhunu taşımış ve inanç esasları üzerine tesis edilmişti. Ne var ki ülke düşman işgalinden kurtulup İnkılaplar Safhası başlayınca bu durumun tam tersi uygulamalar başlamıştır. Bu dönemde dinin(İslam) yerini laiklik, dini unsurları içinde barındıran ve bundan güç alan milliyetçiliğin yerini yüzünü batıya dönmüş, laik ve batıcı bir milliyetçilik aldı. Bu uygulamaya geçenler lider kadronun yanı sıra onların çok güvendiği laik aydınları. Falih Rıfkı, Yakup Kadri, Behçet Kemal gibi isimler bunların başında geliyordu. Bu aydınlar, CHP’nin sözcüsü gibi çalışıyor ve CHP misyonunu bayraklaştırıyordu. Yazı ve düşüncülerini de buna göre şekillendiriyorlardı.

Milliyetçilik anlayışındaki bu sapma ve değişim İnönü döneminde zirveye çıkmıştır. Serbest fikir hareketlerinin, özgür düşüncenin, din ve vicdan hürriyetinin büyük oranda kısıtlandığı, ağır bürokrasinin egemen olduğu, devletle millet arasındaki makasın büyük oranda açıldığı, halkın jandarma dipçiğinden bıktığı hemen her kesimden araştırmacının birleştiği bir konudur. Mustafa Albayrak, Milli Şef döneminin ağır şartlarını şöyle ifade etmiştir: “...Vesikalı, sıkıyönetimli ve Milli Şefli idare altında ezilen halk iktidara düşman olmuştu... Ağa baskısından, jandarma dipçiğinden çeşitli angaryalardan beli bükülmüştü. Halkçılık, CHP’nin altı ilkesinden biri olarak parti tüzüğünde yer alıyordu, ancak parti giderek bu ilkedan uzaklaşmış bulunuyordu. Oysa Cumhurbaşkanı ve CHP’nin değişmez lideri Milli Şef İnönü aynı düşüncede değildi. O, halk üzerindeki nüfuzunun doruk noktasında olduğu inancındaydı. İnönü, bu düşüncesini yıllar önce şöyle belirtmiştir: “Hakikat şudur ki, memleket İkinci Cihan Harbi’nden selametle çıkmış bir halde CHP kudret ve itibarının zirvesinde ve vatandaş gözünde hiçbir ithama maruz olmayan bir dayanıklılıkta idi.”⁵⁵ Atatürk dönemi ile İnönü dönemini karşılaştıran Attila İlhan, İnönü dönemini kıyasıya eleştirdikten sonra: “İnönü dönemi, dikta dönemidir. Hemen dünya savaşı başlamıştır. Yabancı güçler birbirleriyle uğraştıklarından, içişlerimize burunlarını sokabilecek durumda değildirler. Bürokrasi, 1919’dan beri rejimi savunmaktan yorgun düşmüştür, artık yerleşmek, biraz da mücadelesinin meyvelerini tatmak niyetindedir. Bu niyet Türk toplumuna son derece pahalıya

⁵⁴ Yılmaz, a. g. t. , s.125- 128- 130

⁵⁵ Mustafa Albayrak, *DP(1946- 1950)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1992, s.58

oturmuştur. Dış savaş, aşırı ihtiyatlı İnönü'yü, içerde “ esen rüzgardan hile sezmeye” götürmekle kalmamış, hem rejim kaskatı bir bürokrasi diktasına dönüştürülmüş, hem de Atatürk döneminin ulusalcılığı birer ikişer verilen ödünlerle Tanzimat batıcılığının ellerine teslim edilmiştir: Köy enstitüleri, halkevleri, Yunan/Latin temeline dayanan bir kültür seferberliğinin kaleleri sayılırlar, aslında faşizan bir diktanın kültürel temsilcileridir.”⁵⁶ Diyerek bu dönemin Atatürk dönemindeki politikalarından ve Atatürk siyasetinden hızla uzaklaştığını belirtiyor.

Özellikle İnönü dönemi milliyetçilik algısı Batılı tarzda cereyan etmiş ve milliyetçilik dini ve milli öğelerden arındırılmıştı. Köy enstitülerinde okutulan dersler, eğitim ve kültür hayatında Yunan Latin felsefesini yayma gayreti, radyolarda bir dönem klasik Türk müziğini yasaklayarak Batı kaynaklı müziklerin çalınması, Maarif Vekaletinin çalışmaları ve müfredatın buna göre hazırlanması Milli Şef Dönemi'ne büyük bir tepkiyi de beraberinde getirmişti. Batıcılık her yönüyle artık devletin iliklerine kadar işlemişti. Erol Güngör bu dönemi şu şekilde değerlendirmiştir:

“ ...1938- 1946 yılları arasında Atatürk devrinin en belirgin vasfı olan milliyetçilik eski hararetini kaybetmiş ve Batıcılık ön plana geçmiştir.1923- 1938 yıllarının milliyetçiliği büyük ölçüde o devrin siyasi ve sosyal şartlarının ve imkanlarının etkisiyle şekillenmişti. İlmi bakımdan yanlışlarla doluydu; heyecana ve propagandaya, slogancılığa fazla yer veriyordu. Atatürk ve inkılapları etrafında yaratılan his ve heyecan atmosferi Türk kültürünü fazla içe kapalı bir hale getirmiş, yeni nesillerin gözünü dış dünyanın gerçeklerine kapamıştı. Atatürk'ün ölümünden sonra bir taraftan milliyetçilikten hümanizme doğru açılma, bir taraftan da milli kültürün ihmal edilmiş veya reddedilmiş taraflarının işlenmesine iman verme yönünde iki ayrı baskı görüldü. Bu baskılardan birincisi inkılapçı aydınlardan, ikincisi memlekette yeni başlayan siyasi muhalefetten geliyordu... Atatürk zamanında Türklerin Batı içinde bağımsız bir hüviyet taşımaları, hatta çağdaş medeniyetin üstüne çıkmaları öngörülüyor ve Batılılaşma milliyetçilikten ayrılmıyordu. 1938- 46 devrinin hümanizması devletin bütün kültür ve eğitim müesseseleriyle desteklenerek yayıldı. Bu dönemde bütün okul kitapları da yeni anlayışa göre değiştirildi.”⁵⁷

Milliyetçi Orkun Dergisi de okul kitaplarında ki milliyetçi çizgiden uzaklaşma olayını mercek altına almış ve o zaman okullarda okutulan Türkçe kitapları ile ilgili şu araştırmayı yapmıştı:

⁵⁶ Attila İlhan, *Hangi Atatürk*, İstanbul 2004, s.141

⁵⁷ Güngör, a.g.e. , s.99- 100

- 1- Muayyen bir zümreden adet itibarı ile nisbetsiz derecede parça seçilmiş(F.Rıfkı, Ataç, H. Ali 24 yazı)
- 2- Ecnebilere 32 parça
- 3- Türkiye tanıtılmadan yabancı memleketler tanıtılıyor(Pompei, Frankfurt Seyahatnamesi, Everest'e Doğru..)
- 4- Askerlik ve Harp aleyhtarlığı yapan parçalara yer veriliyor. ⁵⁸

Milli Şef İnönü döneminin milliyetçilikle ilgili yaptığı birçok uygulama tartışmalıydı. Bir döneme damgasını vuran Türk milliyetçiliğinin yayılmasında ve gelişmesinde büyük bir öneme sahip olan Türk Ocakları, 1931 yılında ani bir kararla kapatılmış ve yerine Halkevleri açılarak resmi ideolojinin sözcülüğü bu kuruma tevdi edilmişti. Burada Türk Ocakları'nı partiye rakip olarak görme gibi bir durumdan da söz edilebilir fakat Türk Ocakları'nın kapatılması milliyetçilerin küsmesine ve CHP'ye karşı bir tavır almalarına zemin hazırlamış, bu soğukluk uzunca bir süre hafızalardan silinmemiştir. CHP'nin izlediği politikalar inkılapçı-milliyetçi gibi iki başlı bir bölünmenin yaşanmasına sebebiyet verirken rejime muhalif ciddi bir kesimin varlığı Çok partili hayatın başlamasına değin artarak devam etmiştir. Hiçbir muhalefete tahammülü olmayan tek sesli ve tek ideolojili bu dönem aynı zamanda muhalifleri susturmayı da en önemli görev sayarak birçok düşünce, fikir adamını, yazar-çizer kadrosunu mahkemelerden çıkartmamıştır. Özellikle basın-yayın ve matbuat hayatında devlet, muhalif sesleri susturmayı önemli bir görev saymış, bundan da en çok milliyetçi cenah zararlı çıkmıştır. Altı umdesinden (İlke) biri milliyetçilik olan CHP ile milliyetçilerin yıldızı barışmayacak ve bu umdeye imada bulunularak devamlı bu yönde CHP'nin milliyetçilik anlayışını eleştirmekten geri kalınmayacaktır. Osman Yüksel Serdengeçti: "...Hep biliriz ki CHP'nin altı okundan birisi milliyetçiliktir. Biz de milliyetçiyiz amma, onların ki gibi bol harcırah, hususi vagon, maruken koltuk milliyetçisi değil... Bizim milliyetçiliğimiz hakka tapan, halkı tutan yalın kılınç bir milliyetçiliktir."⁵⁹ Diyerek CHP'nin milliyetçiliğine karşı çıkar. N.Fazıl'da Serdengeçti gibi düşünür. CHP'nin altı umdesinden birinin milliyetçilik olduğunu belirttikten sonra şöyle sorar: " Halk Partisi altı oku ne hale soktu? Milliyetçilik: Merasimlerde söylenen nutuklar, maziye sövüp saymalar; 'yaptık, yarattık, etrafında sınıksınız' haykırıları! Yıllardır bitmeyen nakarat!..."⁶⁰

⁵⁸ Hikmet Tanyu, " Türkçe Kitaplarının Mahiyeti", *Orkun Dergisi* 1951, Sayı 53, s.9

⁵⁹ Serdengeçti, *Serdengeçti Dergisi*, Temmuz 1949, Sayı 7, s.9

⁶⁰ Abdurrahman Dilipak, *İnönü Dönemi*, İstanbul 1989, s.12

Nurettin Topçu, CHP'nin milliyetçiliğini “altı ok milliyetçiliği” olarak niteledikten sonra bunu garpçı inkılapçılıkla eşdeğer gördüğünü söylemekten çekinmez: “ Altı ok milliyetçiliği maddece ütöist olarak gördüğü Turancılık ile birlikte, ruhçu milliyetçilik dediğı ve mensubu olduğınu vurguladığı “ Anadoluçuluk” akımının baş düşmanıdır. Altı ok milliyetçiliğinde dile gelen bozuk ruh inkılâpçılığı “ kaba maddeci bir realizmdir” Altı okun içi boştur, fikir ve davayı içermez, devletçiliğı bir zorbalıktır. Halkçılığı realitede halka düşmanlıktır, köylücülüğü köylünün üzerinde kurduğı bir saltanattır. Devrimciliğı prensipsizdir, laikliğı din düşmanlığıdır.”⁶¹

Milliyetçilerle, CHP'nin arasını açan ve milliyetçilerin CHP'ye büyük bir husumet duymasına neden olan esas olay, 3 Mayıs 1944 Irkçılık ve Turancılık Davası'dır. Bu davanın açılması Sovyetlerle yakınlaşma çabalarının olduğı bir döneme denk gelmiş, hükümet bu dava ile Sovyetlerin desteğini almak istemiş, daha özet bir ifade ile Sovyetler Birliğı ile ilişkilerini geliştirmek ve bu devlete yakınlaşmak istemiştir.

Bu davanın başlangıcını Hüseyin Nihal Atsız'ın, Başvekil Şükrü Saraçoğlu'na yazdığı iki mektup oluşturur. Atsız, Başvekil yazdığı mektupta “Türkçü Başvekil” diye başlamış ve mektubunda isteklerini sıralamıştır.

Bu iki mektupta Atsız, MEB ve bağı kurum ve kuruluşlarında komünistlerin yer aldığını ve çocukları komünist düşüncelerle zehirlediklerini vurgulayarak, Milli Eğitim Bakanının da onları koruduğunu, o nedenle bakanın da istifa etmesinin büyük bir vatanseverlik olacağını söylemiştir. Atsız, mektubunda solcu faaliyette bulunanların isimlerini vermiştir. Bu mektup üzerine Orhun Dergisi, Bakanlar Kurulu tarafından süresiz kapatılmıştır. Atsız'ın Saraçoğlu'na yazdığı ikinci mektuptan dolayı Sabahattin Ali, Atsız aleyhine hakaret davası açmış ve dava 26 Nisan'da başlamıştır.

Fakat esas olaylar, 3 Mayıs 1944 tarihinde patlak vermişti. Duruşma sonrası gençler adliyeden Ulus'a kadar marşlar eşliğinde yürümüşler, Sabahattin Ali'nin kitaplarını yakmışlar, polis göstericilere müdahale etmiş, olaylar çıkmış ve birçok genç gözaltına alınmıştı. Atsız-S.Ali davasından kaynaklanan Irkçı ve Turancılar, 9 Mayıs 1944'te tutuklanmışlar ve hükümeti devirmeye teşebbüs suçu ile mahkemeye verilmişlerdi.

Hükümet, bütün bu gelişmeler üzerine 18 Mayıs 1944'te resmi tebliğ yayınlamıştı. Tebliğde şöyle denilmekteydi: “ Nihal Atsız, R.Oğuz Türkkkan ve Zeki Velidi ile Dr. Hasan Ferit Cansever'in İstanbul'da evlerinde ve daha bazı yakın arkadaşları nezdinde İstanbul Örfi

⁶¹ Öğün, *a. g. e.* , s.162

İdare Komutanlığı'na aramalar yapılmış ve elde edilen vesikalar tetkik edilmişti. Bu vesikaların tetkikinden elde edilen netice ve kanaate göre Teşkilatı Esasiye Kanunu'yla müesseses bugünkü rejimimize ve vatandaşların hakiki milliyetçilik telakkilerine aykırı umdeleri ve bu umdelere varmak için gizli cemiyetleri, faaliyet programları teşkilat ve propaganda organları, hatta muhaberelelerini gizli tutmağa matuf şifreleri ve parolaları vardır...Bu mahiyetteki faaliyet, Teşkilatı Esasiye Kanunumuza aykırı ve Türk Ceza Kanunumuza göre suç vasıflarına haiz olduğundan failleri hakkında salahi yetli adli merciler tarafından kanuni takibat yapılmak üzere işe el konulmuştur.”

İsmet İnönü de, 19 Mayıs 1944'te yaptığı konuşmada Irkçılık ve Pan Türkçülük üzerinde durmuştur:

“Türk milliyetçisiyiz, fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız. Memleketimizde politika gereklileri için uydurulan ırkçılık önderlerinin en acıklı faciaları hatırlarımızda canlıdır.1912 senelerinde Rumeli'de tutunmak için tırnakları ile kayalara yapışarak son gayretlerini sarf eden Türk erlerine Arnavud Priştineli Hasan ve Derviş Hima ile beraber arkadan hücum tertipleyenlerin, Türk ırkı politikacısı olduğu, Büyük Millet Meclisi'nde ispat olunmuştur. ‘Politika icabı’ diye tefsir etmekte en ufak bir güçlük çekmeyen bu adamları, sözlerine inanıp daha büyük bir felakete uğradığımız zaman gene ‘politika icabı’ diyerek yeni bir fesat prensibi yaratmaktan geri kalmayacaklardır.”

Irkçılık ve Pan Türkçülük davası ile işkence olayları siyasi literatüre girmiştir. Tutuklulara çeşitli şekillerde işkenceler yapıldığı iddia edilmiştir. Bunlar; aç ve susuz bırakmak, yıkanmaya izin vermemek, dayak atmak, arkadaşlarının dayak yemesini seyrettirmek, öldürmekle tehdit etmek, boş kâğıda imza attırarak tehdit etmek ve tutukluları açık lağımlı hücrelerde bulundurmaktır. Ayrıca tabutluk⁶² denen betondan yapılmış küçük hücrelerde yaz sıcaklığında yüksek mumlu ampuller yakılarak siyasal tutuklulara işkence yapılmaktadır.⁶³

Dönemin İç İşleri Bakanı Hilmi Uran, hatıralarında “ Tabutluk” hikâyesini şöyle anlatmaktadır: “ Böyle bir iddia benim Dâhiliye Vekilliğim zamanına rastlar. Ben şahsen, böyle bir iddiaya o vakitler merhum Refik Şevket İnce'nin Başvekil Saraçoğlu'na hitaben

⁶² Tabutluk: “ Şükrü Saraçoğlu zamanında, İstanbul'da, Emniyet Müdürlüğü'nün en üst katında hususi olarak kurulmuş olan ve işkence yeri olarak kullanılan, içinde oturmak ve yatmak mümkün olmayan ayakta, başı açık üstü çıplak vaziyette durulacak büyüklükte bir yer olup, tavanında birkaç yüz, belki de bin mum kuvvetinde bir ampul vardı. Burası bir doktorun emrinde olup, oraya sokulan insanlar ve “ şu kadar saat kalabilir ve ölmeden şu kadar önce çıkartılabilir” diye bir gizli veya şifahi rapor verilir ve ona göre hareket edilirdi. Bu zulüm ve işkence ile güya her şey (!) itiraf ettirilirdi.” Aka Gündüz, “Tabutluk Nedir?” *Zafer Gazetesi*, 1 Eylül 1950

⁶³ Mithat Atabay, *II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1998, s.322- 323- 324- 325

yazdığı hususi bir mektupta muttali olmuş ve tahkikine tevessül etmişim... O günlerde Lütfi Kırdar, İstanbul'da vali, Osman Sabri Adal Emniyet Umum Müdürü ve Kamuran Çohruk da onun muavini idi. İstanbul Örfi İdare rejimi altında idi. Biz vekâletçe meseleyi önce İstanbul'dan sorduk ve böyle bir şeyin olmadığı cevabını aldık. Fakat ben işin derinleştirilmesini istedim. Osman Sadri Adal, İstanbul'a gitti ve orada böyle bir işkence yapıldığı iddiasının doğru olmadığı neticesini alarak Ankara'ya döndü... İşin bu safhasında yapılacak şey, keyfiyeti artık Refik Şevket'e bildirmek ve ondan yardım istemektir. Ben de öyle yaptım ve kendisine resmi bir tahrirat yazarak yaptığım tahkikat neticesinde bizim poliste işkence yapıldığı yönündeki iddiaya hak verdirecek bir şey elde edemediğimizi bildirdim ve eğer varsa mütecasirlerini cezalandırabilmemiz için bize yardım etmesini ve bunun içinde kendisine haber vermiş olanları bize bildirmesini rica ettim... İnce, kendisine 'Kardeşim Hilmi' diyerek cevap vermiş tatmin olduğunu belirterek ve işkence yapıldıkları farz edilen kimseleri kastederek 'Senin verdiğin bu abdestle onlar artık çok namaz kılarlar, bu kadarı kafidir' gibi bir tabir de kullanıyordu.⁶⁴

Milliyetçiler arasında büyük bir infial uyandıran Irkçılık ve Turancılık Davası, devamında siyasi literatüre "Tabutluk" olayı adıyla damgasını vuran olaylar zinciri hiç unutulmadı. Bütün tutuklular, 31 Mart 1947'de beraat etseler de milliyetçi cenah, bu olayları hiç unutamadı. Milliyetçi gazete, dergi ve mecmualarda bu olaylar uzun süre irdelendi. CHP'nin komünist çevreleri kolladığı ve komünizmi teşvik ettiği yönünde yaygın bir kanaat oluştu. Dönemin basın-yayın organlarında konuyla ilgili yazı dizileri yayınlandı. Bu iddiaların dönemin resmi makamlarınca yalanlanmamış olması yapılanların doğru olduğu yönündeki inançları güçlendirdi. Milliyetçi yayınlar kapatıldı, sahipleri cezalandırıldı. Ali Fuad Başgil, Sebilürreşad Dergisinde CHP'yi kıyasıya eleştiren "Çeyrek Asır Devam Eden Zulüm Devri" isimli yazısında şöyle diyecekti : "... Milli terbiye ve milli tarih dediler, milliyeti ve tarih ilmini toptan inkar etmediler mi? Bir dokun, bin ah işit kasei fağfurdu!"⁶⁵

Olayların bizatihi içinde olan H. Nihal Atsız da, CHP'ye karşı çok tepkiliydi: "Türkiye için her bakımdan bir felaket ve çöküntü çağı Halk Partisi zamanında, memleketin asıl sahibi olan Türk ırkı, iyice hırpalanmış ve gayritürkler yüksek mevkilere getirilmiştir. Mesela evinde Rumca konuşan ve taşıdığı soyadı ile ' Ben Türk değilim' diye haykıran Abdülhalik Renda yıllarca bakanlık ve meclis başkanlığı yapmış, hatta ilk Cumhurbaşkanı'nın ölümünde bir gün süre ile cumhurbaşkanlığı bile yapmıştır... Esat, Zekai Apaydın, T.Rüştü

⁶⁴ Atabay, a.g.t. , s.354 Ayrıca bkz Hilmi Uran, *Hatıralarım*, Ankara 1959,s.395- 396

⁶⁵ A. Fuad Başgil, "Çeyrek Asır Devam Eden Zulüm Devri", *Sebilürreşad Dergisi*, 1950, Sayı 85, s.146

Aras, Recep Peker, C.Cahit Toydemir, Fikri Tüzer, Şükrü Sökmensüer, Rauf Orbay, A.Fuat Cebesoy, C. Kerim İncedayı, M.Ökmen, H.Ali Yücel ırken Türk değildiler.

...Müstebit, Türklerden o kadar uzaktı ki ‘Dil İnkılabı’ işinin başına bile, memlekette Türk kırılmış gibi Yahudi dönmesi İbrahim Necmi’yi, Rum ve komünist Ahmet Cevat Emre’yi ve Ermeni Agop Dilaçar’ı getirmişti.”⁶⁶

“...Türkiye Cumhuriyeti, 1950 Mayısında kurulmuştur. Ondan önceki 1923- 1950 çağı gayrimeşru ve müstebit bir diktatörlük zamanıdır. Diktatörlüğü yapan Halk Partisi, bilhassa onun ileri gelenleridir.”⁶⁷

“Orkun çıkacak dediler, inanmadım. Çünkü Halk Partisi, milliyetçi olmayan zararlı cereyanlara memleketimizde geniş yer hazırlayan bir gaflet içinde milliyetçiliği öldürmeye teşebbüs etmiş, milliyetçileri yalan ve iftira yağmuru altında bırakarak zindanlarda çürütmeğe çalışmıştı. Yurdunu sevmekten, milletin huzur ve saadeti uğruna çalışmaktan başka suçları olmayan milliyetçileri, Halk Partisi adeta bir düşman saymış yurt düşmanlarına ne yapılırsa milliyetçiler hakkında da aynı muameleyi tatbik etmekten çekinmemişti.

...Milliyetçiler esasen zengin kimseler değildiler. Yıllardan beri de açıkta bırakılmak, ekmek parası kazanmak hakkından bile mahrum edilmek suretiyle HP’ nin zulmüne uğramışlardı.”⁶⁸

Millet Gazetesi, milliyetçilere yapıldığı iddia edilen işkenceleri gündemine alarak, “Bir Devrin Yüzkarası, İşkence Mezaliminin İdare yeri: Çankaya” başlığıyla H. Namık Orkun’un yazısına yer verdi:

“ Milliyetçi gençlerimize, ilim ve fikir adamlarımıza CHP iktidarı zamanında, bir takım isnat ve ithamlarda bulunularak, bunlar tarihimizin kaydetmediği işkence ve mezalime tabi tutuldukları malumdur. Bununla beraber, şimdiye kadar kulaktan kulağa fısıldanan bu mezalime ait tafsilat şimdiye kadar umumi efkâra layıkıyla açıklanmamıştır.”⁶⁹

Milliyetçi basın-yayın organları, CHP’ye her alanda yoğun eleştiriler yöneltiyordu. Bu eleştirilerin yoğunlaştığı nokta, CHP’nin milliyetçilik düşüncesi ve milliyetçilik uygulamaları idi. Bu eleştirilerin en temel çıkış noktasını, CHP’nin “komünizmle mücadele” de pasif kaldığı ve dış işleri politikalarında Sovyetler’in güdümüne girdiği konuları oluşturmuştur. Dış politikada milliyetçi bir çizgiden hızla uzaklaşıldığı ve milliyetçi kadroların devlet

⁶⁶ Atsız, *Orkun Dergisi*, 1951, Sayı 20, s.8

⁶⁷ Atsız, *Orkun Dergisi*, 1950, Sayı 9, s.13

⁶⁸ Denizcioğlu, *Orkun Dergisi*, 1950, Sayı 5, s.5

⁶⁹ *Millet Gazetesi*, 28 Aralık 1952, Sayı 100, s.1

yönetiminde söz sahibi olmadığı hemen her yazı da karşımıza çıkıyor. İsmet Tümtürk, dış politikada devletin hızla milliyetçi çizgiden uzaklaştırılarak yabancıların güdümüne sokulduğunu belirtiyordu:

“...Bizim Dış işleri teşkilatımızda ilkten beri milliyetçiliğe dirsek çeviren ve dudak büken kozmopolit bir ruh hakim olmuştur... Dış memleketlerdeki Türkiye temsilcilerinin daima yüzü yabancıya ve sırtı Türk’e çevrili kalmıştır... Bizim kanunlarımızın sarahatine aykırı ve beynelmilel hukuk teamüllerine de aykırı olarak eskiden beri Türkiye’ye iltica eden siyasi suçlulara ve mültecilerin Rusya isteyince Ruslara teslimi 27 yıllık bir gelenek halini almıştır... Son olarak 1944’te Rusların kendilerini öldürmek istemesinden başka hiçbir suçu olmayan 160 Türk, İsmet İnönü ve hükümeti tarafından Ruslara teslim edilmiş ve Ruslar tarafından (her vakit olduğu gibi) işkenceyle öldürülmüştür.”⁷⁰

Siyasi sahada da CHP’nin milliyetçiliği sürekli gündeme getirilmiştir. Gerek muhalefet, gerek iktidar olsun CHP hep suçlamaların odağında yer almıştır. Bu konuda CHP’li üyelerin kendilerini yeterince savunamadıklarını ve yöneltilen iddialara tatmin edici cevaplar veremediklerini görüyoruz.

Mesela Başbakan Muavini Samed Ağaoğlu, meclis kürsüsünden CHP’ye şu ağır eleştirileri yöneltecekti : “...HP’nin eski bakanlarından biri ‘ Biz komünizmle mücadele ettik, onlar affetti’ diyor. Bu söz ve iddia kadar seviyesiz ve hakikaten yüzde yüz aksine bir söz ve iddia olamaz. DP ve hükümeti bu memlekette milli, insani ve ahlaki her şeye düşman olan kominizmi kökünden kazımağa karar vermiş ve tedbirlerini almıştır. Fakat derhal açıklayalım ki, bu tedbirlerin tatbikinde hükümetin karşısına çıkan ilk saha onların uzun yıllar zarfındaki yanlış, samimiyetten uzak ve yalnız gösterişten ibaret politikalarının yarattığı vaziyetlerle doludur. Devletin çok yüksek ve salahiyetli yerlerine malum komünistleri getirip yerleştiren onlardır. Milliyetçiliğe, milli bir bayram gününde en ağır hücumu yapan onlar ve onların milli şefleridir. Gençliği tanınmış komünistlerin kendilerine gösterdiği istikamette işkencelere bırakanlar onlardır. Yine meşhur komünistleri sofralarına alarak arkalarını okşayıp teşvik edenler yine onlardır. Biz sırası geldiği zaman bütün hakikatleri ve isimleri meydana koymakta tereddüt etmeyeceğiz.”⁷¹

Yine meclis kürsüsünden Isparta Milletvekili Sait Bilgiç’in meclis kürsüsünden CHP’ye ağır eleştiriler yönelttiğini görüyoruz:

⁷⁰ İsmet Tümtürk, *Orkun Dergisi*, 1950, Sayı 1, s.10

⁷¹ *Sebilürreşad Dergisi*, 1950, Sayı 86, s. 171

“... Solculara tavizde bulunmuş olmak gibi menfur bir hissin sevkiyle CHP’liler iktidarda bulundukları sırada solcu derken derhal sağıcı kelimesini de telaffuz etmişlerdir.

Bu onların içerisindeki menfi unsurların komünistlerin tecziyesini temine matuf müsbet cereyanı sabote için sık sık tatbik ettikleri siyasi bir tabyadır, manevradır.

Milliyetçilere ırkçı- aşırı sağıcı damgasını vurabiliyorlar, fakat ticanilerle de siyasi kaderlerini birleştirmekten çekinmiyorlar

Bu tasarı da solcu kelimesinin hemen arkasından sağıcı kelimesinin telaffuz edildiğini esefle görüyoruz. Sanırım ki yüksek meclisin hükümetten beklediği tasarı münhasıran komünist faaliyet, anlayış ve propagandasına ait bir tasarı idi. Lakin tetkik buyrulmakta olan tasarı ırkçılıktan ve irticadan bahsetmektedir.

... Böyle bir metne malik olmadıkları halde “ırkçı” damgasını vurarak milliyetçilere akla hayale gelmedik mezalimi reva gören insanlar günün birinde tekrar iktidara gelirlerse bu metinle milliyetçilere neler yapmazlar?

... 1944 senesinde AÜ gençleri bir nümayiş tertip ederek (Kahrolsun Türk tabiiyetli komünistler) diye bağırılmışlardı. Bu nümayişi tertip edenler TCK’nın 161. maddesine göre mahkemeye sevk edildiler. Aylarca mevkuf tutuldular.

Bu hareket ırkçıların hareketi olarak ilan edildi. Türk milliyetçileri aleyhine o zaman açılan bu hayasızca kampanyanın propaganda ve neşriyat faaliyetinin Türk vazı kanunun tesirinde kalmayacaktır. Buna kat’iyyen inanıyorum.”⁷²

⁷² *Orkun Dergisi*, 1951, Sayı 65, s. 8

İKİNCİ BÖLÜM

2. DP DÖNEMİNDE MİLLİYETÇİLİK (1950- 1960)

2.1 DP' NİN KURULUŞU VE İKTİDARA GELİŞİ

“ Artık Yeter, Söz Milletindir !” sloganıyla iktidara gelen ve Türkiye’de çok partili hayatı başlatan DP’nin kuruluşu Dörtlü Takrir’e dayanır. CHP, içerisinde ilk muhalefet hareketi olarak kabul edebileceğimiz ve bir hoşnutsuzluğun resmiyete dökülmesi anlamına gelen Dörtlü Takrir hareketi, “Dörtler” denilen Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından TBMM’ye sunulmuş, ilk muhalefet hareketinin adıdır. 7 Haziran 1945 tarihinde Büyük Millet Meclisine sunulan bu takrirden özetle; Demokratik siyasi bir rejim ve siyasi hak ve hürriyetlerin genişletilmesi yönünde istekler sıralanmış, iktidarın bu isteklere olumlu cevap vermesi istenmiştir. Burada aslında Tek Parti iktidarına karşı genel bir memnuniyetsizliğin ifade edildiğini görüyoruz.

Dörtlü Takrir’ in aslında Tek Parti Yönetimi, Varlık Vergisi ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanununa karşı duyulan genel hoşnutsuzluğu ifade ettiğini belirten Prof. Kemal Karpat şu yorumda bulunmaktadır:

“ Bu önergede yer alan istekler tamamen karşılanmış olsaydı, imza sahipleri belki de muhalefete geçmeyeceklerdi. Oysa istekleri yerine getirilemediğine göre, ‘Dörtler’ için ortaya atılıp görüşlerini bir muhalefet partisi kanalıyla açıklamaktan başka çare kalmıyordu.”⁷³

“Dörtler” partili üyeler tarafından yoğun bir eleştiri yağmuruna tutulmuştu. Dörtlerin takririni, demokratik isteklerden ziyade partiye muhalefet etmek ve yeni bir oluşumun peşinde koşmak olarak gören CHP’ li üyeler her fırsatta Dörtlü Takrir’i yayınlayanlara sert bir tavır göstermişlerdi. Bu eleştiri ve tartışma ortamında ısrarla parti kurmak gibi bir niyetleri olmadığını belirten “Dörtler” pek inandırıcı bulunmamış ve kendilerini ifade edememişlerdi. Herkes pür dikkat kendilerinden bir parti beklerken, beklenmedik bir şekilde İşadamı Nuri Demirağ ilk muhalefet partisi olan Milli Kalkınma Partisi’ni kurdu. Fakat beklenen ilgi ve patlamayı yapamadı çünkü esas hareket “Dörtler” den bekleniyordu. Dönemin gazete ve dergileri sürekli bu konuda haber yapıyor ve merakla kurulacak yeni partiyi bekliyordu. Bu arada partinin ismiyle ilgili birçok haber gazete sayfalarını süslüyor ve partinin ismiyle ilgili değişik rivayetler ortalıkta dolaşıyordu.

⁷³ Albayrak, *a.g.t.*, s.110, Karpat, *Türk Demokrasi Tarihi*, s.345

Bir diğ er üzerinde durulması gereken önemli nokta da daha önce yaşanan Çok partili hayata geçişte yaşanan sancı ve sıkıntılardı. Bu süreçte kurulacak parti, Türkiye'nin demokratik hayatına ne gibi katkılar sağlayacak ve geçmişte yaşanan tecrübelerden yeterince ders alacak mıydı? Çünkü 27 yıllık bir Tek Parti Dönemi'nin ardından kurulacak parti illa ki birçok zorlukla karşılaşacak ve alışkanlıkları ve alışıl gelmiş i zorlayacak ve kendini kabul ettirmesi zaman alacaktı. Bütün bunları zaman gösterecekti. Sağ lıklı bir yorum yapabilmek için kurulacak partinin ne söylediğ i ve ne yapmak istediğ i önemliydi. Çünkü artık Türk siyasetinde yeni bir partinin- özellikle muhalefetin- varlığ ı iyiden iyiye hissediliyordu. Dünyada dengeler değ işmiş , savaş, ülkelerin ekonomik ve sosyal yapısını önemli oranda etkilemiş ve özellikle Türkiye'nin dünyada ki bu ekonomik buhrandan önemli ölçüde etkilendiğ i görülmüş tü. Türkiye, Savaşa girmeden, harbin bütün yıkıcı etkilerini yaşamış ve ekonomik açıdan kötü bir döneme girmiş ti. İşte bütün bu geliş melere bakılınca yeni bir muhalefet partisinin varlığ ı derinden derine hissediliyor fakat Tek Parti zihniyetinin ağır bürokratik kanadı bu oluşuma ısrarla karşı çıkıyor, Tek Parti Döneminin devamını istiyordu. Ayrıca o döneme bakıldığında CHP'yi kontrol edecek, yaptığ ı icraatları denetleyecek ve alternatif görüşler geliştirecek bir mekanizmaya artık ciddi ciddi ihtiyaç vardı. CHP'ye karşı muhalefet oluşturacak ve icraatlarını kontrol edip gerektiğ i yerlerde itiraz edebilecek partinin sağlam temeller üzerine bina edilmesi şarttı. Bu konuda Dörtlerin şanslı olduğunu söyleyebiliriz çünkü her şeyden önce devlet teamüllerini bilen, meclis içinde aktif olarak görev yapan ve hatta onun ötesinde başbakanlık yapmış ve birçok tarihi dönemi görmüş Celal Bayar gibi tecrübeli bir şahsiyetin olması, ayrıca Cumhurbaşkanı İnönü ile de iyi düzeyde ilişkisinin olması, olumlu bir durumdu. Fakat tartışmalar da hız kesmeden devam ediyordu.

Nihayet Türk Siyasi Tarihi'nde büyük bir dönüm noktası olan ve Çok Partili Hayata Geçiş Sürecinin en önemli halkası olan Demokrat Parti, 7 Ocak 1946 tarihinde Celal Bayar'ın başkanlığında kuruldu. Metin Toker'in yazdıklarına göre; Bayar, DP'nin programını resmi makamlara vermeden önce Çankaya'ya giderek, İnönü'ye sunmuş ve onun "OKEY" ni almış ve Cumhurbaşkanı ile aralarında şu konuşma geçmişti:

“ İnönü- Terakkiperverlerde olduğ u gibi itikadı diniyeye biz riayetkarız diye bir madde var mı?

Bayar- Hayır Paşam. Laikliğ in dinsizlik olmadığı var.

İnönü- Zıyanı yok. Köy Enstitüleriyle, ilkokul seferberliğ iyle uğraşacak mısınız?

Bayar- Hayır

İnönü- Dış politikada ayrılık var mı?

Bayar- Yok.

İnönü- O halde, tamam.⁷⁴

Parti kurulur kurulmaz hızlı bir teşkilatlanmaya girdi. İl ve ilçe teşkilatlarını, bir bir açmaya ve örgütlemeye başladı. Demokrat Parti, yurdun dört bir tarafında büyük bir teveccüh ve destek görmeye CHP'nin tahtını sarsmaya başladı. DP'nin iyice güçlenmesini istemeyen CHP, 26 Mayıs 1946 tarihinde Belediye Seçimlerini yapmaya karar verdi. Seçimin erkene alınmasını protesto eden DP, belediye seçimlerine katılmadı ve partililerin sandığa gitmemesini istedi. Sonuçta CHP tek başına girdiği seçimleri kazandı ama katılımın düşük olduğu gözlerden kaçmadı. Seçimlere katılımın düşük olması, aslında CHP'ye duyulan tepkinin bir göstergesiydi fakat o zamanki partinin güçlü konumu parti yöneticilerini pek de uyandırmamış gibiydi.

Çok Partili demokratik hayatın ilk genel seçimi, 21 Temmuz 1946' da yapıldı. Siyasi tarihin en tartışmalı seçimleri olarak tarihe geçen, özellikle demokratlar tarafından eleştiri yağmuruna tutulan, hile karıştırıldığı iddia edilen ve DP'nin zaferinin elinden alındığı söylenen bu seçimlere en temel itiraz noktası iktidarın kabul ettiği seçim kanunu nedeniyle geldi.

İktidar partisi CHP, Bu tartışmalı Seçim Kanun Tasarısını, 5 Haziran 1946 'da kanunlaştırdı. Seçim sisteminde önemli bir değişiklik yapan 4918 sayılı bu kanuna göre; seçimler tek dereceli, açık oy, gizli sayım yöntemiyle yapılacak (Md. 24) sayım yapıldıktan sonra da seçmen pusulaları yakılacaktı.⁷⁵

Bu sistem tamamen CHP'nin istediği ve arzuladığı şekilde idi. DP'nin itirazları neticeyi değiştirmede. Sonuçta birçok bölgede CHP ipi önde göğüsledi. Açıklanan resmi sonuçlara göre toplam 465 milletvekilliğinin 395'ini CHP, 64'ünü DP ve 6 tanesini de bağımsızlar kazandı.

DP, kurulur kurulmaz seçimlerin kucağında kendini buluverdi. Bazı bölgelerde teşkilatlanmasını tamamlayamadığı için seçimlere giremedi fakat aldığı oylar aslında DP'ye karşı oluşan teveccüh ve sempatinin bir göstergesiydi. Her ne kadar demokratlar aldıkları reyî beğenmeseler de bu seçim, CHP' ye bir uyarı ve DP' ye bir teveccüh olarak görülebilir fakat CHP, halkın kendisine verdiği bu uyarıyı, iktidarı kaybedene dek anlamayacaktı.

⁷⁴ Albayrak, a. g. t. , s.148, Metin Toker, *Tek Partiden Çok Partiye*, s.112-113

⁷⁵ Albayrak, a. g. t. , s.202

DP'nin kurulmasının hemen ardından bu partiye karşı eleştiriler de yağmur gibi yağmaya başladı. Eleştirilerin en temel noktasını, Bayar'ın İnönü ve CHP'ye yakın olduğu, DP'nin bir muvazaa partisi olduğu, CHP ve DP'nin parti programlarının hemen hemen aynı olduğu, iki parti arasında çok fazla bir görüş farkı olmadığı, DP'nin CHP'nin yedek partisi olduğu gibi görüşler oluşturuyordu. Kamuoyundaki ortak eleştiri noktası, DP'nin CHP'nin devamı olduğu, görüş ve düşünce bakımından iki parti arasında fazla bir farkın olmadığı yönündeydi. Bu eleştirileri yapanların başında iktidar partisi CHP, demokratların “müfsitler” olarak nitelediği DP' den ayrılıp Millet Partisi'ni kuran kadro, iktidar yanlısı gazeteler ve büyük oranda da milliyetçi gazete ve dergilerdi. Fikir ve ideoloji bakımından ayrılan büyük bir kesim, “ Demokrat Parti'ye muhalefet noktasında” birleşmiş gözüküyordu.

Her iki partinin programına baktığımız zaman gerçekten pek fazla bir farkın olduğunu söyleyemeyiz. DP'nin çok farklı ve CHP'den kesin çizgilerle ayrıldığını söylemek doğru olmaz. DP' nin CHP'den ayrıldığı en temel iki nokta: Ekonomide devletçiliğin yerine serbest piyasa ekonomisi yani liberalizm, din ve vicdan özgürlüğünün daha serbest hale getirme isteği sayılabilir. Bunların dışında kalan pekçok konu CHP ile neredeyse aynıdır. DP de aynı CHP gibi altı umdeyi koruyacağını ve bu umdelere sahip çıkacağını taahhüt etmektedir. Mesela DP ile CHP'nin Parti programlarında yer alan Milliyetçilik ilkesi birbirinin neredeyse aynıdır.

CHP'nin tüzüğünde yer alan milliyetçilik tarifi şöyledir. Madde 3: Partimiz, Türkiye halkının; dil, kültür, ülkü ve kader birliği içinde ayrılık kabul etmez bir millet olarak gelişmesini ister. Partimiz, Milliyetçiliği Türk halkının bütünlüğünü ve bunun dayandığı milli ruh ve şuuru yaratmak ve korumak manasına alır. Her vatandaşta milli bağların kuvvetlenmesine ve milletimizin bağımsız dünya milletleri ailesinin eşit ve şerefli bir üyesi olarak özel karakteri ve benliği içinde ilerlemesine çalışmayı vazife bilir. (9. Kurultay)

DP'nin parti programında yer alan milliyetçilik tarifi de şöyledir. Madde 13: Yurttaşlar arasında müşterek bir tarihin yarattığı kültür ve ülkü birliğine, memleket idaresinde halkın menfaatlerini korumak manasında anlıyoruz. Hükümet ve idare halkla beraber halk için olmalıdır. (15.10.1951 3. Büyük Kongre) DP'nin milliyetçilik anlayışının tarih, kültür ve ülkü birliğine dayandığı, din ve ırk farkının gözetilmediği şeklinde görüyoruz.

Hüseyin Orak, CHP ile DP'nin hemen hemen aynı görüşleri benimsediğini Millet Gazetesi'ndeki köşesinde şu görüşlerle değerlendirecekti: ...CHP ile DP'nin birbirinden farkı bulunmadığını, bunların aynen Kubalı ikiz hemşerilerine benzedikleri için amud-ı fıkâriyelerinin yekdiğerine bitişik olduğunu ve birbirinden ayrılmalarına imkanı maddi bulunmadığını, her iki partinin umdelerinin altı ok olduğunu, programlarının birbirinden farklı olmadığını,

bunların zahiren görünüşleri ne olursa olsun, kalplerinin birleşmiş olduğunu ve zira aynı mektepten ders almış bulundukları için zihniyetlerinin değişmesine imkan olamayacağını belirtmişti.⁷⁶

Eşref Edib de Hüseyin Orak’a katılırcasına Sebilürreşad’da şöyle diyordu: “... HP ile DP arasında esas itibari ile bir fark yoktur. Demokratlar kazanırsa laiklik telakkileri hususunda bir değişiklik olacak değildir. Bu hususta iki parti tam bir fikir birliği halinde görülmektedir. Esasen diğer hususatta da aralarında öyle bariz ayrılık gayrılık yoktur. Yalnız daha iyi idare etmek iddiası vardır... Partilerin din siyasetleri ve laiklik görüşleri açısından DP ile HP arasında esas itibariyle bir fark yoktur. Hatta DP’nin kullandığı lisan daha serttir... HP’nin Anayasaya soktuğu siyasi umdelerin sokulması hususunda HP ile DP müşterektir.”⁷⁷ HP ile DP’nin mukayesesinde ise başka söze lüzum yoktur. İkisi tek satır yazıdır birinde baş tarafından okunup başa gelinir diğerinde sondan başlanıp evvele gelinir. Hafız Ali değil de, Ali hafız misullü. Şöyle ki HP ve DP’de ilkeler aynen korunmuştur. Görülüyor ki prensiplerde fark yoktur. Hatta en son prensip olan “milliyet” mefhumuna elinde tabiiyet cüzdanına haiz her ferdi “Türk” sayacak derecede, Türk Ocağının eski zihniyetine (Bugünkü değil) aykırı ölçüsüz bir milliyetçilik de müşterektir. Şu halde umdeleri müşterektir. Farkları; iktidar mevkiine geçenlerin ayrılığındadır. Öyle olunca da aradaki fark; “ben yiyeyim sen yeme, ben iyiyim sen fena” vecizesinin tam ifadesidir.”⁷⁸

Peyami Safa, CHP’nin resmi yayın organı Ulus Gazetesi’ndeki “ Bakışlar” isimli köşesinde partilerle ilgili şunları yazıyordu:

“ Bizde fikir ve menfaat zümrelerine göre kurulmuş partiler yoktur. Laik muhafazakârlara her yerde rastlarsınız. Şeriatçılar da az değildir, Komünistler de malum. Sosyalistler de münevverler arasında fazlacadır. Milliyetçiler daha çok. Irkçılar da var.

... Birisi bana CHP, DP ve MP arasındaki ana fikir farkını sorsa cevap veremem. Zorlanırsam iftira etmekten başka çarem kalmaz: CHP totaliterdir, DP kapitalisttir, MP şeriatçıdır gibi şeyler söylerim, yalandır.

... Partilerimizin fikir yapıları eklektiktir. Birinden ötekine kolayca geçebilir, akide fedakârlığına lüzum yoktur.

⁷⁶ Hüseyin Orak, *Millet Gazetesi*, 30 Aralık 1952, sayı 102, s.1

⁷⁷ Eşref Edib, *Sebilürreşad Dergisi*, 1950, sayı 76, s.6–7–8

⁷⁸ *Sebilürreşad Dergisi*, Mart 1950, s.360–361

... DP'nin politika efsunları uzun sürmez. Halk, DP'nin bir CHP kırması olduğunu, hiçbir yeni görüş getirmediğini ve yeni idare sistemi kurmadığını anlamakta gecikmeyecektir.”⁷⁹

Yukarıda ki görüşlerde de görüldüğü gibi DP, kuruluşunun ilk yıllarında parti programı, söylemleri ve duruşuyla pek tasvip edilebilir bir görüntü çizememişti. Kurulur kurulmaz “ CHP'nin yedeği” ya da “ Muvazaa Partisi” yakıştırmalarıyla anılan parti, kendisini kabul ettirebilecek miydi? Her kesimin farklı beklentilere girdiği ve kendisinden bir şeyler beklediği DP, büyük bir kesim tarafından tenkid edilmeye başlanmış, özellikle milliyetçi cenah DP'nin beklentileri karşılama da büyük bir acziyet içinde olduğunu, CHP'nin gölgesi gibi hareket ettiğini ve kendine ait bir duruşunun olmadığını her fırsatta dile getirir olmuştur. Milliyetçi kesimin eleştirilerinden biri de Partinin Celal Bayar'ın güdümünde olduğu, milliyetçi görüşe sahip kimselerin parti yönetiminde etkin olmadığı, eski CHP kadrolarının DP içinde söz sahibi olduğu yönündeki görüşler, milliyetçilerin en temel itiraz noktalarının temelini teşkil ediyordu. Tabir caizse milliyetçiler, DP'nin masaya yumruğunu vurmasını istiyordu.

Özetle söylemek gerekirse kuruluşunun ilk yıllarında “milliyetçiler” DP'ye karşı mesafeli ve temkinli durmayı yeğlemiş, DP'yi eleştirmekten çekinmemişlerdi.

2.1.1 DP'nin İktidara Gelişi ve Milliyetçiler

Türk Siyasi Tarihi'nin dönüm noktalarından biri olan ve 27 yıllık Tek Parti İktidarını deviren 14 Mayıs 1950 seçimleri, Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni bir döneme girdiğinin habercisiydi. DP, Türkiye Cumhuriyeti'ni inşa eden kadroyu, halkın büyük bir teveccühüyle tasfiye ediyor ve tek başına iktidara geliyordu. Türkiye, yeni bir döneme giriyor ve hükümet el değiştiriyordu. Demokratları iktidara taşıyan etkenler nelerdi? Kısaca bu konuya değinmekte fayda var.

II. Dünya Savaşı'nın yıkıcı etkileri dünyanın dört bir yanında hissedilmeye başladı. Büyük bir ekonomik buhran her tarafı sarsmaya başladı. Türkiye savaşa girmemesine rağmen savaşın bütün olumsuz etkilerini yaşamaya ve ekonomik açıdan ciddi manada bir açmaza doğru sürüklemişti. Halk, sefil ve perişan bir vaziyette idi. Devlet kurulduğu zaman belki devletçi politikalar işlevini yerine getirebiliyordu fakat artık her şeyin devlet inhisarında yürümeyeceği, şartların değişmeye başladığı, nüfusun hızla artmasına rağmen, iktisadi hamlelerin yapılamaması ve ekonomik tedbirlerin yeterince alınamaması, gün geçtikçe

⁷⁹ Peyami Safa, “Bakışlar”, *Ulus Gazetesi*, 24.06.1950, No: 10412, s.1

durumu daha da içinden çıkılmaz bir hale sürüklüyordu. Bir de ciddi manada yıpranan ve yenilenemeyen tek parti iktidarının karşısına ciddi bir muhalefetin çıkması, gerektiği yerlerde iktidara uyarılar yapması ve yapılan işlerin denetlenmesi, iktidara her yapılan işin doğru olmadığının hatırlatılması gibi önemli görevleri üstlenecek bir muhalefet partisinin varlığının zarureti her geçen gün çok daha acil hissedilmeye başladı. DP'nin 1946'da kurulması bu ihtiyacı bir nebze karşılamış olsa da Türk demokrasisinin hala oturmuş bir düzene kavuşamadığı gözlerden kaçmıyordu.

CHP'nin resmi söylem ve ideolojisi halk üzerinde büyük bir baskının oluşmasına sebep olmuştu. Nuri Tarhan, *Orkun*'da : "... 1923' den 1950'ye kadar süren tek parti diktatörlüğü, Türk milletinin ruhunu temsil ediyor mu? Elbette ki hayır. Takriri Sükun, Varlık Vergisi, Senirkent, Arslanköy, Özalp, Tabutluk, 21 Temmuz faciaları ve bunlara benzer daha bir sürü kötü işler şüphesiz Türk ruhuna aykırı hareketlerdi. İdare edenlerle edilenler arasında seciye bakımından anormal bir fark doğmuştu." diyerek⁸⁰ CHP'nin halktan kopuk, bürokratik ve totaliter bir idare anlayışıyla hareket ettiğini ve Anadolu Türk'ünü ezdiğini söylüyordu. CHP, kendi ideolojisi etrafında küçük bir mutlu elit azınlık oluşturmuştu.

Bütün her şey devletin resmi ideolojisi etrafında geliyor, halk herhangi bir konu hakkında görüş belirtemiyor onun da ötesinde hürriyeti tam olarak teneffüs edemiyordu. Büyük bir ekseriyeti kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşan halkın, yetiştirdiği ürün para etmiyor, tarımda makineleşmeye bir türlü geçilemiyor ve bunun ötesinde toprak reformu hayata geçirilemiyordu. Bir de buna ülkede ki özgürlük havasının resmi ideolojinin havarileri tarafından kısıtlanması, halkı iyice bunaltır hale getirmişti. Her şeyde bir tek seslilik mevcuttu. Gazeteler, mecmualar, radyo, valiler, muhtarlar adeta CHP iktidarının resmi sözcüleri idi. Ayrıca din ve vicdan özgürlüğünde de ciddi kısıtlamalar getirildi. Özellikle laiklik ilkesine dayandırılarak inanç özgürlüğü engellenmeye ve yasaklar getirilmeye başlandı. Bu dönemin eğitim ve kültür politikalarının temelini Batı hümanizması ve Yunan/Latin felsefesi oluşturdu. Dini kisveden arındırılmış, laik ve batıcı bir milliyetçilik anlayışı devletin resmi söylemi haline geldi. İktidar ve iktidar sözcüleri, ülkeyi tek yönetecek gücün kendileri olduğunu zannediyordu ki DP kurularak bir anlamda Türk siyasi hayatının kaderini değiştirdi.

İlk defa 21 Temmuz 1946 tarihinde başka bir rakiple yarışan ve seçimlere giren CHP, meclisteki toplam 465 milletvekilliğinden 395'ini alarak tek başına iktidara gelmişti fakat bu sonuçlar ve seçim sistemi uzun süre tartışılmıştı. Özellikle demokratlar açık oy, gizli tasnif ve

⁸⁰ Nuri Tarhan, *Orkun Dergisi*, 1951, sayı 37, s.7

sayım yapıldıktan sonra oy pusulalarının yakılması şeklinde düzenlenen seçim kanuna büyük bir tepki gösterdiler ve seçimlere hile karıştırıldığını her fırsatta yüksek sesle dile getirdiler. İktidar aleyhine söz konusu seçim kanunu nedeniyle büyük bir kampanya başlatıldı. Baskılardan sıkılan ve halka kendini sempatik göstermek isteyen iktidar, ilk defa bu konuda muhalefetle işbirliği yaparak, 16 Şubat 1950 tarihinde eski seçim kanunu değiştirerek yeni seçim kanununu kabul etti. Bu kanuna göre oylar gizli verilecek, sayım açık yapılacak ve muhalefete radyodan söz hakkı verilecekti. Böyle şeffaf bir sisteme geçilmesi demokratları rahatlatmış, hile yapılma ve oy kaçırma imkanını azaltmış. Seçim sistemi, daha demokratik ve daha az itiraz edilebilecek bir yapıya kavuşmuştu.

Bu şartlarda seçim sath-ı mailine giren her iki parti de yoğun bir seçim kampanyasına girdi. İnönü, genel başkan sıfatıyla CHP'ye destek turlarına çıktı. Mitingler, yürüyüşler, propagandalar birbirini izledi. Bu arada her iki partiyi destekleyen basın yayın organlarında da karşılıklı atışmalar ve kalem savaşları tüm hızıyla devam etti. Mesela o dönemin gazetelerinde özellikle karşı tarafı suçlayıcı yazıların yanı sıra, “şu belde de demokratlar bize saldırdı”, “bu kazada halk partililer bizi taşıdılar”, “buraya sokulmadık, şuradan çıkarılmadık”, “partimize bu kadar kişi başvurarak üye oldu” gibi seçim atmosferine uygun haberler sıkça yer almaya başladı. Karşılıklı atışmaların, suçlamaların ve propagandaların arasında 14 Mayıs 1950’de yapılan genel milletvekilliği seçimlerinin sonucunda DP oyların % 54’ünü alarak birinci oldu.

Tablo 2.1. 14 Mayıs 1950 seçim sonuçları⁸¹

PARTİ ADI	ALDIĞI OY	MİLLETVEKİLİ	OY YÜZDESİ
DP	4.242.831	408	% 53,59
CHP	3.165.096	69	% 39,98
MP	240.209	1	% -
BAĞIMSIZ	267.955	2	% 2

DP'nin 27 yıllık tek parti iktidarını devirerek işbaşına gelmesi ilk başlarda DP'ye büyük oranda mesafeli duran milliyetçi cenahı sevindirdi. Her ne kadar hala DP'ye tereddütlerle bakan milliyetçiler olsa da genel temayül DP iktidarına bakışın olumlu olduğu idi. Mesela ilk kurulduğunda DP'yi eleştirmekten geri durmayan ve CHP'den bir farkı olmadığını savunan Eşref Edib, büyük oranda görüş değiştirecek ve heyecanlı bir şekilde Sebilürreşad'da şunları yazacaktı:

“ Memleketin muhtelif yerlerinden gelen DP'li milletvekilleriyle görüştüm içim ferahladı. Bu görüşmeler bana çok ümid verdi. Anlaşıyor ki, bu zevat halkın sinelerinden çıkmış, maddi manevi halkın isteklerini yerine getirmeye söz vermiş, bu yolda ahdetmişler. Peki ama dedim sizin liderleriniz de sizin gibi düşünüyorlar mı? Bu sualıme feveran ettiler : ‘ Ne demek dediler, biz millete karşı böyle bir söz verdik, başka türlüsü yoktur. DP'nin lideri millettir. Biz direktifi milletin vicdanından alırız... Bir şeyler yapmak, milleti memnun edecek kararlar almak hususunda umumi bir iştaha olduğu göze çarpıyor. Hepsi millettен kuvvet aldığını söylüyor ve buna ciddi olarak inanıyor. Bu itibarla bundan evvel ki meclislerden büsbütün başka bir karakterde olduğuna şüphe yok. Adeta I. Millet Meclisine benziyor. Şimdilik o hava esiyor...”⁸²

M. Zeki Sofuoğlu, “İnkılap ve Demokrasi” isimli yazısında : “... Filhakika 14 Mayıs 1950 tarihinde, milletimiz rey vermek suretiyle izhar ettiği irade devri sabıkı kapamış ve kendilerine kanun üstü irade tevehhüm eden milli şefleri de saltanatları da alaşağı etmiştir. İşte, mükemmel meşru bir inkılap! İşte demokratik inkılap buna derler. Naçiz kanaatimize

⁸¹ Albayrak, a.g.t. , s.404

⁸² Eşref Edib, *Sebilürreşad Dergisi*, 1950, sayı 79–83, s. 50–117

göre Anayasamızdaki inkılapçılık maddesini bu yolda anlamak zarureti vardır. Aksi takdirde hem milli hakimiyet müessesesi sarsıntıya uğrayabilir, hem de milli hayatta dirlik-düzenlik kalmaz.”⁸³ Değerlendirmesini yaparak, DP’nin demokratik bir inkılap yaptığını iddia ediyordu.

Dönemin Anadolucu milliyetçilerinden olan keskin, kıvrak ve eleştirel zekasıyla birçok kimseyi eleştirmekten geri kalmayan ve kaleminin sertliğinden hemen hemen herkesin payına düşeni aldığı Necip Fazıl, DP konusunda ilk başlarda tam bir kafa karışıklığı içindedir. Bazen DP’yi fazlaca övmüş, bazen de yerin dibine batırmıştır. Muvazaa partisi olarak gördüğü DP’den büyük beklentiler içine girmiş fakat daha sonra bu partiden umudunu keserek icraatlarını kıyasıya eleştirmiştir.

Necip Fazıl, CHP’nin bütün baskı politikalarına yakinen şahit ve açıkça muhalif olduktan sonra, umut vaad eden her girişimin yakın takipçisi olmuştur. Demokratikleşme ve buna bağlı olarak çok partili yaşama geçme denemeleri ve ardından DP’nin iktidarının gerçekleşmesi yeni umutlar doğurur. Zira, DP ilk yıllarında inananların inançlarını özgürce yaşayabilecekleri iddiasını dillendirir. Menderes, bu heyecan verici vaad nedeniyle N. Fazıl’ın desteğini alır... Menderes’in Büyük Doğu’ya uzattığı himaye eline ve bu mukaddes davayı yarım yamalak da olsa tutan ilk başvekil olmasına rağmen DP’yi öyle eleştirir ki sonuçta DP ve CHP arasında telakkiler bakımından bir fark görmediğini yazmaktan bile çekinmez.⁸⁴

Büyük Doğu Dergisi’nde “Beklentiler” köşesinde DP’nin iktidara gelişini şöyle değerlendirecektir: “Netice şudur, DP bir müşhil rolünü oynamıştır; gıda rolünü oynayamaz! Halk, CHP inkıbazını söksün diye onu kullandı fakat bundan sonra gıda ve gerçek kurtuluş şartları adına kendisinden ne bekleyebilir? Bütün eller bugünden bomboştur! Henüz pek erken olmasına rağmen, işte açıkça taahhüt ediyoruz, sonuna kadar boş kalacak; her şey esasta hiçbir değişiklik olmaksızın, sadece hastanın yüzüne allık sürmek gibi, küçük ıslah planlarını çocukca donatmaktan ileriye geçemeyecektir! Aslında bu inkılap, Allah’ın DP’ye değil onun arkasından sükunünü beklediğimiz HP’nin lutfudur. Artık HP’ye paydos! O, komitecilik darbeleri müstesna, kanun yoluyla bir daha iktidar mevkiine gelemes ! 27 yıllık dalaletin tunç kapısını Allah devirmiş, yerine hidayet yolcuları altın kapıyı taksınlar diye, şimdilik bir tahta perdenin geçmesine müsaade etmiştir. DP, eski tunç kapıya nisbetle bir tahta perdedir ve tıpkı

⁸³ M. Zeki Sofuoğlu, “İnkılap ve Demokrasi”, *Orkun Dergisi*, 1951, sayı 54, s.7

⁸⁴ Kenan Çağan, *Hece Dergisi*, N. Fazıl Özel Sayısı, Ocak 2005, sayı 57

CHP'nin ekseriyet usulu gibi, neticesini idrak etmeden diline doladığı (demokrasi) mefhumu tarafından devrilecektir!”⁸⁵

Büyük bir ekseriyetle milliyetçiler, özellikle CHP'nin baskısından ve Özgürlükler yönünden verdiği rahatsızlık nedeniyle DP'nin iktidara gelişini sevinçle karşılamışlar ve Tek Parti dönemin insanlar üzerinde hissettirdiği baskıcı tutumdan dolayı DP'ye ümitle bakar olmuşlardı. Bu anlamda DP'nin iktidara gelişi ve milliyetçilerin pozisyonunu şu şekilde değerlendirebiliriz:

- 1- 1944'de yaşanan Türkçülük ve Turancılık Davası'ndan ötürü CHP'ye duyulan öfke ve gittikçe CHP'ye karşı artan bir antipati,
- 2- Milliyetçiler arasında CHP'nin kominizme arka çıktığı yönünde derin bir inanış,
- 3- CHP'nin yönetim kadrosunda ve söz sahibi üyeleri arasında milliyetçi çevreden kimsenin olmayışı, buna mukabil DP içerisinde milliyetçi bakan ve mebusların yer almış olması,
- 4- Türk Ocakları'nın kapatılması, Halkevleri ve Köy Enstitülerinde milli hassasiyetlerden uzak bir yapılanmanın olduğu yönünde ki kanaat ve özellikle Milli Eğitim Bakanlığı Kadrolarında yoğun bir kominizm propagandası yapıldığı yönündeki düşünceler,
- 5- DP'nin iktidara gelir gelmez anti-demokratik kanunları kaldıracağına ve millete değer vereceğine dair açıklamalar,
- 6- DP iktidarının Cemiyetler Kanunu'nu değiştirerek ülkeye sağladığı nisbi özgürlük havası,
- 7- 27 yıllık Tek parti iktidarının ağır bürokratik resmîyetçi havasının aydınlar ve fikir adamları üzerindeki baskısını DP'nin kıracağına ve yeni bir açılım getireceğine dair olan inanç,
- 8- Artan kominizm tehlikesini DP'nin bertaraf edeceğine dair büyük bir beklenti,
- 9- Ekonomik açıdan çıkmazda olan ülkenin yeni bir iktidarla sıkıntıları çözebileceğine dair ümit ve beklentiler,

⁸⁵ N. Fazıl, “Beklentiler”, *Büyük Doğu Dergisi*, 18 Ağustos 1950, sayı 22, s.9

2.2 DP'NİN MİLLİYETÇİLİK UYGULAMALARI

2.2.1 Komünizmle Mücadele

II. Dünya Savaşı sonrası Dünyayı saran komünizm akımının Türkiye’de de etkili olduğu ve yayılmaya başladığı görülüyordu. Türkiye’nin yanı başından yükselen ve dünyayı tehdit eden komünizmin, büyük bir tehlike olarak değerlendirildiği gözlemleniyordu. İç politikada da komünizmle ilgili hararetli tartışmaların yapıldığı görülüyordu. Özellikle milliyetçi kesim tarafından iktidar mevkiindeki CHP’ nin komünizmi koruyup kolladığı başta Milli Eğitim olmak üzere birçok bakanlığa komünist kadroların bilerek ve istenerek yerleştirildiği, Köy Enstitüleri marifetiyle köy çocuklarına komünizm propagandası yapıldığı yönündeki iddialar, her gün dile getiriliyordu. Milliyetçiler, CHP’nin komünizmle mücadele etmediğini ve komünizmi yaymaya çalıştığını her fırsatta söylemekten geri durmuyorlardı. Bu anlamda CHP’nin “komünizmle mücadelesi”ni samimi bulmadıklarını da söylemekten kaçınmıyorlardı.

Mesela. N.Fazıl, komünizmle ilgili CHP’ye şu suali soruyordu: “ Ve nihayet, cumhuriyetçi, inkılapçı, milliyetçi, laik ve devletçi ve halkçı altı umde etrafında teşkil eden CHP kuru ve lafta bir milliyetçilik yaftası müstesna, acaba hangi düsturuyla kominizmaya⁸⁶ zıttır?

...Kominizmanın içimize hukuku için her yolu serbest bırakmış ve ancak mevsim mevsim şahıs ihtirası kaprisleriyle anti-komünist hareketlere girişilmiş, ciddi olarak hiçbir devirde komünistler imha edilmemiş, hatta mukaddesat Türk ruh kökünü yıkmak mevzuunda bile bile veya bilmeye bilmeye komünistlerle beraber çalışılmıştır. Türk maneviyatına düşmanlık bahsinde CHP ile kominizmanın iştiraki o kadar kendi kendisine ve tabii olmuştur ki...bu babda aralarında hiçbir fark bulunmadığını göstermiştir.

DP iktidarının bu mevzuda CHP’ye nisbetle çok daha büyük bir hassasiyet gösterdiği açıktır. Fakat iş hassasiyetle bitmez; bilgi, usul, irade, kudret ve bilhassa gayet ince bir teşhis kabiliyetine muhtaçtır. Zaten bu mikropların, bu memlekette faydalandığı yegane zaaf noktaları bunlardır.”⁸⁷

DP’ nin komünizmle mücadeleyi, hükümet programına alması ve özellikle bu konuyla yakından ilgileneceğini söylemesi milliyetçi camiada büyük bir sevinç ve heyecanla karşılanmıştı. Menderes’in kominizmle mücadele ve sol cereyanlara karşı önlem alacağını

⁸⁶ Dönemin gazete ve dergilerinde “komünist” sözcüğü, komünist şeklinde yer alıyordu.

⁸⁷ N. Fazıl, *Büyük Doğu Dergisi*, 1 Eylül 1950, sayı 24, s.9

açıklaması üzerine MTTB Başkanı Suphi Bayram da, Hükümet Başkanı'nın aşırı solcular için alınacak tedbirleri adeta bir müjde gibi vermesinden dolayı Menderes'e şu telgrafi çekiyordu:

“ Sayın Adnan Menderes, Başkan, Ankara

Türk milletinin yıllardan beri özlediği, kominizmle kesin mücadeleye karar veren hükümetinize milliyetçi Türk gençliğinin şükran ve minnetlerini arz ederiz. Hürmetlerimizle...”⁸⁸

DP, ilk iktidar yıllarında ve kuruluşundan itibaren milliyetçilikle komünizmle mücadeleyi aynı paralelde değerlendirmişti. DP İktidarının da sonuna kadar milliyetçilik algısı ve anlayışı başka bir deyişle milliyetçilik uygulamaları ve algılaması “komünizmle mücadele” düzleminde değerlendirilmiştir. Komünizme karşı olmak ve komünizmle mücadele etmek milliyetçiliğin en önemli vasfı sayılmış, komünizm yıkıcı ve parçalayıcı bir cereyan olarak DP iktidarınca sonuna kadar karşı konulması gereken bir güç olarak değerlendirilmişti. Adnan Menderes komünizmin ne kadar tehlikeli olduğunu şu cümlelerle ifade edecekti:

“ ...Komünizm, ictimai ve iktisadi bir mezhep olmaktan çıkmış ve komünistler hürriyetimize kem gözle bakan düşmanların birer aleti, birer casusu olmuşlardır...”⁸⁹

Hariciye Vekili Fuad Köprülü, komünizm tehlikesine karşı uyanık olmanın gerekliliğini şöyle dile getiriyordu : “ Komünizmin dünyadaki en tehlikeli faaliyeti bilirsiniz ki manevi sahada ki, propaganda faaliyetidir. Maddi kuvvetle yapabileceğinden çok fazlasını ancak propaganda ile, bozgunculuk ile, beşinci kol vasıtasıyla yapabileceğini çok iyi bilen kominform, bu faaliyetini her yerde olduğu gibi elbette memleketimizde de devam ettirecektir. Buna karşı uyanık olmalıyız.”⁹⁰

Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri de Komünizmle mücadelede hükümetin kararlılığını şöyle ifade ediyordu : “ Türkiye’de bugün bilhassa hükümet olarak kominizmle mücadeleyi kati surette karar verilmiştir. Ben de diğer arkadaşlarım gibi kendi branşım dahilinde kominizmle mücadele etmeyi kendime vazife sayacağım. Bu mücadele hükümet programında belirtilmiş olduğu gibi en esaslı vazifelerimizden olacaktır.”⁹¹

Hükümet, komünizmle mücadele de kararlı olduğunu programa koyduğu komünizmle mücadele maddesiyle belli etmişti fakat Hükümetin programında yer alan komünizmle mücadelenin yanı sıra ırkçılık ve irtica ile de mücadele edileceğine dair madde çeşitli

⁸⁸ İlhan E. Darendelioğlu, *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Matbaası 1968, s. 236

⁸⁹ *Zafer Gazetesi*, 18.01.1953, No: 1351, s.6

⁹⁰ *Zafer Gazetesi*, 17.02.1950, No: 294, s.6

⁹¹ C. İleri Aksoy, *Babam Tevfik İleri*, Cilt I, Ankara 1977, s.243

tartışmaları da beraberinde getirmişti. Özellikle milliyetçiler kesim, irtica ve ırkçılık bölümüne takılmış iken CHP'liler ise komünizm ve aşırı sol cereyanlarla mücadele bahsine takılmış gözükiyordu. Burada DP hükümeti, bu madde nedeniyle gelmesi muhtemel tenkit ve eleştirilere karşı kendince bir önlem almış oluyordu. Yani hem sağ kesime, hem de sol kesime “tarafsızlık” mesajı vererek kendini garantiye almak istiyordu. Fakat hükümetin kendince izlediği politika pek de başarıya ulaşamadı. Hükümet, bu madde nedeniyle birçok kesimin eleştirilerini almaya başladı. Mesela CHP'nin yayın organı Ulus Gazetesi, konuyu şu şekilde irdeleyip gündeme getiriyordu:

“ Hükümet programında bizi çok düşündüren bir mesele de aşırı sol cereyan bahsinde hiçbir surette fikir ve vicdan hürriyetini tanımayacak kadar kesin davranan hükümetin, aşırı sağ cereyan bahsinde vicdan hürriyeti icaplarına riayet edeceğini ilan etmesidir. Türlü tefsirlere yol açabilecek sol cereyan tabiri yerine açıkça komünist kelimesi kullansa daha iyi olmaz mı? Sağcılık bahsinde ise : ‘irticai tahrike asla müsaade etmemekle beraber’ cümlesindeki şu beraber kelimesini hiç beğenmedik, yumuşatıcı bulduk. Keşke cümle ‘etmiyeceğiz’ diye kesip atarak bitseydi... Unutmamalı ki kominist propagandası Türkiye’de irtica kisvesine bürünüyor.”⁹²

Komünizmle mücadele konusunda, DP iktidarının tavrını CHP yayın organı Ulus’un iki yazarı farklı şekillerde değerlendiriyordu. Örneğin Hüseyin Cahit Yalçın, hükümeti eleştirerek şunları yazıyordu:

“ Kominizme karşı demokrat hükümetin takip edeceği politika Başbakan’ın programında en canlı, en kati parçayı teşkil ediyor. Diğer noktalar müphemiyet ve tereddüt içinde bir takım vaadlerden ve henüz bir esasa bağlanmamış projelerden ibaret kaldıkları halde, memleket kominizme karşı hükümetin fikrini ve yapacağı şeyleri açık açık öğrenmiştir... Memleketi içinden yıkıcı aşırı sol cereyanları kökünden temizlemek için icab eden kanuni tedbirleri almayı bir vazife olarak ilan ediyor”⁹³

“ DP, daha büyük bir tehlike olan aşırı sağ tahriklere yani irtica ve taassup konularına karşı da hükümette bir gayret göremiyoruz... Görüyoruz ki yeni ve hür Türkiye’yi vucuda getiren Atatürk inkılaplarını demokrat hükümeti parçalıyor.”⁹⁴

Aynı gazetenin başka bir yazarı Peyami Safa, üstü kapalı olarak DP’nin konuyla ilgili maddesini destekliyor ve Hüseyin Cahit gibi düşünmüyordu. Özellikle Komünizmin gazete ve

⁹² *Ulus Gazetesi*, 05.06.1950, No 10393, s.3

⁹³ *Ulus Gazetesi*, 24.06.1950, s.1

⁹⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, *Ulus Gazetesi*, 17.02.1950, No: 294, s.6

dergiler aracılığıyla manevi sahaya nüfuz etmeye çalıştığını belirten Peyami Safa “ Bakışlar” isimli köşesinde “ Partileri Birleştiren Dava” başlığıyla kaleme aldığı yazısında, Menderes’in mizah ve siyasi tenkit kisvesi altında aşırı sol cereyanları körükleyen bir sürü irili ufaklı dergilerin tahribatından memleketi kurtaracağını söylemesine destek çıkıyor ve şöyle diyordu:

“... Aşırı cereyanlar kanunu solculuğun bu kertesini yasak etmiş ve DP’ de bu kanunu desteklemiştir. Fakat sağcılık, solculuk bir yana tecavüzün bu aşırı derecesini önleyen başka mevzuatımız yok mu?... Politika zaviyesinden Adnan Menderes de haklıdır. Aşırı sol dediği mahut fesat ve tahrik hareketi şimdi de bu yolu tutturmuş, çeşit çeşit edebiyat, fikir, sanat ve mizah politikası maskesi taşıyan yaprakların memleketin halis değerlerine saldırmaya başlamıştır. Taktik malum: Halkın gözünde maddi ve manevi burjuva otoritesini yıkmak, fakat halktan ziyade ayak takımının ayaklanmasına zemin hazırlamak. Büyük bir oyun karşısında CHP ve DP ikiliği yok, Türk birliği vardır.”⁹⁵

Parti programının mecliste görüşüldüğü sırada söz konusu maddeyle ilgili tartışma ve konuşmalarında yapıldığını görmekteyiz. Mesela Ankara Milletvekili Sadri Maksudi Arsal, memlekette ırkçılık diye bir tehlike bulunmadığını, ayrıca ırkçılık ile milliyetçiliğin karıştırılmamasını, kendisini de “koyu bir milliyetçi olduğunu” bu nedenle programda komünizm ve irtica ile mücadele edilmesi yolunda bir cümlenin yeterli olacağını belirterek “ırkçılık” ile ilgili kısmın çıkarılmasını isterken... Ankara Milletvekili Osman Şevki Çiçekdağ, hükümetin “irtica ve ırkçılık” konusundaki görüşlerini desteklediğini, bu akımlar karşısında esaslı önlemler alınmasının gerekli olduğunu vurgulamıştır.

... Genel olarak eleştirileri dinleyen Menderes, yaptığı konuşmada ırkçılık konusunun milliyetçilikten ayırdıklarını, solculuk meselesinde de CHP’den daha katı ifadeler kullandıklarını ifade etmiştir.” ⁹⁶

DP, iktidarının sonuna dek komünizmle mücadeleyi ön planda tutmuş, buna mukabil konuyla ilgili maddeyi pek sarıh tutmamıştır. Yani aşırı sağ, sol ve irticai faaliyetler açıkça belirtilmemiş, suç kapsamına giren faaliyetlerin neler olduğu konusu, “üstü kapalı” kalmıştır. DP, özellikle komünizmin gazete, dergi kanalıyla yayıldığına kani olmuş, gazete ve dergilere konuyla ilgili 2127 sayılı şu yazıyı göndermiştir:

“ Derginizde çalışan muharrir, muhabir ve sair vazifeliler arasında:

- 1) Koministlikle mahkum olmuş

⁹⁵ Peyami Safa, “Partileri Birleştiren Dava”, *Ulus Gazetesi*, 11. 06. 1950, No: 10399, s.1

⁹⁶ Albayrak, a. g. t. , s.436-442

2) Koministlikten maznun olarak takibe maruz bulunmuş

3) Sovyet Rusya ve peyki devletlerde uzun veya kısa müddetle ikame etmiş veya seyahat etmiş olanların isimleri ile tarafımıza bildirilmesi...”⁹⁷

Komünizmle ilgili en radikal hareketi, DP Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan gündeme getirmişti. Özellikle CHP yanlısı Ulus Gazetesi’ni de hedef alan Mocan, “komünistlere ölüm cezası isteyen” bir kanun teklifi hazırladı. Ulus Gazetesi, bu isteğe sert bir tepki göstererek konuyu manşetten duyurdu:

“ Fikir Hürriyetini Yok Edecek Kanun Tasarısı... Kominizmle mücadele bahanesiyle muhalefetin söz hakkını baltalamak istiyorlar...”

Tekirdağ Milletvekili Şevket Mocan, Ulus Gazetesi’ni de diline dolamak istemiş ve meclis kürsüsünden gazetemiz için ‘kominform öncülerinin vazifesini yaptığını, kominform azalarının taktiğine düştüğünü söylemiştir.’

Bay Mocan, şunu iyi bilmelidir ki Ulus, kendinden milliyetçilik ve yurtseverlik dersi almağa muhtaç değildir. Bu konular bir heyecan ve asabiyet konusu değil, akıl, mantık ve bilgi işidir. Kominizmle rastgele mücadele edilemeyeceği bunun bir usulü bulunduğu gibi henüz Bay Mocan’ın inhisarı altına girmemiştir.”⁹⁸

3.2. 1951 tarihinde Şevket Mocan’ın teklifi komisyonda görüşülmeye başlandı. 7. 2. 1951 tarihinde bu teklif Adalet Komisyonunda reddedildi.⁹⁹

Sonuç itibariyle, DP hükümeti, Komünizmle Mücadele’de herkesi memnun edemese de samimi olarak komünizmle mücadele etmeye çalışmıştı. Özellikle milliyetçilik düşüncesini bu paralelde izah etmeye çalışmış, iyi niyetli bir tavır geliştirmeye çalışsa da aksaklıkların önüne geçememiş, gerek sağ kesimden, gerekse sol kesimden yoğun bir eleştiriye maruz kalmış, diğer konularda olduğu gibi bu maddede de kendini yeterince izah edememiş ve anlatamamıştı. DP hükümeti, iktidarın ilk yıllarında acemi ve tedirgin buna mukabil birçok şeyi bir anda halletmek ve çözmek gibi bir anlayışla hareket etmek istiyordu. Bu anlayış nedeniyledir ki, bazen işler karışıyor ve içinden çıkılmaz bir hal alıyordu. Tarihin her zaman yönetimlere gösterdiği yol olan soğukkanlılık ve sağlam adımlar, bazen DP hükümetine çok bir şey söylemiyordu. Devlet yönetiminde esas olan kararlılık ve açıklık, DP Hükümetinde bazen kayboluyor, bunun yerini yalgın ve dağınık bir yönetim tarzı kendini belli ediyordu. Bu

⁹⁷ *Serdengeçti Dergisi*, 28. 11. 1957, sayı 26, s.4

⁹⁸ *Ulus Gazetesi*, 21 Aralık 1950, No: 10392, s.1

⁹⁹ *Ulus Gazetesi*, 7 Şubat 1951, s.1

durum iktidarın ilk yıllarında partinin güçlü havası nedeniyle pek belli olmasa da daha sonraki zamanlarda yavaş yavaş ortaya çıkacak ve işleri güçleştirecekti. Herhangi bir alanda yapılacak işlerin belli bir program dahilinde yürümesi ve işlerlik kazanması hükümetin atacağı doğru adımlarla yakından ilgiliydi. Bu adımlar, doğru atıldığı ve doğru amaca hizmet ettiği takdirde başarıya ulaşacak ve hayat bulacaktı.

2.2.2 Dil Meselesi ve Arapça Ezan'ın Kabulü

Dil meselesi özellikle Tek Parti iktidarının Türkiye Cumhuriyeti'ni kurarken en fazla kullandığı ve üzerinde durduğu konuların başında geliyordu. Devletin inşasında ve yeni devletin kemikleşmesinde “dil” ve “tarih” iki önemli kavram olarak karşımıza çıkıyor, devleti yönetenler özellikle söylem olarak “Türk” kelimesini sıkça kullanmaya gayret ediyorlardı. Yönetim kadrosunun en çok dikkat çektiği ve üzerinde durduğu mevzuların başında gelen dil meselesi, resmi ideolojinin yerleşmesi ve gelişmesi için en önemli aşamalardan biri olarak gözükiyordu. Bu maksatla Türkçenin yeniden ele alınması ve devletin kuruluş felsefesine ve resmi söylemine uygun hale getirilmesi gerekiyordu. Bu düşünceye uygun olarak çok tehlikeli bir işe girişilerek dil üzerinde geniş çaplı bir operasyon başlatıldı. Türkçeye girmiş Arapça ve Farsça kelimeler atılarak yerine Öz Türkçe kelimeler konulmaya, böylelikle dilde hızlı bir Türkçeleştirme yapılarak devleti tamamen resmi ideolojiye uygun bir “öz” e döndürme gayretine girişildi fakat bu çabalar pek olumlu sonuç vermedi.”Öz Türkçecilik” adıyla maruf bu çalışmalar dilde büyük bir kıyım ve ikiliğe yol açarak Türkçeyi içinden çıkılmaz bir maceraya sürükledi. Atatürk'ün pek başarılı olmayan bu teoriyi yavaşlattığını ve gelinen noktayı pek beğenmediğini fakat Atatürk'ün ölümünden sonraki İnönü döneminde tekrar bu çalışmaların canlandırılmak istendiğini görmekteyiz. Bu noktada iktidara gelen DP'nin dil konusunda ki tavrı ne olacaktı? Genel Kurulda Hükümet Programı görüşülürken bu konuda gündeme geldi.

Konuyla ilgili söz alan Diyarbakır Milletvekili Mustafa Ekinci: “ Bizim güzel dilimizde harsımıza uymayan acaip terimler vardır. Dilimizi bu anarşiden kurtarmak için acaba hükümetin bir tasavvuru yok mudur? Çocuklarımızın okuduklarını biz anlayamıyoruz.”¹⁰⁰ Diyerek dilde eskiye dönmenin gerekliliğini vurgulamıştı.

DP Afyon Milletvekili Gazi Yiğitbaş da muhalefeti ağır bir dille suçladıktan sonra şöyle diyordu : “ Cumhuriyetçiliği istibdatçılık, halkçılığı kölecilik, milliyetçiliği milliyetsizlik, devletçiliği inhisarcılık, laikliği dinsizlik olarak tatbik ve icra ettikleri gibi

¹⁰⁰ Albayrak, a. g. t. , s.439

dilimizi de ıslah değil, ifsat ettiler. Bu şekilde bir fenalığı bir düşman dahi yapmaz ve yapamazdı... “¹⁰¹

İktidara gelen DP, Tek Parti İktidarının dilde yaptığı bu çalışmalarını durdurarak tekrar eski dile döndü. Tarihe “uydurukça” olarak geçen tasfiye ve yeni kelime türetme işine son verdi. CHP’nin yayın organı olan Ulus, bu duruma sert tepki gösterdi. “ Dil İrticai” manşetiyle okuyucunun karşısına çıkan gazete, bu yapılan çalışmalarını ağır bir dille eleştirerek Menderes’in kafasının karışıklık içinde olduğunu, birinci sayfasında okuyucularına duyuruyordu: “ Anayasa’yı Osmanlıcaya çevirme Komisyonu’nun raporunda Adnan Menderes’in de imzası var. Halbuki Anayasa Türkçeleştirilirken 1944 yılında hazırlanan raporda da aynı Adnan Menderes’in tam aksi bir metnin altında imzası bulunduğunu bilen ve hatırlayanlar derin bir hayrete düştü.”¹⁰² Aynı gazete bir gün sonra “ DP’nin yeni kelimeleri hayretle karşılandı. Moğolca diye anayasadan çıkarılmak istenen bazı kelimeler: yetki, belirlemek, kendi, yabancı, suç, çevre, inceleme, üye, düşünce, katılmak, söylemek” haberiyle Türkçeden atılacak kelimeleri sıralıyordu.¹⁰³

CHP’nin yayın organı Ulus Gazetesi’nin iddiaları bunlarla da sınırlı değildi. Osmanlıcaya dönüş yapmanın inkılaplarla ve özellikle de “ milliyetçilik” le bağdaşmayacağını söyleyen gazete her gün anketler yaparak “eski dil” e dönmenin ne kadar zararlı ve vahim olacağını açıklıyor ve yayınladığı anketlerle halkın büyük bir kısmının bu harekete sıcak bakmadığını belirtiyordu. Ulus Gazetesi, DP’nin ölü Türkçe ile yaşayan Türkçenin kıyasını şöyle yaptığını iddia ediyordu:

¹⁰¹ Albayrak, a. g. t. , s.478

¹⁰² *Ulus Gazetesi*, 8 Mart 1952, No: 11026, s.1

¹⁰³ *Ulus Gazetesi*, 9 Mart 1952, No: 11027, s.1

Tablo 2.2. Ulus Gazetesi'nin eski ve yeni kelimeleri kıyası

ÖLÜ TÜRKÇE	YAŞAYAN TÜRKÇE
Belirir	Tecelli eder
Toplanır	Temerküz eder
Kendi	Bizzat
Eliyle	Marifetiyle
Adına	Namına
Yabancı	Ecnebi
Ölüm	Vefat

Ulus Gazetesi Yazarlarından Peyami Safa ise bu hareketin bir Arapçaya dönüş işareti olduğunu söyledikten sonra şunları yazacaktı: "... Bu teklifi yapanlar, Türk milletinin çoğunluğunu Arapça iğrap okumuş ve medreseden icazet almış insanlar farz ediyorlar. Bunun böyle olmadığını anladıkları gün ya hatalarından döndüklerini gösteren yeni bir teklif yapacaklar veya eski medreseleri açtıracaklardır. Bu ikinci halde de anayasa dilini halk çoğunluğuna öğretmek imkanını bulamayacaklardır.”¹⁰⁴

Milliyetçi kesimin ise bu uygulamadan son derece memnun olduğu gözleniyordu. Osman Yüksel Serdengeçti, Peyami Safa'nın tam tersine Dil meselesinde hükümetin bu kararının son derece yerinde olduğunu söyledikten sonra Ulus Gazetesi'ne de çatmadan edemiyordu: "... Bu takrirle resmi makamlar tarafından bir uydurmaca, benzetmece haline getirilen dilimizin eski şerefi, eski güzelliği iade olunacak... Neydi o rezalet Ya Rabbi... Biz lisede iken her sene bir terim, her sene tabir değişirdi. Lise birde “muadele” okuduk. İkinci sınıfta muadele “denkley” ile mübadele edildi. Üçüncü sınıfta “ denkley” denk düşmedi “ denklem” oldu... Varsın Ulus ve benzeri köksüz gazeteler “ Dil İrticar” diye feryadü figan ede dursunlar, Köprülü ve arkadaşlarının gittiği yolu bütün millet tutuyor. Yolları açık olsun.”¹⁰⁵

¹⁰⁴ *Ulus Gazetesi*, 19.03.1952, No: 11037, s.1

¹⁰⁵ *Serdengeçti Dergisi*, Mart 1952, sayı: 14, Yıl: 6

M. Şevket Eygi de Serdengeçti gibi düşünenlerdendi: “ DP iktidarının büyük hizmetlerinden biri, Türkçe üzerindeki ...dil terörüne ve kıyımına son verip 1920’ lerin güzel Türkçesini esas almış olmasıdır. 27 Mayıs darbesiyle tekrar öz, arı, duru, tavşan suyuna tirit, kuşa çevrilmiş uyduruk dile dönülmüş ve bugünkü lisan, kültür, düşünce yozlaşmasına yol açılmıştır.”¹⁰⁶

Burada bizim değerlendirme yapabileceğimiz konu DP gerçekten samimi olarak mı dil meselesine eğilmiş yoksa sırf CHP iktidarından kalma icraatlara bir tavır geliştirerek onları ortadan kaldırmayı mı düşünmüştür? Bize göre dildeki bu tasfiye hareketinin sonlandırılması ve Türkçenin yeniden eski düzenine dönmesi hayırlı bir gelişme olarak değerlendirilebilir çünkü yapılan çalışmalar artık bir komediye ve karmaşaya dönüşmüştü. DP iktidarının bilerek veya bilmeyerek konuyla ilgilenmesi ve Türkçeyi bu keşmekeşten kurtarma isteği, dilimizin selameti açısından da önemli bir dönüm noktası olmuştur. Fakat DP’nin de bu tür düzenlemeleri yaparken çok fazla planlı programlı olmaması ve geleceğe dair adımlar atmaması veya atamaması kendi hareket alanını kısıtlamış ve iktidarın kendine olan özgüvenini de zedelemiştir. Örneğin DP iktidarı Türkçeyi tekrar eski kullanımına döndürürken - buna muhalefet kanadı Arapçaya ve Osmanlıcaya dönüş diyecek – bilimsel ve kurumsal anlamda yeterince destekleyebilmiş midir? Buna cevabımız kısmen evet belki büyük oranda da hayır olacaktır.

DP iktidarının iş başına gelir gelmez üzerinde durduğu ve çözüme kavuşturduğu önemli konulardan biri de ezanın tekrar Arapça okunması idi. 1932 yılında dildeki sadeleştirme çalışmaları doğrultusunda Türkçe ezan okunmasına başlanmış ve 1941 yılında Refik Saydam’ın Başbakanlığı zamanında ise, TCK’nın 526’ıncı maddesi ile Arapça ezan ve kamet okuma yasağı getirilmişti.¹⁰⁷ Bugüne kadar yapılan araştırma ve yazılarda özellikle ezanın tekrar Arapça okunması laiklik bağlamında değerlendirilmiş nedense konunun milliyetçilikle olan bağlantısı ve altı umdeden biri olan milliyetçilik perspektifi araştırmacıların gözünden kaçmıştır.

İktidara gelen DP’nin üç önemli sözü vardı. Bunlardan birincisi, anti-demokratik kanunları kaldırmak, halka mal olmuş inkılaplara dokunmamak, din ve vicdan özgürlüğünü garanti altına almak.

Başbakan Adnan Menderes: “... Tekrar edelim ki, irticaa, taassuba, gericiliğe karşı mücadeleyi ancak prensiplerle sıkı sıkıya bağlı kalmakla mümkün görüyoruz. Bu izahın

¹⁰⁶ M. Şevket Eygi, “Takvimden Yapraklar”, *Milli Gazete*, , 15. 03. 2008

¹⁰⁷ Albayrak, *a. g. t.* , s.461

milletimize mal olmuş inkılaplarımızın tamamıyla korunacağı manası taşıdığını da ayrıca tafsile lüzum görmemekteyim.”

Ankara Milletvekili Sadri Maksudi Arsal: “ Atatürk’ün ebedi olarak yaptığı inkılapları ile geçici mahiyette olan inkılaplarını birbirine karıştırmamak lazımdır. Atatürk inkılabını ezan meselesine bağlamak Atatürk’ü büyütmek değil küçültmektir.”

Elazığ Milletvekili Şevki Yazman: “ Biz ezanı ilahiyi Türkçe okumaya neden mecbur olalım? Biz hür kalalım eğer topluluk Arapça okuyalım. Milyonlarca laik Avrupalı duasını Latin dilinde dinler veya okur... Kıyafet kararnamesinde de garip vaziyetler vardır. Sarığı ve fesi hiç hatırlınıza getirmeyiniz.” ¹⁰⁸

Hükümet kanadına ait yukarıdaki sözlerin hepsinde bir savunma psikolojisinin izlerini görüyoruz. Hükümet cephesi, Atatürk inkılaplarının değiştirilmesinin asla mümkün olmadığını, yapılan çalışmaların Atatürk inkılaplarından farklı bir anlayışla değerlendirilmesi gerektiğini ısrarla vurgulamak istiyordu. Hükümet, her konuda olduğu gibi “ Ezan Düzenlemesi”ni yaparken de tedirgin ve aceleci bir tavır içindeydi.

Bu anlamda ezanın tekrar Arapça okunması:

- 1- DP’nin bu konuyu anti-demokratik bir kanun olarak değerlendirdiği,
- 2- Millete mal olmuş bir inkılap olarak görmediği, ¹⁰⁹
- 3- Din ve vicdan özgürlüğüne önem verdiğini gösterme arzusunda olduğu,
- 4- Rey aldığı seçmenin isteklerine önem verdiğini göstermek istemesi,
- 5- Muhalefetin sırada hangi inkılaplar var? Suçlamalarına muhatap kaldığı,
- 6- Arapça ezanın geri getirilmesinin sadece laikliği değil milliyetçiliği de baltaladığı ve bunun devamının geleceği şeklindeki eleştirilerin özellikle muhalif kanattan sıkça gelmeye başlaması.

Örneğin Va-Nü mahlasıyla yazılar yazan Vala Nurettin konuyu şöyle değerlendiriyordu:

“ Dedelerimiz zamanında (Türkçe bilmez, Allahtan korkmaz) sözüyle, Türk dilinin halk arasında en basit müdafaası yapıldı. Milliyetçilik asrında, Arapçaya “din dili” denip Türkçeye rütbesi verilmemiştir. Daha başka bir tabirle, Atatürk’ün minarelerimizden bize

¹⁰⁸ Albayrak, a. g. t. , s. 437- 458- 460

¹⁰⁹ Burada da bir müphemiyet söz konusudur. DP, bu konuyu yeterince açık tutmamış ve millete mal olmuş inkılaplardan kastını yeterince izah edememiştir.

dinlettiği ve pek sevdiğimiz Türkçe güzelim ezan susturulmak istenmiştir. Dün o inkılap, bugün bu inkılap, yarın öbür inkılap tereddi ettirilmekte... Geceler neler doğuracak? Bugün Gerede ve Erzurum'da sarık; yarın bakalım neler olacak?...”¹¹⁰

Benzer görüşlere sahip olan K. Zeki Gençosman da “Günün Gölgesi” isimli köşesinde parti programında böyle bir şey olmadığı halde DP’ nin Arapça ezanı getirdiğini ve sırasıyla da diğer inkılapları teker teker yok edeceğini savunuyor ve şöyle diyordu: “... Bu sabahtan beri perişan bir halde olduğumu sizden niye gizliyeyim? Etime bıçak saplansa bir damla kanım akmaz. Hükümet gazetesinin Atatürk inkılaplarının didiklenmeğe başladığını tebşir eden büyük manşeti gördüğüm andan itibaren içimi derin bir ümitsizlik kapladı, sabahtan beri kara kara düşünüyorum. Arapça ezandan sonra sırada neler var... Arapça ezan, sadece bir sembolden ibarettir. Ama bu sembolün altında bu millete benliğini duyurmak uğruna girişilmiş ileri hareketler vardır. Dünya yüzündeki itibarımızı ve memleket içindeki kudretimizi temin eden inkılaplarımız vardır. Bunlara kısaca “Atatürk inkılapları” diyoruz. Bu gidişle yeni hükümet yarın halkın Arap Harflerinden, öbür gün festen ve dört karıdan hoşlanacağını düşünebilir.”¹¹¹

Osman Yüksel Serdengeçti, “Yaşa Be Menderes” başlığıyla kaleme aldığı yazısında, Senden, partinden bir şey beklemiyorum, hatta dergilerimi toplattın dedikten sonra iktidarın ilk uygulamalarından gayet hoşnut olduğunu üstte belirttiğimiz isimlerin aksine şöyle dile getiriyordu: “Sana inkılap düşmanı diyenlere karşı, bu kanunlar acaba hangileridir? Ve tavizler hangi tavizlerdir? Galiba ezanın Türkçe ve Arapça okunmasını ve vicdan hürriyeti üzerinde yapılan baskının kaldırılmasını istiyorlar... Demokrasiyi, halk hakimiyetini hakiki inkılabı şimdi yapmaktayız...”

Bunu duyduğum zaman içimden gayr-i ihtiyari “Yaşa Be Menderes” diye bağırdım. Yaşa be Menderes. Bu sözleri söylediğin için yaşa. Dilin, elin, ayağın dert görmesin... Yaşa! Bizden oldukça “sağ” oldukça yaşa...”Arkadaşlar, bu millet sağcılıktan zarar görmemiştir. Sağla sol bir arada harman edilemez” dediğin için yaşa... Daima sağ kalasın, sağ olasın...”

112

Nihat Erim ise DP iktidarından son derece kuşkuludur. “... 1946-50’ye kadar iktidarı elinde tutan CHP programındaki altı umde ile Atatürk inkılaplarının bekçiliğini yapmıştır. 1945’ten beri açıktan açığa Atatürk’ün ve Atatürk inkılaplarının aleyhtarlığını yapan siyasi

¹¹⁰ K. Zeki Gençosman, “Günün Gölgesi”, *Ulus Gazetesi*, 11. 06. 1950, s.3

¹¹¹ K. Zeki Gençosman, “Günün Gölgesi”, *Ulus Gazetesi*, 6 Haziran 1950, No: 10394, s.3

¹¹² Osman Yüksel Serdengeçti, “Yaşa Be Menderes”, *Serdengeçti Dergisi*, Mayıs- Haziran 1952, sayı 15-16, s.25

teşekküller serbestçe kurulabilmektedir. Bazıları açıktan açığa bazıları da alttan alta inkılap eserlerine hücum etmektedirler.

DP, inkılapları hala hazmetmemiş olanlara avans vermekten kaçınmamıştır. Halka yani ekseriyete –mal olan inkılapları- yani yalnız bunları muhafaza edeceğini söylemiştir... İnkılaplar büyük imtihanı geçirmeğe 1950 seçimlerinde başlamıştır, bugün de geçirmektedir...”¹¹³

Sonuç itibariyle DP iktidarı, bu iki meselede de halkın hissiyatına göre hareket etmiş, zorlama ve baskı ile bazı şeylerin yürümeyeceğini göstermek istemişti. Her iki tarafta da uç yorumlar yapılmış, hatta zaman zaman uç istekler olmuş olabilir, burada önemli olan halkın ne istediği ve neyi istemediğidir. Demokrasi, halka dayalı ve halk içinse o zaman demokrasinin kurallarına göre hareket etmek gerekir. “Arapça ezan kabul edildi laiklik ve milliyetçilik elden gidiyor bütün inkılaplar baltalanacak” diye feryadü figan etmenin anlamı olmadığı da görülüyor. Çünkü Türkiye yörüngesinde ilerlemeye ve inkılapları özümsemeye son derece kararlı bir şekilde devam ediyor. Demokrasi, halkın ekseriyetinin istediğini uygulamak, çoğunluğu memnun etmek ve egemenliği millete vermek olduğuna göre her iki meselede de halkın istediği olmuştur. Demokrasiye, demokrasi dışı müdahaleler yapmak hiçbir zaman olumlu tesir yapmamış ve cebir yoluyla dayatılan kanunlar halk nezdinde itibar bulmamıştır. Ayrıca CHP’de ezan düzenlemesine “olumlu” oy kullanarak, halkın isteklerine kulak tıkamadığını göstermek istemiştir.

2.2.3 Türkiye Milliyetçiler Derneği’nin Demokrat Parti Tarafından Kapatılması (22 Ocak 1953)

Demokrat Parti iktidarının en önemli olaylarından biri de, bir gece ansızın dönemin en güçlü ve faal derneği olan Türkiye Milliyetçiler Derneğinin kapatılması olayıdır. DP’nin milliyetçilik uygulamaları ve milliyetçilik düşüncesini yansıtmaları açısından en önemli olay da diyebiliriz.

Tek parti iktidarının yıkılıp yerine DP’nin gelmesiyle beraber nisbi bir hürriyet havasının esmeye başlaması ve Cemiyetler Kanunu’nun değiştirilerek daha özgür bir ortamın ülke genelinde oluşmaya başlaması birçok cemiyetin kurulmasına ve faaliyetlerini hızlandırmasına sebebiyet verdi. Özellikle milliyetçi dernekler, hızla teşkilatlanmaya ve ülke genelinde yayılmaya başladı. Bu derneklerden en önemlisi ve faal şekilde çalışanı hiç şüphe yok ki Türkiye Milliyetçiler Derneğiydi. Birçok milliyetçi derneğin birleşmesiyle teşekkül

¹¹³ Nihat Erim, *Ulus Gazetesi*, 10. 11. 1950, No: 10351, s.5

eden ve güçlenen dernek mitingler, yürüyüşler, konferanslar tertip ediyor, komünist akım ve fikirlere karşı büyük bir mücadele vererek komünizm ve benzeri akımlar karşısında bir set gibi duruyordu. Dönemin birçok ünlü fikir ve düşünce adamı derneğin çatısı altında buluşmuş ve fikirlerini, düşüncelerini derneğin birer ferdi olarak ifade etmekten geri durmamıştı.

Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Gençlik Teşkilatı, Genç Türkler Derneği ve Türk Kültür Derneği 1950 yılında “ Milliyetçiler Federasyonunu ” meydana getirerek, başkanlığına da Bekir Berk’i seçmişti. Federasyonun ilk büyük kurultayı Türk Gençlik Teşkilatı’nın merkezinin bulunduğu Rüstempaşa medrese odada 1951 yılının 1 Nisanında toplandı. Kongre başkanlığına Sait Bilgiç, Başkanvekilliğine de Kamil Özden seçilmişti.¹¹⁴

Mustafa Kutlu, derneğin ilk teşekkülünü şöyle anlatıyor : “ 1951’de Türk Gençlik Teşkilatı kuruldu. Kurucuları arasında Ömer Öztürkmen, İrfan Atagün, Sadi Pehlivanoğlu gibi isimler vardı. Daha sonra bu iki dernek (diğeri Türk Kültür Ocağı) Kayseri Türk Kültür Derneği ve Ankara’dan başka bir derneğin iştiraki ile Türkiye Milliyetçiler Derneği teessüs etti.”¹¹⁵

TMD Nizamnamesinin 2. maddesinde gayesi aynen şu şekilde ifade edilmekte idi: “ Allah, Vatan, Soy, Tarih, Dil, Anane, Sanat, Aile, Ahlak, Hürriyet ve Milli Mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini işlemek, Türk milletini meydana getiren unsurları muhafaza etmek ve bütün milliyetçileri teşkilatlandırmaktır.”

Derneğin 24 Temmuz 1952 Perşembe günü yapılan büyük kurultayında nizamnamesi şöyleydi:

- A) Türkler arasında ictimai tesanüt fikirlerini yaymak
- B) Türk adet, ahlak ve ananelerine uygun yaşamayı ve milli mukaddesata hürmeti telkin etmek
- C) Türk harsına yönelen tecavüzler ve milliyetçiliğe aykırı cereyanlarla fikir yolu ile mücadele etmek
- D) Gençliğin örnek Türk milliyetçileri halinde yetişmelerine çalışmak, haklarını müdafaa etmek ve isteklerine tercüman olmak

¹¹⁴ İlhan E. Darendelioğlu, *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Matbaası 1968, s.215

¹¹⁵ Mustafa Kutlu, *Hece Özel Sayısı*, Sayı 109, İstanbul Ocak 2006, s.12–13

Derneğin prensipleri maddesinde de şunlar vardı : “ Dernekler arasında fikir birliğini sağlamak maksadıyla aşağıdaki mefhumların tarifi zaruri görülmüştür.

A) MİLLET: Soy ve vatan birliği şuuru ile müşterek mefkureye sahip fertlerin harsi topluluğudur.

B) MİLLİYET: Milleti teşkil eden unsurlardan doğan maşeri şuur ve ruhtur.

C) MİLLİYETÇİLİK: Milliyet ruh ve şuuruna sahip olarak milleti maşeri bünyesine uygun şekilde yaşatmak, yükseltmek fiil ve fikrine denir.

Derneğe katılan her üye şu şekilde yemin ediyordu : “ Ben.....oğlu.....namusum, şerefim ve bütün mukaddesatım üzerine yemin ederim ki, bütün azim ve imanım bu vatanın refahı ve bu milletin yüceliği için çalışacağım. Üzerime alacağım her işte doğruluktan ve milli mefkurenin bana gösterdiği yoldan şaşmayacağım. Milliyetçiler arasında her ne sebeple olursa olsun ayrılık yaratmayacağım.” ¹¹⁶

Dernek, faal çalışmalarıyla özellikle kültür ve fikir hayatına önemli açılımlar getiren yapısıyla kısa sürede sivrildi ve adından söz ettirmeye başladı. Remzi Oğuz Arık, Nurettin Topçu, Cevat Rifat Atilhan, Mümtaz Turhan, Necip Fazıl, O. Yüksel Serdengeçti gibi birçok isim derneğe üye ve destekçi idi. Ülkenin birçok yerinde şubesi ve teşkilatlanması olan dernek, büyük bir şevkle çalışmalarını sürdürürken, 22 Ocak 1953’de bir gece ansızın yaklaşık 80 şubesiyle beraber DP iktidarı tarafından kapatıldı. Bu beklenmeyen karar, Türk milliyetçileri üzerinde bir bomba gibi patladı. CHP iktidarı döneminde çok hırpalanan ve meşhur 1944 Olaylarıyla adeta cezalandırılan milliyetçiler, DP’nin iktidara gelişiyle sevinmişler bu nisbi hürriyet havası içerisinde dernek faaliyetlerine ağırlık vererek “milli hassasiyetlere” uygun çalışmalar yapmaya başlamışlar ve ülkenin dört bir tarafında “kültür” ağırlıklı programlara öncelik vermişlerdi. Bu beklenmedik gelişme karşısında sarsılan milliyetçiler, bundan sonra ki aşamada DP iktidarına sert bir tepki göstermeye ve kapatılma gerekçesini anlamaya çalıştılar. Burada iki önemli husus ön plana çıktı. Birinci husus, Demokrat Parti’nin oldukça güçlü bir bünyeye sahip derneği kendine “rakip” olarak görmesi ve ileride partiyi zayıflatabileceğini düşünmesi¹¹⁷ İkincisi ise Menderes’in, muhalefetin oyununa gelerek, muhaliflerle ılımlı ilişkiler geliştirme adına böylesi önemli bir derneği harcamış olmasıdır. Menderes’i aniden değiştiren ve milliyetçiler hakkında zehir zemberek

¹¹⁶ Darendelioğlu, a. g. e. , s. 249

¹¹⁷ DP, Burada büyük bir hata yaptığını daha sonra anlayacaktır. Çünkü TMD, özellikle komünizmle mücadelede ve CHP’ ye karşı muhalefette DP’yi rahatlatıyordu. TMD’nin kapatılmasından sonra DP, muhalefetin tek hedefi haline gelecekti. Benzeri bir durumu Millet Partisi’nin kapatılmasında da görülebilir. Bu iki kapatma hadisesi, CHP’nin karşısında, DP’yi tek hedef haline getirecekti. Bazı yorumculara göre 27 Mayıs Darbesine kadar giden uzun ince yol bu iki kapatma ile başlamıştı.

açıklamalar yapmaya iten sebepler nelerdir? Her şey gayet güzel bir şekilde giderken ne oldu da Menderes bu kadar değişebildi? Eşref Edib’de bunu merak edip “ Başbakanla Hasbıhal” isimli köşesinde Menderes’e şöyle sesleniyordu: “... Sizin nutuklarınız, beyanlarınız millete büyük ferahlık verdi. Milletin içine yerleşen korku zail oldu. Memleketin dört köşesinden yüzlerce binlerce imzalı telgraflarla millet size şükranlarını, sevgilerini bildirdi... Tarihte ilk defa olarak milletle hükümet arasında gönülden bir bağlantı husule geldi.

Üç seneye yakın bir zaman devam eden bu güzel hava nasıl oldu da bir anda değişti? Size karşı milletin bu kalbi muhabbetini çekemeyenler ne yaptılar? Sizi nasıl değiştirdiler? Onlardan sizi kıskananlardan, çekemeyenlerden, milletin din ve vicdan hürriyetine kavuşmasını istemeyenlerden başka, bütün millet size bel bağlamıştı...”¹¹⁸ Bu yazı, TMD’nin kapatılmasından ve Menderes’in milliyetçilik ve milliyetçilerle ilgili yaptığı konuşmadan sonra bir hayal kırıklığının ifadesiydi. Dernek kapatılmadan evvel nasıl bir ortam vardı? TMD’yi kapatmaya götüren olaylar nasıl gelişti önce buna bakıp konuyu irdelemeye devam edelim.

Gazeteci Ahmet Emin Yalman, 23 Kasım 1952 Pazar günü saat: 22.30’da Malatya’da silahlı bir saldırıya uğrayarak yaralandı. Saldırıyı gerçekleştiren kişinin 18 yaşındaki Hüseyin Üzmez isimli bir lise talebesinin olduğu anlaşılnca işler bir anda değişmeye başladı. Hüseyin Üzmez’in TMD’ye mensup olduğu ve azmettirildiği iddiası bir anda gözleri TMD’ye çevirdi. Hüseyin Üzmez’i azmettirdikleri gerekçesiyle Necip Fazıl, Cevat Rıf’at Atilhan, Osman Yüksel Serdengeçti başta olmak üzere derneğin üst düzey yöneticileri tutuklanarak cezaevine kondu. TMD Cemiyetler Kanunu’nun 33. maddesine aykırı fiil ve hareketlerde bulunduğu, derneğin ana nizamnamesinde yer alan “ din ve soy” maddesi kapatmaya gerekçe gösterildi. Derneğin kapatılacağıının ilk işaretleri Menderes’in Zafer Gazetesi’ne 19 Ocak 1953 tarihinde verdiği “ Milliyetçilikle İlgili Nutku’nda” aslında belli olmuştu. Zafer Gazetesi’nin “ Başvekil bütün Türk milletini ikaz etti” başlığıyla verdiği haberin devamında “ Demokratik rejimde tehlike; siyasi irticadan, dini irticadan, milliyetçilik irticadan ve bunların başında komünistlerden gelebilir. Bu itibarla bu gibilerle amansız şekilde mücadele edeceğiz.

“... Müfrit milliyetçilik cereyanına gelince bu meselede bilhassa genç kardeşlerimizin vatan ve milletlerine karşı duydukları heyecan ve hissiyatın istismar edilmekte olduğunu görmekteyiz. Geçenlerde de üniversitelerde hürriyetlerimiz mevzuu üzerinde yaptığım konuşmadan sonra bunlar bir beyanname neşrettiler. Bunlar bu beyannamede, bizler Türk milletinin ta kendisiyiz, demek ve milliyetçiliği kendilerinin inhisarında bir imtiyaz gibi ele

¹¹⁸ Eşref Edib, “Başbakanla Hasbıhal”, *Sebilürreşad Dergisi*, 1953, sayı 145, s. 307

almaktadırlar. Sanki yalnız onlar milliyetçidir. İçimizde milliyetçi olmayan var mıdır? Hayır. Nasıl ki hiçbirimiz dinsiz de değiliz. Onlar, sen Türksün sen değilsin diye memleketi parçalamaya çalışmaktadır. Bir cemiyet kurup memlekette bir takım şubeler açmak Türk milletinin ta kendisi olduğunu beyan ve ifade hakkını kimseye bahşetmez. Kaldı ki, bunlar bir siyasi cemiyet olduklarını iddia ve ifade cesaretini bile henüz gösterememişlerdir. Ancak öyle sanıyorum ki, bir cemiyet olarak çalışmalarının hudutlarını ya aşmışlardır, ya aşmak üzeredirler. Bu manzara karşısında açıklanacak haysiyette fikirleri varsa veyahutta fikir haysiyetine sahip iseler biz siyasi partiyiz, siyasi cemiyetiz, programımızda şudur diye ortaya çıksınlar. (Bu cümleden hareketle Menderes'in iddiaları güçlendirir şekilde TMD' yi DP' ye rakip olarak gördüğü sonucunu çıkartabiliriz.) Umumi efkarı ve parti mensuplarımızı milliyetçilik bahsinde vuzuha götürmeye mecburuz. Bizim milliyetçilik anlayışımız programımızın alakalı maddesinde de şöyle yazılmıştır: “ Yurttaşlar arasında müşterek bir tarihin yarattığı kültür ve ülkü birliğine dayanan ve her türlü ayırıcı temayülleri reddeden bir milliyetçilik telakkisine bağlıyız.

Partimiz bütün yurttaşları din ve ırk farkı gözetmeksizin ve Türk olmanın bütün haklarına sahip tanır. Kanuni vazifelerini yerine getiren her ferde iyi bir yurttaş gözü ile bakarız. Bu ana görüşlerin tatbikatta yer bulmasına dikkatle çalışacağız. Eğitim ve öğretim müesseselerimizi böyle bir milliyetçilik idealinin tahakkukunda vazifeli saymaktayız... Bizim milliyet telakkimizden ayrı, ayırıcı cereyanlara yer verecek, bunları ayartacak bir milliyet telakkisi ile mücadele halinde bulunmak mecburiyetinde olduğumuzu kabul etmek lazım gelir. Bunlardan partimize dahil olanlar varsa laiklik bahsinde ifade ettiğim gibi ya göründükleri gibi olsunlar yahut oldukları gibi görünsünler, yahut da kalkıp gitsinler.”¹¹⁹

Bu sert konuşmadan sadece iki gün sonra TMD kapatıldı. Özellikle iki muhalif gazete CHP'nin yayın organı Ulus ile DP'nin yayın organı Zafer söz birliği etmişçesine bu kapatmayı son derece olumlu ve yerinde bir karar olarak değerlendirdi. Hatta Zafer Gazetesi daha sert bir üslupla TMD' yi eleştirmeye devam etti. MD, dün gece kapatıldı. Cemiyetler Kanunu'nun 33. maddesine aykırı bulundu.¹²⁰ Haberiyle okuyucunun karşısına çıkan Zafer Gazetesi, Başyazar M. Faik Fenik'in “ Milliyetçiler Derneği ve Faşizm” başlıklı yazısında TMD'nin kapatılmasını olumlu bir hareket olarak değerlendirdi:

¹¹⁹ *Zafer Gazetesi*, 19. 01. 1953, No: 1352, s. 1, 6

¹²⁰ *Zafer Gazetesi*, 23.01.1953, No: 1356, s.1

“ ... TMD’nin kapatılması için verilen karar çok yerinde olmuştur... Bir topluluk kendisine “ MD” ismini vermekle milliyetçi olmaz. Davanın esası cemiyetin isminden ziyade takib ettiği gayelerde ve çalışma şekillerindedir.

... Bu memlekette herkes milliyetçidir. Herkes milliyetperverdir... Ama günün birinde bir zümre çıkar da ben milliyetçiyim, sen milliyetçi değilsin! Seninle mücadele edeceğim diye ortaya atılırsa bundan memleket için hayır yerine düşmanlar için fırsat çıkar.

... Sanki Türkiye’de kanun yoktur; adalet yoktur; milliyetçilik yoktur; devlet yoktur; sade bu MD vardır; ve bu dernek de icrada, kazada, sözüm yabana bir nevi yetkiye haizdir.”¹²¹

Mümtaz Faik Fenik’in aynı zamanda DP Ankara Milletvekili olması görüşlerini ve yazılarını daha da önemli kılıyor. Fenik, TMD’ ye çok büyük bir tepki gösteriyor ve bu yazıdan bir gün sonra “ Milliyetçilerin Faşizm Metodları” başlıklı yazısında üslubunu daha da sertleştirerek TMD’ ye yükleniyordu:

“ TMD’ nin faşist bir zihniyetin temsilcisi olduğuna artık zerre kadar şüphe kalmamıştır... Ayırıcı bir zihniyetin, vatandaşları birbirine katmak arzusunun peşindedir. Bir kara gömlekliler ordusu halinde demokratik Türkiye’de Mussoli’nin faşizmini ihya edecek ayrıca bunda kara taassubdan da faydalanmaya bakacaktır.” ¹²²

Bu arada TMD ile ilgileri olduğu ve “milliyetçilik tarifine” uygun olmadıkları gerekçesiyle DP’ li milletvekilleri Sait Bilgiç ve Tahsin Tola partiden ihraç edildiler.¹²³ Isparta Milletvekili Sait Bilgiç derneğin kapatılmasından iki gün sonra şöyle konuşmuştu:

“ Ben bu davanın inançlısıyım. Mensubu bulunduğum TMD uğruna başımı ve canımı vermeğe hazırım. Bugün için ortada bir mahkeme kararı vardır. Bu kadar da şayanı ittiba ve itibardır. Bizim futur getirdiğimizi, titrediğimizi, çekindiğimizi söyleyenlere sadece gülerim. Kimin elinde vesika varsa ortaya çıkarmasını bekliyoruz. Hakkımızda ırkçılık iddiası sakattır. Biz kimsenin kafasını ölçmüyoruz. Kan gruplarına bakmıyoruz. Bizim renklerle de alakamız yoktur. Derneğimizin nizamnamesinde SOY tabiri (SOY: Tarihi ve ictimai menşe birliğidir.) izah edilmiştir. Mahkeme bu mevzuda karara varmadan gazetelerin bugünkü velvelesi umumi efkarın tasvip ve tasdik ettiği bir velvele değildir.” ¹²⁴ Sözleriyle mensubu olduğu TMD’ye sahip çıkıyordu.

¹²¹ M. Faik Fenik, “Milliyetçiler Derneği ve Faşizm”, *Zafer Gazetesi*, 25.01.1953, No: 1358, s.1

¹²² *Zafer Gazetesi*, 26.01.1953, No: 1359, s.1

¹²³ *Zafer Gazetesi*, 2 Şubat 1953, No: 1366, s.1

¹²⁴ Darendelioğlu, a. g. e. , s.260

Menderes, yaptığı açıklama da “ Hangi partiden olursak olalım vatan sevgisinin sıcak ağuşunda kopmaz bağlarla birbirimize bağlıyız... Aramızda bizim hürriyet, milliyetçilik ve laiklik telakkilerimize uymayanlar varsa bunları saflarımız dışında bırakacağız.”¹²⁵ Sözleriyle her iki milliyetçi vekilin tasfiyesini olumlu bulduğunu ima ediyordu. İktidarın yayın organı Zafer Gazetesi’de 19 Şubat 1953 tarihinde “ Muhalefetle-İktidar arasında sıcak ilişkiler var” diyerek¹²⁶ adeta ana Muhalefet CHP’ye zeytin dalı uzatıyordu.

Muhalefet partisi CHP’ye zeytin dalı uzatan ve muhalefetle ilişkileri olumlu bir hava içine sokmak isteyen Menderes, partideki milliyetçi isimleri birer birer tasfiye ederken kulislerde Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri’nin de görevden alınacağı ciddi ciddi konuşulmaya başlanmıştı. Özellikle CHP’nin yayın organı olan Ulus Gazetesi, Bakan İleri’nin TMD ile ilişkisi olduğunu ve derhal görevden alınmasını istiyordu. Hemen her gün Bakan İleri aleyhinde anketler yayınlayarak Milli Eğitim Bakanı İleri’nin derhal istifa etmesi gerektiğini belirtiyordu. “ Tevfik İleri’nin TMD ile ilişkileri var” “ Tevfik İleri istifa etmeli”¹²⁷ haberleriyle Tevfik İleri’ye yüklenen gazete 24 Ocak tarihinde ısrarla TMD ile Bakan İleri arasında bağlantı olduğunu ileri sürüyordu:

“ MD’nin kapatılması tam tasviple karşılandı. Dernekle ilgili olanlarla, irticai fikirler taşıyan milletvekillerinin DP Haysiyet Divanı’na verilerek partiden çıkarılacakları bildiriliyor. Eğitim Bakanı Tevfik İleri, MD’ ne Bakanlık bütçesinden 1951 yılında 4000 lira, 1952 yılında 2000 lira yardımda bulunmuş, ayrıca dernek mensupları türlü şekillerde himaye edildiği gibi her istenildiği zaman emirlerine okul ve tiyatro salonları tahsis edilmiş!”¹²⁸

“ MD ile ilgili tahkikat! Derneğin nizamnamesi Eğitim Bakanı’nın evinde hazırlanmış. Tevfik İleri dernekle alakasının olmadığını iddia ediyor.”¹²⁹ Diyen Ulus Gazetesi, TMD’nin kapatılmasını çok yerinde bulduğunu ve iktidarla ortak bir payda da buluştuğunu gösteriyor. İktidarla muhalefet arasında adeta bir bahar havası estiğini görüyoruz fakat bu hava uzun sürmeyecek, kara bulutlar tekrar bahar havasını dağıtacaktır.

MD’nin kapatılması kararına Millet Partisi’nin yayın organı Millet Gazetesi ve Milliyetçi matbuat sert tepki gösterdi. Eski MP Genel Başkanı Y. Hikmet Bayur: “ Adnan Menderes, MD’ni kapatmakla diktatoryayı ilan etmiştir.”¹³⁰ Derken Necip Fazıl:” Çok yazık oldu, eskiden Halk Partisi baskı yapıyordu. Bunlar ise baskın yapıyorlar. Ah... Ah... Öyle

¹²⁵ *Zafer Gazetesi*, 8 Şubat 1953, No: 1374, s.1

¹²⁶ *Zafer Gazetesi*, 19 Şubat 1953, s.1

¹²⁷ *Ulus Gazetesi*, 18 Ocak 1953, s.1

¹²⁸ *Ulus Gazetesi*, 24.01. 1953, No: 11341, s.1

¹²⁹ *Ulus Gazetesi*, 27.01. 1953, No: 11344, s.1

¹³⁰ *Millet Gazetesi*, 26.01.1953, Sayı 129, s.1

sanıyorum ki artık dindarlar bu yurttan barınamayacaklar”¹³¹ sözleriyle her ikisi de karara son derece sert bir tepki gösteriyordu.

TKP Genel Başkanı ve MD’nin fahri başkanı Seyhan Mebusu R. Oğuz Arık: “ Ne diyeyim Demokrat dostlarımızın kiyasetine hayranım. Bu kültür derneğinin 1952’de çıkan tüzüğüne bugünkü DP hükümeti müsaade etmiştir. Şimdi aynı tüzüğü kanuna aykırı bularak derneği kapatan da odur. Hükümetin – Başlı Başbakanın Anteb Nutuklarına dayanan bu tenakuzunu mazur gösterecek herhalde ciddi, mucib sebeplerin açıklanmasını bekliyorum.”¹³² Diyordu.

O. Yüksel Serdengeçti’de derneğin kapatılmasına sert tepki gösterenlerdendi: “ Halk Partisi ve zihniyetine karşı imanlı, azimli ve mukaddes bir cephe kuran ve az bir zaman içinde 80 yerde şube açan MD’ni gece yarısı randevu evleri gibi basıp kapatan kimdi? Kimlerdi? Aklı başında bir iktidar bunu yapabilir miydi? Malatya’da Milli Mücadele’nin aleyhinde bulunan, Anadolu’nun bir kısmını Ermenilere peşkeş çeken bir adamdan, bir fincan kan aktı diye Hükümet reisinden hademesine kadar bu adamın başında nöbet tutan bu sebepten binlerce vatandaşın evine, yurduna baskın veren bir sürü günahsız biçareyi tevkif ettiren hapishanelerde çürüten kimdi? Kimlerdi? Birçok göze görünür işler yapan bu iktidar, birçok da görünmez, küçük, fakat aldığı beddua bakımından büyük işler yapmıştır. Bunlar arasında MD faciası, Malatya faciası unutulur şeylerden değildir. İki de bir HP’ni milliyetçi, vatanperver gençleri tabutluklarda çürütmekle itham edenler ve bu masum, mağdur insanların feryatlarını seçim nutku haline getirenler hem de bin kere fazlasıyla aynı şeyleri kendileri yapmışlar, aynı hataya düşmüşlerdir. Bu satırları yazan lalettayın bir adam değildir. Her üç hadisenin de tam merkezinde bulunmuş, tabutluklarda yatmış, MD’ nin kapanışını gözleriyle görmüş, Malatya hadisesi dolayısıyla haksız yere tevkif olunarak kollarında kelepçe şehirlerden şehirlere sürülmüş bir adamdır... Haddimiz olmayarak DP iktidarına şunu tavsiye ederiz: Boş yere kendinizi ve iktidarınızı korumak için mütemadiyen kanunlar çıkarmaktan vazgeçiniz. Kendi kendinizi kanunla korunacak hale getirmeyiniz. Çünkü kanun son çaredir. Çaresizlerin çaresidir.”¹³³

Sebilürreşad Dergisi MD ile ilgili 10 liralık cezayı ve MD’ nin kapatılma gerekçesini açıkladıktan sonra kazanan milliyetçiler diyordu: “... İşte MD’nin hikâyesi bundan ibarettir. On lira ceza-yı nakdi ile muazzam bir cenaze merasimi yapıldı. Bu, bir mahkumiyet kararı mı, yoksa bütün isnad ve ithamlardan beraat mı? Mahkumiyet ise ne şanlı, şerefli mahkumiyet!

¹³¹ *Millet Gazetesi*, 31.01.1953, Sayı 134, s.4

¹³² *Millet Gazetesi*, 24.01.1953, Sayı 127, s.4

¹³³ O. Yüksel Serdengeçti, *Serdengeçti Dergisi*, Ocak 1959, sayı 28, s.3

Beraat ise ne muazzam beraat! Bu karar, derneğin kapılarını zincirledi. Fakat temellerini en muhkem betonlarla kurdu. Büyük bir Hint İslam Mütefekkirinin dediği gibi, büyük idealleri ve toplulukları, söz ve yazı değil, hadiseler vücuda getirir. Milliyetçiler her surette davayı kazandılar.”¹³⁴

Nurettin Ardıçoğlu, Millet Gazetesinde ki köşesinde DP’ nin MD’ yi kapatmakla çok hayati bir yanlış yaptığını ifade etmekten geri durmayacaktı ve şöyle diyecekti:

“... Başbakan’ın bize sunduğu tehlikeler arasında bir de MD vardı... MD, Meşrutiyet devrinde doğarak merhalelerle gelişen Türkçülük cereyanının bugünkü mümessilidir... Derneğin fikir babası herkesten evvel Gökalp ve onun ictimai felsefesidir. Bu bakımdan dernek çok şerefli bir fikir ananesinin mirasçısı bulunmaktadır.

... Onlara göre milliyetçi biraz muhafazakar olmak zorundadır. Muhafazakarlık, milliyetçiliğin ayrılmaz bir rüknüdür.

... Dernek mensuplarının inkılaplar aleyhtarı ve Atatürk düşmanı oldukları bir yalandan ibarettir.

... MD’ nin vasıflarından birisi de evvela Türkiye’yi birinci planda tutması ve fakat milliyetçilikte ikinci bir ufuk olarak Türk dünyasını kabul etmesidir... Bugün derneğin sinesinde yer alan birçok kimseler vaktiyle komünistlerle amansız mücadeleleri sebebiyle Hasan Ali ve Falih Rıfkı’nın teşvikiyle İnönü tarafından itham edilmiş ve 1944’de tabutluklara tıkılmıştı. İnönü bunları memlekete “ kundak sokmakla” suçlandırmıştı. Bugün de galiba Menderes, aynen İnönü’yü taklit etmek istemekte ve MD’ yi “tehlikeli” olarak ilan etmektedir. Falih Rıfkı bu işde, vaktiyle İnönü’ye yaptığı gibi, şimdi de Menderes’e baş yordakçı olarak gözükmüyor. Fakat hemen söyleyebiliriz ki, vaktiyle İnönü ne kadar yanıldı ise, bugünde Menderes aynı surette yanılacaktır.”¹³⁵

“... Kanaatımızca iktidar çok yanlış bir yolda gitmektedir. Çok kimselerin zeki dediği Menderes, bu işde, evvela pratik siyaset bakımından büyük bir hata işlemektedir. Kimi hakkında dindar diye, kimi hakkında milliyetçi diye böyle tedhiş hareketine girişilmesi, halkın nazarında çok fena tesirler bırakmaktadır. Çünkü bu memlekette din ve milliyet her zaman mukaddes mefhumlar olarak kalacaktır. Yapılan hareketlerin sun’i olduğunu da yine bütün vatandaşlar kolayca anlamaktadırlar.

¹³⁴ *Sebilürreşad Dergisi*, 1953, sayı 149, s. 380

¹³⁵ Nurettin Ardıçoğlu, *Millet Gazetesi*, 22. 01. 1953, sayı 125, s.1

Bir noktada Menderes’e, soyu sopu Türk ve Müslüman bir kimse olduğundan dolayı acımıyor da değiliz. Öyle zannediyoruz ki Menderes farmasonların tuzağına düşmüştür. Fakat bunun farkında olup olmadığını bilmiyoruz. Bununla beraber bilerek veya bilmeyerek düştüğü bu durum, hem kendi için hem de memleket için fena neticeler tevhit edecektir.”¹³⁶

M. Şevki Eygi, yaşanan o günlerin ne kadar kötü olduğunu bir bir anlattıktan sonra Menderes’in MD’ yi kapatmasının en büyük hatalarından biri olduğunu söylüyordu:

“... 10 senelik iktidarı esnasında Menderes ölümcül hatalar yaptı. 1953 Malatya cinayetini bahane ederek Müslümanların ve milliyetçilerin bellerini kırdı. Yeşilköy Havaalanı’nda bir basın toplantısı yapmış “Kara basının (Müslüman- Milliyetçi basını kastediyor) sayısı 33’tü. Bunların 22’sini kapattık, diğerlerini de kapatacağız” demişti.

... Malatya hadisesinden sonra bütün dini ve milli dernekler kapatılmış, ülke çapında korkunç bir devlet terörü fırtınası estirilmişti. Dindar halktan niceleri dini kitaplarını, gazete ve dergi koleksiyonlarını yakmak zorunda kalmışlardı. Meğerse Selaniklilerin ne büyük değeri varmış.

... Müslümanların, milliyetçilerin belleri kırıldı. Başta Celal Bayar olmak üzere o mahut ve malum zümrenin istedikleri oldu. Sonra 1959’lara, 60’lara gelindi. CHP, derin güçler, halka dayanan Demokrat Parti iktidarını sarsmaya, sallamaya başladılar. Adnan Bey, eski Milliyetçiler Derneği Başkanı Sait Bilgiç’e telefon açmış, “ CHP’li ve solcu gençlere karşı milliyetçi gençlik niçin tepki göstermiyor, meydanlarda onun karşısına çıkmıyor?” demiş, “ Beyefendi, siz Milliyetçiler Derneğini yıllar önce kapatmıştınız” cevabını almış”¹³⁷

TMD’ nin kapatılmasının ardından İstanbul’da 17 Şubat 1953 tarihinde ... 31 dernek irtica ve ırkçılığa karşı bir “ Milli Tesanüt Cephesi” kurulması konusunu görüştüler. Bu cephenin kurulmasında basın önemli rol oynadı... Başkanlığına Ord. Prof. Ekrem Şerif Egeli, ikinci başkanlığına A. Emin Yalman, murakıplıklara Falih Rıfkı ve Ali Naci Karacan... getirildi.

MTC, 26 Temmuz 1953 tarihinde bir bildiri yayınlayarak “ Kominizm, irtica, ırkçılık gibi milli varlığı bozan hareketlerle mücadele olduğunu belirtti. Bu amaç, iktidar ve muhalefet tarafından da desteklendi. MTC içinde iktidar ve muhalefet yanlısı kişi ve kuruluşların bulunması dikkat çekicidir.”¹³⁸

¹³⁶ Nurettin Arıdoğan, *Millet Gazetesi*, 25. 01. 1953, sayı 128, s.4

¹³⁷ M. Şevki Eygi, “Takvimden Yapraklar”, *Milli Gazete*, 20. 06. 2007

¹³⁸ Albayrak, a. g. t. , s. 899–900

Sonuç olarak TMD’nin kapatılması:

1-Dönemin en güçlü derneğinin çalışmalarını sona erdirmiş

2-Milliyetçi- muhafazakâr kesimin ekseriyeti DP’ ye cephe almış

3-DP, CHP ile karşı karşıya kalmış

4-Ülkede ki hürriyet havası dağılmış

5-Birçok basın-yayın organı kapatılmış

6-Birçok milliyetçi mütefekkir düşünce suçundan hapse girmiş

7-DP iktidarına olan güven kaybolmuş

8-DP ile CHP arasında fark olmadığı yönündeki kanaat sıkça dile getirilmiş

9-DP iktidarını sonu bilinmez bir yola götüren sürecin başladığına dair yorumların başlangıç noktasını TMD’nin kapatılması oluşturmuştur.

2.2.4 Demokrat Parti Dönemi Diğer Milliyetçi Dernekler

Ülkenin en güçlü derneğı Milliyetçiler Derneğı’ nin 80 şubesiyle beraber kapatılması büyük bir infial uyandırdı. Bu olay, DP iktidarının en büyük hatalarından birisi olarak tarihe geçecekti. Bu olaydan sonra milliyetçilerle DP iktidarının arasındaki soğukluk 27 Mayıs askeri darbesine kadar sürecekti.

TMD dışında DP iktidarı döneminde Milliyetçi birçok derneğin varlığını görüyoruz. Ana hatlarıyla bu dönemde kurulan önemli milliyetçi dernekleri tanıtmaya çalışalım.

2.2.4.1 Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyetleri

Kıbrıs Meselesi’nin yeniden ortaya çıkması ve Rumların bu alanda yaptığı hızlı çalışmalara karşı Türklerin haklılığını ve propagandasını duyurmak maksadıyla kurulan cemiyetin adı Kıbrıs Türk Kültür ve Yardım Cemiyeti idi. Başkanlığına Prof. Dr. Derviş Mamizade getirilmiş idare heyetinde ise Prof. Hilmi İleri, Burhan Nalbantoğlu, Münir Başar, Ziver Uras, Cavit Oralı vs. Bir diğer cemiyetin adı da “ Kıbrıs Okullarından Yetişenler Cemiyeti” idi. En faal ve hareketlileri ise “ Kıbrıs Koruma Cemiyeti” idi. Başkanı Avukat Nevzat Karagil idi. Gayesini Kıbrıslılar arasında sıkı bir fikir dayanışması ve ülkü birliğı yaratmak ve aynı zamanda Türk- Yunan dostluğunun takviyesine çalışmaktır.

2.2.4.2 Komünizmle Mücadele Dernekleri

Komünizmle mücadele milliyetçilerin en çok üzerinde durdukları ve önem verdikleri meselelerin başında geliyordu. Bu amaçla hassaten yıkıcı cereyanların başında gelen komünizmle mücadele etmek için üç ayrı tarihte, üç ayrı vilayetimizde, üç defa Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur. Bunların birincisi 1950 yılında Zonguldak'ta, ikincisi 1956 yılında İstanbul'da ve diğeri de 1963 yılında İzmir'de kurulmuştur.

2.2.4.3 Türkçüler Derneği

4.10.1950 tarihinde H. Nihal Atsız, İsmet Tümtürk ve Bekir Berk imzalarıyla vilayete müracaat edilen bu derneğin üyeleri arasında Abdullah Savaşçı, İhsan Koloğlu, Fethi Gumuhluoğlu, Abdülhadi Toplu gibi isimler mevcuttu. Türkçüler Derneği tam 10 yıl yaşamış ve bu 10 yıl içinde 56 üye kaydedilmiş 27 Mayıs 1960 İhtilalinden sonra faaliyetlerine son verilmiştir. Derneğin merkezi Piyer Loti'de İsmet Tümtürk'ün oturduğu apartman katında idi. Dört defa genel kurul toplantısı yapılmış ve bütün toplantılarda H. Nihal Atsız ittifakla başkanlığa seçilmiştir.

Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği, Türk Gençlik Teşkilatı, Genç Türkler Derneği ve Türk Kültür Derneği 1950 yılında Milliyetçiler Federasyonu'nu meydana getirerek, başkanlığına da Bekir Berk'i seçmişti.

Federasyonun ilk büyük kurultayı Türk Gençlik Teşkilatı merkezinin bulunduğu Rüstempaşa'da 1951 yılının 1 Nisanın da toplandı. Kongre başkanlığına Sait Bilgiç, başkanvekilliğine de Kamil Özden seçildi.¹³⁹

2.2.5 Milli Eğitim Bakanlığının Başında Milliyetçi Bir Bakan Tefik İleri

DP İktidarının milliyetçileri sevindiren ve DP'yi desteklemelerinde en büyük pay şüphesiz Milli Eğitim Bakanlığı gibi çok hayati bir bakanlığa iyi bir milliyetçi ve dava adamı olmasıyla maruf Tefik İleri'nin atanmış olmasıydı. I. Menderes Kabinesinde ilk olarak Ulaştırma Bakanı olarak görev yapan İleri, 2 Ağustos 1950 tarihinde Milli Eğitim Bakanı Avni Başman'ın "sağlık" nedeniyle istifa etmesinin ardından Milli Eğitim Bakanlığı'na getirildi. Milliyetçi bir ismin bu bakanlığa atanması çok önemli mesajlar içerir. Zaten Adnan Menderes de maarif teşkilatından milliyetçi gençlerin yetiştirilmesini istemişti. Menderes, mecliste yaptığı konuşmada şöyle diyordu:

¹³⁹ Derendelioğlu, a. g. e. , s.215–222–236–243–244–245

“ Maarif bahsine gelince, bizi gençliğe karşı itimatsızlık besler gibi göstererek bir tahrike maruz bırakmak istiyorlar. Biz sadece, maarif sistemimizde, maarif işlerinde her şeyden üstün tutacağımız prensibi ifade etmiştik. Yetişen gençliğimizin memleket meselelerinde hassas, ileri ve medeni manada milliyetçi ve memlekete bağlı olmakta emsalsiz bir heyecana sahip olduğunu görmekle büyük bir gurur ve iftihar duymaktayız. Gençliğimiz bu güzel vasıfları ruhunda yaşıyorsa bunun sebebini her şeyden önce, mensup olduğu milletin ve içinde yaşadığı ve kucağında yetiştirdiği aile ve ictimai heyetin eşsiz vasıflara sahip olmasında aramak icap eder.”¹⁴⁰

Öğrencilik hayatından itibaren oldukça aktif ve hareketli bir insan olan İleri, MTTB reisliği yapmış, mitingler, yürüyüşler, konuşmalar yaparak Türk Milliyetçiliğine gönülden destek vermiş bir isimdir...” Hareketlerimizin tek hedefi vardı. Her hadiseden bu hedef uğruna istifade ediyorduk. Bu hedef “ Türk Milliyetçiliği” idi. O, sıralar Nazım Hikmet’in bir bayarak olarak dalgalandığı zamandı... Talebe birliğinin o sırada ki faaliyetleri N. Hikmet’e dolayısıyla Bolşevik propagandasına müthiş darbe vurmuştu.”¹⁴¹ Diyerek talebelik yıllarında yaptığı faaliyetleri anlatıyordu. Ayrıca 2 Temmuz 1933’de Talebe Birliği adına Birlik Gazetesi’ni çıkarmışlar ve milliyetçi gençliğin sesi olmuşlardı.

“ Hayatımın hiçbir safhasında yazı veya söz veya fiille Türk vatanperverliği ve milliyetçiliği aleyhinde işlenmiş tek bir hatam yoktur... Kendimi bildim bileli Türk Milliyetçiliğinin idealist bir neferi olarak vazifemi yaptım ve yapmaktayım.”¹⁴²

Milliyetçi olduğunu her fırsatta dile getiren ve bundan da asla gocunmayan İleri, 1950 yılında II. Terbiye Kongresi’nde şunları söylüyordu: “ Öğretmen Türk çocuğuna şekil verir. Öğretmenin vazifesini ifa için iki vasıta vardır. Bunlardan birisi bilgi, diğeri ve en mühim olanı terbiyedir.

Terbiye üzerinde çok duracağız. Bu kongre Türk çocuğunun daha ahlaklı, daha vatanperver yetişmesi hususunda önder olacaktır. Çocuklarımıza mutlak surette Türk sevgisi, vatan ve millet sevgisi vermeğe mecburuz.

Bizim vereceğimiz milliyetçilik terbiyesi başka milletlere düşmanlık şeklinde olmayacaktır. Çehrelerinde düşmanlık görmediğimiz milletlere karşı dostuz. Türk çocuğu

¹⁴⁰ *Zafer Gazetesi*, 05. 06. 1950, s.4

¹⁴¹ Aksoy, a. g. e. , s.26

¹⁴² Aksoy, a. g. e. , s.252

Türk'ü, Türk'e has her şeyi sevecektir. Şuna inanıyoruz ki, Türk'ü sevmeden başkalarını sevmeye, insanlığı sevmeye imkan yoktur.”¹⁴³

Milliyetçi bir ismin Milli Eğitim Bakanı olması milliyetçi camiada büyük bir sevinç ve heyecan dalgası oluşturdu. Özellikle İleri'nin “komünizmle mücadele” konusunda hassasiyetle duracağını belirtmesi ve komünistlerden bakanlığını arındıracağına dair verdiği güvenceler milliyetçi basın yayın organlarında geniş şekilde yankı buldu. Osman Yüksel Serdengeçti şöyle diyordu mesela:

“ ... DP 27 senelik kokmuş bir kadronun üzerine oturdu. İlk olarak milletin gözüne batan halk vicdanına musallat olan kanunları ortadan kaldırmakla işe başladı. Yıllardır sözde milliyetçi CHP' nin koynunda beslediği Bolşeviklere karşı cephe aldı. DP'nin bu hususta samimiyetine en büyük delil, bütün terbiye ve telkin vasıtalarını elinde bulunduran Maarif kadrosunun başında Tevfik İleri gibi vatanperver, öteden beri komünizmle mücadeleyi, adeta kendisine meslek edinmiş bir şahsiyeti getirmiş olmasıdır. Yeni Milli Eğitim Bakanı'nın hayatını ve seciyesini tanıyanlar O'nun kelimenin tam anlamıyla “ Milli” vafına ne kadar layık olduğunu anlamakta gecikmezler.”¹⁴⁴

Milli Eğitim Bakanı İleri'nin, bakanlığı süresince üç önemli mevzuda yaptığı çalışmaları görüyoruz.

2.2.5.1 Komünizmle Mücadele

İleri'nin en çok üzerinde durduğu ve hassasiyetle eğildiği konuların başında Komünizmle Mücadele gelmektedir. Ta talebelik yıllarından bu yana komünizmin karşısında olmuş ve mitingler, yürüyüşler, konferanslar, gazete ve dergiler çıkararak bu akımın karşısında durmuştur. Komünizmin çok büyük bir tehlike olduğunu söyleyen İleri şöyle diyordu: “ Kominist, bir ideoloji adamı değildir. Bugün tahakkuk etmiştir ki hangi milletten olursa olsun kominist, milleti Rusya'ya peşkeş çeken bir vatan hainidir... Kahrolsun koministler demekle koministler kahrolur mu? Yapılacak mücadelenin komünist propagandası taktiğine uygun olarak yapılması zaruridir ve koministler için ağır cezaların kanuna girmesi zorunludur. Öncelikle komünizm fikrine vasat olacak her arızadan memleketi temizlemek, komünizme karşı en büyük mücadele olacaktır. Komünizm fikri, fakru zarurette filiz verir. Sosyal adaletin olmadığı, Allah ve din fikirlerinin bulunmadığı, aile rabitalarının kudsiyetini kaybettiği yerde genişler. O halde fikri mücadele yaparken fakru-zarureti azaltmak, sosyal adaleti temin etmek, aile kudsiyetini geliştirmek, milli hisleri ve vatan

¹⁴³ Aksoy, a. g. e. , s.92

¹⁴⁴ O. Yüksel Serdengeçti, *Serdengeçti Dergisi*, Eylül 1950, sayı 11, s.9

sevgisini şartlandırmak ve nihayet vatandaşın dini akidelerini her türlü hurafelerden temizleyerek geliştirmek... Ben şahsen dinin de komünizm gibi bir zehir olmadığına inanıyorum. Ve milli hislerin yanı sıra dini bağların komünizme karşı mühim bir panzehir olduğuna inanıyorum.”

“ Bakanlık vazifesine başladığım günden beri, bilhassa ilkokul öğretmenlerinden bazılarının eski ve kötü alışkanlıkla, bulundukları il, ilçe ve köylerde parti tuttuklarını... işitmekteyim... Bir de komünist temayüllü hocalar var. Zaten komünistlik, ahlaksızlık, sefaletle beraber yürür. Kendisine komünist diyebileceğimiz delillere sahip bulunduğumuz hocaları mahkemeye vermekte ve taretmekte tereddüt etmeyeceğiz.”¹⁴⁵

Tevfik İleri, komünizmle mücadele planında Vatan Gazetesi’nin haberine göre 45 ile 50 bin öğretmenin işine son vermiştir.¹⁴⁶

Milliyetçi ve mukaddesatçı bir görüşe sahip olan Tevfik İleri, bütün siyasi hayatı müddetince bu prensiplere bağlı kalmış, komünizm mevzuunda gösterdiği hassasiyetle milliyetçi muhitlerin sevgi ve saygısını kazanmıştır.¹⁴⁷

2.2.5.2 Din Eğitimi ve İmam Hatib Okullarının Açılması

Tevfik İleri, dinin toplumda doğru anlaşılmasını ve doğru yaşanmasını samimi olarak isteyen bir kişiydi. Din konusunda son derece hassasiyetleri olan ve bu mevzuya itina ile yaklaşan İleri, bu konuda şöyle diyordu: “... Bizim için yol, köprü, mekteb yapmak nasıl sırf bu millete hizmet için yapılan işlerse, din bilgisini Müslüman Türk Çocuklarına en müsbet şekilde mekteblerimizde vermek de tamamıyla politikadan uzak bir millet hizmetidir. Yine bu endişe ile bu milletin münevver Müslüman din adamlarına ihtiyacını karşılamak için İmam Hatib okullarını yeniden açmağa başladık.”¹⁴⁸

Din eğitimi ve İmam Hatip Okullarının (kurs) açılması CHP iktidarında gündeme alınmış fakat bir süreklilik arz etmemiş bundan dolayı da amacına ulaşmamıştı. Din konusunda halkın yeterince bilgi sahibi olamaması ve yanlış telakkilerde bulunması, yeni nesillerin dini konulardan bi haber olması Milli Eğitim Bakanlığını harekete geçirdi.

Tevfik İleri, Milli Eğitim Bakanı olduktan sonra “ Din Eğitimi” konusunda incelemeler yapmak üzere Diyanet İşleri Reisi A. Hamdi Akseki başkanlığında bir komisyon (

¹⁴⁵ Aksoy, a. g. e. , s.82–83–104

¹⁴⁶ Vatan Gazetesi, 16. 12. 1950, No: 3441, s.1

¹⁴⁷ Aksoy, a. g. e. , s. 426

¹⁴⁸ Aksoy, a. g. e. , s.179

Bilim Heyeti) kurdurmuştu. Bu komisyon yaptığı incelemeler sonucunda, Milli Eğitim Bakanlığı'na bir rapor sunmuştu.

Akseki'nin sunduğu rapora göre 1950'li yılların başında din adamı yetiştiren müesseselerin bulunmaması dolayısıyla memleketin birçok yerinde en basit dini vazifeleri ifa edebilecek kimseler dahi bulunamamaktaydı. Bu boşluk ortamı içerisinde batıl akide ve tarikatlar üremişti. Bu batıl akidelerin ve yalancı tarikatların yayılmasını önlemek için esaslı bir din terbiyesi ve bunun içinde münevver din adamlarına ihtiyaç vardı. Memlekette hakiki din adamları azaldıkça da bu yoldaki tarikatların kanunen yasak olmasına rağmen yayılması bu ihtiyacı daha da ortaya çıkarmaktaydı. Gerçi, CHP 1948 yılından itibaren bu ihtiyacı karşılamak üzere, Ankara'da bir ilahiyat Fakültesi açılmasına, ilk mekteblerin 4. ve 5. sınıflarına ihtiyari olarak din dersleri konmasına, İmam ve hatib yetiştirilmek üzere de MEB tarafından 10 aylık kurslar açılmasına karar vermişti. Ancak ne din derslerinin, ne imam hatip kurslarının ne de İlahiyat Fakültesi'nden hiçbir fayda görülmemişti.

Hamdi Akseki'nin verdiği rapor doğrultusunda harekete geçen Tefik İleri, Bakanlığında bu rapora yeni bir şekil verdirmiş ve “din eğitimi” konusunu görüşülmek üzere Bakanlar kurulu gündemine aldirmiştir. Bakanlar Kurulu'nda yapılan değerlendirmeler sonucunda, ilkokulların 4. ve 5. sınıflarında, köy okullarının da 3. sınıfında okutulmak üzere din dersleri program içerisine alınmıştır. Ancak çocuklarına din dersi okutmak istemeyen aileler bu durumu sene başında okul idaresine bildireceklerdi.

Ayrıca bu rapor doğrultusunda 13 Ekim 1951 tarih ve 601 sayılı müdürler komisyon kararı ile ilkokula dayalı I. Devresi 4, II. Devresi 3 yıllık olan ve bir bütün teşkil eden 7 yıl eğitim süreli İmam Hatip Okulları 7 ilde açılmıştır.¹⁴⁹

Bu yapılanları iki açıdan değerlendirmekte fayda vardır. Birincisi, bu uygulamalar gerçekten bir ihtiyaca binaen hayata geçirilmiş ve toplum tarafından da ciddi bir hüsnü kabul görmüştür. Çünkü özellikle istismara açık bir mesele olan “din” konusunda halkın beklenti ve ihtiyaçları göz ardı edilemezdi. İster istemez bu hassas konu irdelenecekti. İkinci önemli hususta DP iktidarına muhalif kanadın özellikle basın yayın organlarının bu uygulamaların sanki yeni yapıyormuş gibi Bakan İleri'nin önce şahsına daha sonra da hükümete yıkmaları manidardır. Hem İmam Hatip Okulları hem de din dersleri meselesi CHP zamanında gündeme getirilmiş ve hayata geçirilmişti. DP iktidarı din derslerini zorunlu tutmamış aksine serbest bırakmıştır. Şöyle ki eğer veli çocuğunun din dersi almasını istiyorsa sene başında okul

¹⁴⁹ Abdurrahman Bozkurt, *T. İleri'nin Yaşamı ve Fikirleri*, Yayınlanmamış YL Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003, s.45-46-47-50

idaresine kağıt vererek okul idaresini bilgilendirmek zorundaydı. Bu da gösteriyor ki din dersleri zorunlu değil isteğe bağlıydı.

2.2.5.3 Köy Enstitüleri'nin Kapatılarak Öğretmen Okullarına Dönüştürülmesi

1935 yılında Saffet Arıkan, Milli Eğitim Bakanlığı'na atanmıştır. Bu dönemde İlköğretim Genel Müdürlüğüne atanan İ. Hakkı Tonguç'un çabalarıyla 1936 yılından sonra açılan köye yönelik üç deneme okulunun başarılı olması neticesinde köyler için yeni bir proje ortaya konmuş ve 17 Nisan 1940 tarihinde 3803 sayılı kanunla Köy Enstitülerinin kuruluşuna H. Ali Yücel'in Milli Eğitim Bakanlığı döneminde imkan tanınmıştır.¹⁵⁰

Köy Enstitülerinin kurucusu İ. Hakkı Tonguç bu okulların amacını şöyle açıklamıştır: "... Köy terbiyesinin gayesi azami derecede kuvvetli vatandaş yani ictimai mahiyette insan ve memleketin siyasi, iktisadi ve harsi hayatının inkişafına iştirak edecek, yeni tabiatın bütün kuvvetlerine esir değil, hakim olabilecek evsafa iş adamı yetiştirmek olmalıdır. Bizi bu gayeye götürecek mekteb de kitabi mekteb değil, iş mektebi olacaktır."¹⁵¹

Tonguç, bu okulların amacını iş adamı yetiştirmek olarak açıklamıştır. Böylelikle köylerde ziraat ve hayvancılıkla ilgili vasıflı elemanlar yetişecek aynı zamanda bu bilinçle köyler kalkınacaktı... Köy Enstitülü öğretmenler, köy kalkınmasını köylüyle işbirliği içerisinde gerçekleştireceklerdi. Bu işbirliği çerçevesinde köylünün payına ise, okul binalarının yapımında ve onarımında, yılda en çok 20 gün olmak şartıyla, çalışma mecburiyeti düşmüştü.¹⁵²

İşte bu noktada Köy Enstitüleri birçok tartışmayı da beraberinde getirdi. Bu anlamda Cumhuriyet Tarihinin en tartışmalı okulları diyebileceğimiz Köy Enstitüleri, gündemden hiç düşmedi. Kısaca bu okullar üzerindeki eleştirilere bir göz atalım:

1-Köy Öğretmenleri 20 yıllık mecburi hizmete tabi tutularak bulundukları yerden başka bir yere çıkamıyorlardı.

1- Köylüye getirilen mecburi çalışma durumu köylüye büyük bir yük getiriyordu.

2- Köy Öğretmeni sadece köy öğretmeni olarak kalabiliyor maaş olarak ve özlük hakları bakımından şehirde görev yapan öğretmenlerle aynı haklara sahip olamıyordu. Bu durum köylü- kentli öğretmen ayrımını pekiştirmişti.

¹⁵⁰ Bozkurt, a. g. t. , s. 52

¹⁵¹ Engin Tonguç, *Devrim Açısından Köy Enstitüleri ve Tonguç*, İstanbul 1970, s. 157

¹⁵² Bozkurt, a. g. t. , s.53

3- Okullarda gösterilen müfredat çok ağır şartlar içeriyordu. Tarlalarda ve bahçelerde çalıştırılan öğrenciler yorgunluktan bitap düşmüş bir vaziyette okula dönüyordu. Ayrıca Yunan/ Latin felsefesine dayalı bir eğitim anlayışı yerleştirilmek isteniyordu.

4- Köy Öğretmenlerinin köylüyü de eğitmesi beklenirken öğretmenlerin köylüye ayak uydurması ve uygunsuz tavırlar sergileyerek devlet memuru gibi hareket etmemesi

5- Karma eğitimin sakıncaları ve halk arasında yayılan dedikodular

6- Köy Enstitüleri'nin “komünist yuvası” olduğu şeklindeki yoğun propaganda ve bu okulların komünist yetiştirdiği yönündeki kaygı, özellikle milliyetçi basının Köy Enstitülerine yönelik “komünizm suçlamaları”

...H. Ali Yücel'den sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na atanan R. Şemsettin Sirer'den Köy Enstitülerinin yanlışlarını ortadan kaldırmaya yönelik bir politika takip etmesi bekleniyordu. Ancak O'nun izlediği politika bu doğrultuda olmamıştır. Öncelikle Köy Enstitüleri kurucusu İ. Hakkı Tonguç'u görevinden uzaklaştıran Sirer, daha sonra da Köy Enstitüleri'nin pınarını kurutmak amacıyla Hasanoğlan Yüksek Köy Enstitüsü'nü kapatmıştır. Yine bu yıllarda Sirer, Köy Enstitüleri programlarında ve yönetimlerinde bazı değişiklik yapmıştır. Böylece Köy Enstitüleri temel yapıları değiştirilmiş, Tonguç'un iş okulu anlayışı yıkılmıştı.¹⁵³

1950 yılında tek başına iktidara gelen DP'nin hükümet programlarında ve parti programlarında Köy Enstitüleri ile ilgili bir madde yoktu fakat DP iktidarının bu okullara sıcak baktığı söylenemez. Komünizmle Mücadele hususunda kararlı bir görüntü sergileyen DP'nin, Köy Enstitüleri ile kimyasının uyuştuğunu söylemek güç olacaktır. Buna rağmen DP İktidarının Köy Enstitüleri ile ilgili birçok düzenlemeye imza attığını görmekteyiz. Örneğin köylü üzerinde büyük yük olan çalışma mecburiyeti kaldırılmış, köy öğretmenlerinin özlük haklarında iyileştirmeler yapılmış köy öğretmenlerinin çalışma mecburiyetinde düzenlemeler yapılmış buna rağmen Köy Enstitüleri tartışmaların odağı olmaktan kurtulamamıştır.

Tevfik İleri, Köy Enstitüleri ile ilgili önceleri olumlu bir görüş belirttiyse de daha sonra bu okullar hakkında pek de iyi düşünmemeye başlamıştır. 25 Şubat 1951 tarihinde TBMM'de yaptığı konuşmada Köy Enstitüleri ile ilgili şöyle diyordu:

“ Köy Enstitüleri, maddi ve manevi bütün hüviyetiyle öğretmen okullarına mutlak surette kalbedip önümüzdeki ders yılına gireceğiz... Bu memlekette köylü ve şehirli ikiliği

¹⁵³ Bozkurt, a. g. t. , s. 54

davasını mutlaka kapatacağız. Maddi ve manevi duvarlarıyla, talebelerin giyimleriyle, ruhlarıyla maddi ve manevi memlekete büyük hizmetler yapmış ve evlatlar yetiştirmiş öğretmen okulu haline getireceğiz... Hülasa bu enstitü davasını bu sene içinde halledip memleketin ihtiyacına uygun şekle getireceğiz.”¹⁵⁴

İleri'nin izlediği politika sonucunda, CHP döneminde temel yapılarını ve özelliklerini yitiren Köy Enstitüleri'ndeki komünizm söylentileri sona erdirilmiş, Köy Enstitüleri ile Kent İlk öğretmen Okulları'nın programı birleştirilmiş ve memlekette iki farklı öğretmen yetiştiren bir sistemin, doğurabileceği muhtemel bir ikiliğin önüne geçilmiştir.

07.05.1952 tarihinde Köy Enstitüleri'ni birer Kent İlk öğretmen Okulu'na dönüştürmek amacıyla meclise sevk edilen kanun tasarısı, Tevfik İleri'nin Milli Eğitim Bakanlığında ayrılmasından sonra “ Köy Enstitüleri ile İlk öğretmen Okulları'nın Birleştirilmesi Hakkındaki Kanun” ile resmen uygulanmaya başlanmıştır.¹⁵⁵

Tevfik İleri, önemli bir şahsiyet ve dava adamı olarak inandıklarını uygulamaktan çekinmeyen ve inandığı işlerin peşinden giden ve inandığı dava uğruna kellesini vermeye hazır bir siyaset adamıydı. Memleketini çok seviyordu. Yanlışları olmuş muydu? Elbette ki O'nun da hataları vardı ama Türk milletine gönülden bağlı ve samimi bir Türk milliyetçisiydi. Yaptığı işleri ideolojik kaygılardan ziyade bir şeyleri düzeltme ve sisteme uyumlu hale getirme kaygılarıyla yapmaya çalışıyordu. Bir mühendis olmasına rağmen eğitim meselelerine yakın bir alaka duyuyor ve sorunların ancak eğitimle çözülebileceğine inanıyordu.

TMD'nin kapatılması ve hükümetin milliyetçilik politikalarında değişik bir siyaset izlemeye başlaması, partideki milliyetçi isimlerin tasfiye edilmeye başlaması gözleri Tevfik İleri ve Hususi Kalem Müdürü Cahit Okurer'e çevirdi. Özellikle muhalefet kanadı Milli Eğitim Bakanı ve Kalem Müdürü'nün TMD ve Büyük Doğu ile yakın ilişkilerinin olduğu hatta Ulus Gazetesi TMD nizamnamesinin Tevfik İleri'nin evinde hazırlandığını iddia ediyor, İleri bunu kesin bir dille yalanlıyordu.¹⁵⁶ Fakat muhalif kanat özellikle Ulus Gazetesi, devamlı bu konuyu işliyor ve İleri'nin istifa etmesi gerektiğini yazıyordu. İleri, bütün bu iddiaları kesin bir dille yalanlamasına ve bu derneklerle hiçbir ilişkisinin olmadığını söylemesine rağmen muhalefet ve muhalefetin yayın organları İleri'yi istifaya davet ediyordu. Bütün bu baskı ve propagandalar neticesinde Tevfik İleri, 6 Nisan 1953'te istifa etti. Aynı zamanda Yassıada Mahkemeleri'nde yargılanan İleri, müdafaasını şu sözlerle bitirmişti:

¹⁵⁴ Aksoy, a. g. e. , s.155

¹⁵⁵ Bozkurt, a. g. t. , s. 61

¹⁵⁶ *Ulus Gazetesi*, 27. 01. 1953, No: 11344, s.1

“ Ölüm, belki de kurtuluştur. Memleketin huzuru benim ölümüne ve hapishanelerde çürümeme bağlıysa kararınızı böyle verin. Memleketimin hayrı için buna da razıyım.” ¹⁵⁷

¹⁵⁷ Aksoy, *a. g. e.* , s. 426

2.3 DP DÖNEMİ MİLLİYETÇİ AKIMLAR

2.3.1 Anadoluculuk Hareketi

Anadoluculuk hareketinin temeli daha eskilere dayanmakla birlikte özellikle 1940'ların sonuna doğru bu akım, etkin bir şekilde adından söz ettirmeye başlamıştır. Anadoluculuk hareketinin düşünce temeli, Milliyetçilik ve tarih gibi iki önemli kavrama yaslanmış olmakla birlikte Anadolu coğrafyası bu hareketin çıkış noktasını oluşturmuştur. Hareketin isim olarak “ Anadolu”yu özellikle seçme nedeni, milli ve yerli reflekslere yönelme ihtiyacını ve milli değerlerden beslenme arzusunu gösterir. Anadolucuların milliyetçilik algısı ırkı değildir. Din ile bağdaştırdıkları milliyetçilikte Atatürk milliyetçiliğine ve Pantürkçülere karşı bir tavır sergilemiş, bu iki düşüncenin felsefesine karşı yeni bir söylem geliştirmişlerdir. İslamiyeti milliyetçiliğin olmazsa olmaz rüknü kabul eden Anadolucular, Türk Tarihini de 1071 Malazgirt Savaşı'yla başlatırlar. Onlara göre Türkün asıl gücü Anadolu'ya gelmesiyle başlamıştır. R. Oğuz Arık, Türk milliyetçiliğinin merkezi Anadolu'dur dedikten sonra varılacak son merhalenin de milliyetçilik olacağını söylüyordu:

“ Malazgirt'te: Kılıç Aslan'la, Eskişehir ve Konya Ovaları'nda Sırpsındığı'nda; Belgrat'ta; Otlukbeli'nde, Çaldıran'da... Sakarya'da, Dumlupınar'da... “ bu toprak için toprağa düşenler şimdi sağ olsaydı, bu günün milliyetçiliğini kendine gelme, kendine doğru toparlanma, bulduğu yeri doldurma, bu yerleri ebediyetlere kadar Türk olarak korunma”dan başka ne ile karakterlendirirdi? Bu itibarladır ki bugünün ileri cemiyetleri arasında yer almaya çağrılan büyük, köklü Türkiye'nin dünya ölçüsündeki ideolojisi bu kadar ağır imtihanlardan sonra erişilen milliyetçilikten başka şey olamazdı... Artık; Vatan, Türk vatanı; millet, Türk Milleti; Devlet, Türk devletidir.”¹⁵⁸

K. Zeki Gençosman, Dikmen Dergisi'nde yazdığı “ Anadolu Yalnız Anadolu” başlıklı yazısında “ Anadoluculuk Hareketini” şöyle anlatıyordu:

“ Biz Anadolucuyuz, Anadolu'da doğduk, Anadolu'da büyüdük, Anadolu'da öleceğiz. Eğer mukadder ölümümüz, cephe boyunda, Türk göklerinde ve Türk denizlerinde olacaksa o da bu vatan içindir... Bütün gönlümüzle sağdık kaldığımız milliyetçilik prensiplerini biz, bazı arkadaşlarımız gibi kıtalar aşırı manada anlamıyoruz. Bize Anadolu cennetini vatan yapanların engin tarihini biliyoruz ve onunla öğrenüyoruz. Fakat tarihin bu hakikati, bizi vatanın istikbalini kıtalar aşırı menfaatlerde aramaya değil, belki bu hakikati yaratmış

¹⁵⁸ Çongur, a. g. e. , s.300- 303

olanların kendi elleriyle torunlarına vatan diye gösterdikleri bu toprakları, hudutları kala ve bahçeleri cennet bir dünya köşesi yapmaya sevk etmelidir...”¹⁵⁹

M. Halit Bayrı, R. Oğuz Arık, Z. Fahri Fındıkoğlu, M. Halil Yinanç, Nurettin Topçu, K. Zeki Gençosman vb. isimler Anadolu milliyetçilerdendi. Nurettin Topçu, Hareket Dergisi’nde şöyle diyordu:

“ Mücadelemizi üç safhaya ayırıyoruz:

1- Ahlak ve İnsan: Yunus ve Mevlana

2- Milliyetçilik: Batının barbar milliyetçiliğinden ayırdığımız Anadolu Türkünün, milliyetçilik davasının bir devrin şaşkınlığı içinde zannedildiği gibi yirmi otuz yıllık olmayıp bin yıllık tarihi olduğunu gösterdik. Müslüman olan Türk’ün Anadolu’nun Doğu kapısından “ Malazgirt’ten sonra” girerek mübarek yurdu İslam’ın ruhuyla doldurduğunu anlattık. Turancıların yaptığı gibi Türklüğü Müslümanlıktan ayırmanın insanı ruhundan ayırmaktan başka bir şey olmadığı hakikatını tanıttık. Bu devirde “ Osmanlı Tarihi” diye adlandırılan milli tarihimizin en muhteşem bölümünün, Peygamber ve Ashab devrinin uzun bir zaman fasılasından sonra adeta devamı olduğunu açıkladık. O zamanlar aşırı aşırı sarhoşluk içinde bocalayan gençliğin kendini bulması için gayret harcadık. Çoğunluk milletle dini yan yana hatta iç içe düşünmekte güçlük çekiyordu. Bunların biri beden, diğeri ruhtur.”Bedensiz ruh düşünülemeyeceği gibi, ruhsuz beden de bir iskeletten ibarettir.” Dedik geçen zaman bize hak verdi.

Üçüncü safha: İslam ahlakıyla milliyetçilik idealinin birleşmesinden sosyalizmin tabii ve hatta zaruri olarak doğacağını anlayanlar oldu. Lakin bunların karşısına “ Sosyalizm, komünizm ile aynı şeydir” diyen İslam ahlakından habersiz dimağları, bunu ürperti ile karşıladılar... Bunların hepsinde eksik olan sosyoloji ve iktisat kültürü ile gerçek İslam anlayışıdır. Yine hepsinde müşterek olan vicdan ve kalp terbiyesinin yokluğudur.”¹⁶⁰

Topçu’nun sahip olduğu dünya görüşünün ve önerdiği toplum düzeninin özünü ve özetini milliyetçiliğinin de dayanağı olan altı ilkeli şöyle bir programda görmek olanaklıdır:

1- İslam dini

2- Anadolu toprağı

3- Oğuz Soy

¹⁵⁹ K. Zeki Gençosman, “ Anadolu Yalnız Anadolu”, *Dikmen Dergisi*, 15. 06. 1942, No:14, s.12

¹⁶⁰ Nurettin Topçu, *Hareket Dergisi*, Ocak 1969, s. 4–5–6

4- Türkçe

5- Tek odaklı, yetkeli, sorumlu devlet

6- Toplumcu ekonomik dizge ¹⁶¹

Nurettin Topçu, Anadoluçuluk hareketinin son parlak yıldızıdır diyebiliriz. Yaşadığı dönemde söyledikleriyle pek fazla anlaşılamamış hatta çoğu zaman büyük eleştirilere maruz kalmış büyük bir dava adamıdır. İdealist, inançlı ve son derece kültürlü olan Topçu, çağının parlayan yıldızlarındandır. Topçu adının milliyetçi hareket içinde sivrilmeye başlaması ve Topçu'dan söz edilmeye başlaması Demokrat Parti'nin iktidar yıllarına rastlar. DP iktidarının memleket genelinde estirdiği kısıtlı hürriyet ve özgürlük atmosferi O'nu da etkilemiştir. Fakat bir müddet sonra – TMD'nin kapatılmasından sonra- DP'ye olan inancını kaybetmiştir. Milliyetçilik davasının siyasetle olmayacağına dair bir inanç kafasında oluşmuştur. Dernek, basın-yayın ve kültür yoluyla bu davanın yürüyebileceğine dair bir umutla çalışmalarını şekillendirmiştir.

Nurettin Topçu, milliyetçilik görüşünde yeni bir tebliğdir. Hoyrat ve kaba bir şovenizm yerine kaynağını önce insana, sonra İslam'a dayanan spritülasit bir milliyetçilik...

¹⁶²

Anadoluculuk Hareketi, maddeci milliyetçiliğe buna mukabil Atatürk milliyetçiliğine ve Turancılığa karşıdır. Milliyetçiliği muhafazakarlıkla besleyen tarih ve coğrafyayı kadersel bir birliktelik olarak değerlendiren akım, köy ve köycülüğü de bu bağlamda değerlendirerek tarıma büyük önem vermiş ve hatta Topçu, ahlak nizamının ancak ziraat insanı sayesinde olabileceğini ileri sürmüştür. Çünkü ziraat insanı mizacı gereği saf ve düzgündür. Anadolu insanının büyük çoğunluğu tarımla uğraşır.

Anadolucular, doğrudan doğruya bu temaları kullanarak (dinsel temalar) tarihsel kültürel bir süreklilik içinde milliyetçiliği yeniden yorumlayarak, kolektif değerler bağlamında mistik bir vatan anlayışını savundular. ¹⁶³

¹⁶¹ Mehmet Santaş, *Hece Dergisi Özel Sayı*, Ocak 2006, Sayı 109, s. 82

¹⁶² Orhan Okay, *Silik Fotoğraflar*, İstanbul 2005, s.22–23

¹⁶³ Ögün, a. g. e. , s. 44

2.3.1.1 Anadoluçuluk Hareketinin Yayın Organları

2.3.1.1.1 Anadolu Mecmuası

Anadolucu milliyetçilik felsefesini ilk dillendiren dergi Anadolu Mecmuası olmuştur. 1924 yılında yayın hayatına başlayan dergi toplam 12 sayı çıkmıştır. Düzensiz bir seyir izleyen derginin Sahibi Mehmet Halit (Bayrı), yazarları da M. Halil (Yinanç), H. Ziya (Ülken), A. Hamdi (Tanpınar), N. Fazıl (Kısakürek), Z. Fahri (Fındıkoğlu) gibi önemli isimlerdir. Dergi İstanbul’da yayın hayatını sürdürmüştür.

2.3.1.1.2 Dönüm Dergisi

Ankara kökenli dergi, köy ve ziraat konularında yayın yapmış ismini de tarla ölçüm birimi “ dönüm” e atıfta bulunarak buradan almıştır. 1932’de yayın hayatına başlayan derginin 1940’lı yıllara kadar çıktığını fakat bu tarihten sonra yayın hayatını noktaladığını görüyoruz. Sait Tahsin Tekeli, R. Oğuz Arık, Ş. Raşit Hatipoğlu, Selahattin Batu gibi isimler derginin yazar kadrosu içinde yer alır.

2.3.1.1.3 Çığır Dergisi

1933 yılında yayın hayatına başlayan dergi Hıfzı Oğuz Bekata öncülüğünde çıkmıştır. R. Oğuz Arık, Samet Ağaoğlu, M. Şekip Tunç, H. Namık Orkun, Peyami Safa, H. Ziya Ülken, Nurettin Ardıçoğlu, M. Halit Bayrı gibi güçlü bir yazar kadrosuna sahipti.

2.3.1.1.4 Millet Dergisi

1942–1944 yılları arasında yayımlanan Prof. Dr. Hüseyin Avni Gökürk’ün sahibi olduğu ve Genel Yayın Müdürlüğünü Remzi Oğuz Arık’ın yaptığı mecmua Anadoluçuluk hareketinin ideallerini ve felsefesini yansıtmaya çalışarak dikkate değer çalışmalar ortaya koymuştur.

Ayrıca Agâh Sırrı Levent’in çıkardığı Yeni Türk Dergisi ve Abidin Mümtaz Kısakürek’in Ankara’da yayına hazırladığı Dikmen Dergisi de Anadoluçuluk hareketinin düşüncelerini dile getiren diğer yayın organlarıdır.

2.3.2 Turancılık (Pan Türkizm) Hareketi

Fikri alt yapısı ve temel görüşleri Ziya Gökalp’e dayanan Turancılık akımı, “ Türk’e ve Türklüğe ait her şeyi” benimseme ilkesi üzerine kurulmuştur. Gökalp’in yanı sıra Necip Asım, Ahmet Ağaoğlu, Yusuf Akçura, Hüseyinzade Ali gibi isimlerin öncülüğünde şekillenen bu akıma daha sonraları birçok isim destek vermiş ve Turancılığın ateşli birer savunucuları

olmuşlardır. Dr. Rıza Nur, H. Nihal Atsız, Reha Oğuz Türkan, Z. Velidi Toğan, Orhan Şaik Gökyay ilk akla gelen isimlerdir. İlk önce dilde başlayan ve daha sonra ırk, kültür vesair Türklükle ilgili bütün unsurları ele alarak “Büyük Türk Ülküsünü” hedefleyen Pan Türkizm hareketi ırk ve dil birliğine dayalı Kafkaslar ve Orta Asyayı da içine alan her şeyiyle öz be öz bir Türk devletini kurmayı ve bütün dünyaya hakim kılmayı amaçlamış bir harekettir. Daha ziyade soyut idealler etrafında şekillenmiş görülen Pan Türkizm hareketi, Gökalp’in “ Kızıl Elma” ülküsünü anımsatır.

Turancılıkla ilgili yaptığı çalışmalarla tanınan ünlü Gotthard Jaschke, Turancılığın geniş anlamda Macar, Fin, Bulgar, Türk, Kafkas halkları, Tatar, Sibirya halkları, Tamallar, Mangu, Çin, Kore ve Japonların siyasal birliğini içerdiğini, dar anlamda ise “ Türk halklarını bir araya toplamak veya en azından daha da yakınlaştırmak” olduğunu vurgulamaktadır.

Pan Türkçülere göre, Türk ulusunun bünyesini bozan tehlikeler; gaflet, rüşvet, zararlı yayınlar ve azınlıklardır. Kadına bakış ise; Türk nüfusunu arttıracak bir anne şeklindedir.¹⁶⁴

Reha Oğuz Türkan, Türkiye’deki ve dışarıdaki Pan Türkçüleri dağınık durumdan kurtarmak ve birleştirmek için gerekirse Sovyetler Birliğine karşı harekete geçmek üzere bir kurultay anayasası düzenlemiştir.

“ 1- Türkiye’de Turancılık ve ırkçılığın zaferine kadar Türklüğü kurtarıp yükseltmek vazifesini kurultay üzerine almıştır. Bu oluncaya kadar her işte en üstün kurul budur.

2- Kurultaya üye olmak için öz Türk olmak ve Türklük için yapabileceği fedakarlığa hudut bulunmamak lazımdır.

3- Gaye için yapılamayacak iş yoktur. Kurulacak olan “ Büyük Türk Birliğinin” anayasası şöyledir:

1- Her şey kabiliyete bırakılacaktır. Her Türk’e eşit hak verilecektir.

2- Milletin kuvvetli bir önderi vardır.

3- Önder, önemli meseleleri Kurultay’a sunmak zorundadır.

4- Önder, tartışmaları sukunetle dinlemek zorundadır.

5- Verilen karar, önder ve kurultay tarafından ortaklaşa vaz edilen kanun sayılır.

6- Buradan itibaren devletin mutlakiyetçiliği başlar, itaat zorunludur.

7- Irkçılık ülküsü eleştirilemez.

¹⁶⁴ Atabay, a. g. t. , s.238, 277

Yeni Türk birliğinin işareti, bir altın yay ve üç gümüş oktan ibaret olup üzerinde şu yazılar yer alacaktır: “ Yasamızda yazılı harpten kaçan alçaktır.” Türkan tarafından “ Yeni Türkçülüğün Ana Hatları” olarak isimlendirilen siyasal düşünce “ Türkçülük, dünyadaki bütün Türklerin esaretten kurtulmasını ve birleşerek, Büyük Türk Birliği’nin vücuda getirilmesini isteyen bir ülküdür” diye ifade edilmiştir. Büyük Türk Birliği, aynı soydan türeyen (aynı ırktan olan) aynı dili konuşan ve aynı ulustan olan bütün dağınık Türklerin birleşmesidir. Burada “ Büyük Türk Budunu” halinde birleşmek esastır. Ancak Türkkan; Fin, Gürcü ve Japonları birleşmenin dışında tutmaktadır. Çünkü dilleri ayrıdır ve tarih onları ayrı ulus haline getirmiştir.¹⁶⁵

Nihal Atsız da oğluna bıraktığı vasiyetnamede Türklerin dünyadaki bütün düşmanlarını bir bir sayar. 4 Mayıs 1941 tarihli vasiyetname şöyledir:

“ Yağmur Oğlum!

Bugün tam bir buçuk yaşındasın. Vasiyetnamemi bitirdim, kapatıyorum. Sana bir resmimi yadigar olarak bırakıyorum. Öğütlerimi tut, iyi bir Türk ol. Komünizm bize düşman bir meslektir. Bunu iyi belle. Yahudiler, bütün milletlerin gizli düşmanıdır. Ruslar, Çinliler, Acemler, Yunanlılar tarihi düşmanlarımızdır. Bulgarlar, Almanlar, İtalyanlar, İngilizler, Fransızlar, Araplar, Sırlar, Hırvatlar, İspanyollar, Portekizliler, Romenler yeni düşmanlarımızdır. Japonlar, Afganlılar ve Amerikalılar yarın ki düşmanlarımızdır. Ermeniler, Kürtler, Çerkesler, Abazalar, Boşnaklar, Arnavutlar, Pomaklar, Lazlar, Lezgiler, Gürcüler, Çeçenler içerideki düşmanlarımızdır. Bu kadar çok düşmanla çarpışmak için iyi hazırlanmalı.

Tanrı yardımcın olsun!

Nihal Atsız”¹⁶⁶

Atsız, neredeyse dünyada ki bütün milletleri Türklerin düşmanı ilan etmiştir. Pan Türkçülük faaliyetleri içinde yer alan Nurullah Barıman ise Pan Türkçülüğü (Turancılığı) “ulusal ülkü” olarak göstermektedir. Ona göre Pan Türkçülük üç aşamalıdır:

“ Turancıların (Pan Türkçülerin) ilk vazifesi bu esir ırkdaşlarımızın istiklallerini kazanmalarına yardım etmeleridir... Böylece Azeriler, Kırımlılar, Kazanlılar, Başkırtlar, Kırgızlar, Kara Kalpaklar, Özbekler, Türkmenler, Kazaklar, Uygurlar, Altaylılar müstakil bir devlet olduktan sonra, Turancılığın (Pan Türkçülüğün) ilk merhalesi kat edilmiş olur. Bundan sonra ikinci merhale olarak bunların birbirlerine en yakın olanlarının birleşerek federasyonlar

¹⁶⁵ Atabay, a.g. t. , s. 280

¹⁶⁶ Bozkurt Güvenç, *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*, Ankara 1993, s. 363

kurması başlar. Bu da gerçekleşince Turancılığın (Pan Türkçülüğün) üçüncü merhalesi olan tek bayrak altında toplanmak işi başlar”

Ziya Gökalp’in çizgisinde bir Pan Türkçülüğü savunan Dr. Hasan Ferit Cansever, daha ziyade geçmişe özlemi içeren bir program ortaya koymuştur:

“1. Her Türk yaşadığı kadar yalnız kendi milletinin sevgisi ve saadeti için yaşamalı ve çalışmalıdır. Terbiye sistemlerimiz ana kucağından mezara kadar hep bu ideali öğretmelidirler.

2. Sevgi, hayat doğurur. Onun için milli terbiyemiz de kin, nefret yerine daima sevginin hakim rolü olmalıdır.

3. Her Türk, tarih hissinden bir an kendisini ayırmamalıdır. Türk için hal, mazi ve istikbal hep aynı olmalıdır. Maziye geri ve çirkin değil, bize hayat veren bir kaynak olarak telakki etmek lazımdır. İstikbali, mazi arasındaki temas zamanımızda bizlerin temin etmekte olduğumuzu hatırimızdan hiç çıkarmamalıyız.

4. Türk medeniyetinin istikbali, mazisinden aldığı kuvvetle doğabilir ve yaşayabilir. Onun için mazideki maddi ve manevi medeniyet amillerimizi, eserlerimizi iyice tanımamız ve bilmemiz ve bugün ve yarın için kuracağımız milli sistemlerimizi Avrupa’dan değil, bu bitmez tükenmez hayat dolu mazi menbaından almamız lazımdır.

5. Bizi kurtaracak olan modernizm değil, ecdadımızın medeniyetidir. Yalnız teknik vasıtalarla son moda aletlerden, vasıtalarından istifade edebiliriz. Fakat prensiplerin mutlaka milli olması şarttır.

6. Türk halkının kendi milli varlığını duyması ve bütün Türklerle mütenasit olduğunu bilmesi, hissetmesi lazımdır.

7. Bu tesanüdü temin için terbiye ile ruh birliği, fikir birliği yapılmalı iktisadi işlerle de işbirliği vucuda getirilmelidir.

8. Türk milli birliğini yapacak ideolojinin ve bu ideolojiyi yaşatacak mesainin bütün Türklerce kabule şayan bir tarzda tesbiti gerektir. Burada din, dil, ahlak, iktisat işleri ve ilah... meseleler bahis mevzuudur.

9. Müşterek mesaimizin daha büyük, daha kuvvetli, daha mütekamil bir Türk medeniyeti hedefimiz olmalıdır.”¹⁶⁷

¹⁶⁷ Atabay, a. g. t. , s. 281- 282

Turancılar da Anadoluçuluk hareketinde olduğu gibi köye ve köylüye büyük önem vermiştir. Kurtuluşun Türk köylüsünde olduğunu dillendiren akımın öncüleri değişimin köylerden başlayarak gelişmesini arzu etmişlerdir. Aydın ve milliyetçi köy imamları ve öğretmenleri Pan Türkizm Hayalinin hayata geçmesinde en önemli unsurlardı. Yusuf Ziya Ortaç, Çınaraltı Dergisi'nde Türk Köylüsünü göklere çıkarıyordu.

“ Varlığımızın ana kaynağı köylüdür: Yemen çöllerine onu gömdük. Arnavud dağlarında o yatıyor. Sarıkamış, Çanakkale odur... Ekmeğimizde buğday o, tenceremizdeki pirinç o, çayımızdaki şeker odur. Edebiyatta onun bir adı var: Mehmetçik! Onu kaldırınız, Türk Tarihi kalmaz...”¹⁶⁸

Turancılık (Pan Türkizm) Hareketi, maddi ve soyut unsurları içerdiğinden ve ırk üzerinden hareket ettiğinden birçok aydın tarafından eleştirilmiş ve bu akımın öncülerinin ortaya koyduğu idealler bir hayal olarak nitelendirilmiştir.

Turancılık Hareketini eleştirenlerin başında Nurettin Topçu gelmektedir. Milliyetçiliği bir şuur olarak gören Topçu' ya göre Turancıların en büyük yanlışları bir milletin temeli olan bu maddi unsurları (vatan ve tarih) görmezlikten gelmeleridir. Turancılar, ırk gibi maddi bir unsuru güderecek milliyetçilik yapmaya çalışıyorlardı ki bu içeriksiz “ maddi” bir hareketti. Irk kriteri üzerinde yükselen milli bir dava olamazdı.¹⁶⁹

Anadoluçuları, Turancılara göre daha realist bulduğunu söyleyen Erol Güngör, Turancılarla ilgili şu değerlendirme de bulunmuştur:

“ ... Gökalp'in hep iktidarla işbirliği yaparak yürüttüğü milliyetçilik politikası, Türkçülerin elinde inkılapçı iktidara karşı bir mücadele vasıtası haline geldi. Bu mücadelenin sonu inkılapçıların devlet gücünü kullanarak Türkçüleri ezmesiyle bitti; fakat Türkçüler bütün kötü şartlara rağmen ayakta kalmayı ve şeflik rejiminin yıkılmasında öbür demokratik güçlerle işbirliği yapmayı başardılar.”¹⁷⁰

Erol Güngör, her şeye rağmen Turancıları başarılı bulmaktadır. Turancılık (Pan Türkizm) hareketi DP iktidarı döneminde de yeterince rahat hareket edememiş, iktidar aşırı ırkçı hareketlere geçit vermeyeceğini açıklamıştı. Birçok dergi ve basın yayın organı bu dönemde kapatılmış, bu akıma mensup birçok kişi yasal takibata uğramış ve cezalandırılmıştı.

¹⁶⁸ Y. Ziya Ortaç, *Çınaraltı Dergisi*, Türk Köylüsü, 1942, No: 62

¹⁶⁹ Ögün, a. g. e. , s. 85-89

¹⁷⁰ Güngör, a. g. e. , s. 134

Turancılık Akımı'nın birçok yayın organı mevcuttu. Bu yayın organlarının en dikkate değer isminin H. Nihal Atsız, olduğunu görmekteyiz. Atsız'ın, birçok dergide ismini görmekteyiz. “ Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır.” Sloganıyla çıkan Atsız Mecmuası'nda; H. Nihal Atsız, Sabahattin Ali, N. Sami Banarlı, Z. Velidi Toğan gibi isimleri görüyoruz. Atsız Mecmuasının kapatılmasından sonra ortaya çıkan ve Atsız'ın devamı olan Orhun Dergisi, “ Orhun, Atsız Mecmua'nın devamıdır. Büyük Türkçülük ülküsüyle çıkar” sloganıyla kısa bir süre yayın hayatına devam etmiştir. Reha Oğuz Türkkan'ın çıkardığı Ergenekon Dergisi 1938 yılında sadece 3 sayı çıkabilmiştir. Yine Türkkan tarafından yayına hazırlanan Bozkurt ve Bozkurt'tan sonra yayına hazırlanan Gök Börü ve Özleyiş, Turancılık Akımı'nın önemli yayın organlarıdır.

Bu arada Turancılık (Pan Türkizm) Hareketinin iki önemli ismi H. Nihal Atsız ile Reha Oğuz Türkkan arasında önemli fikri ayrılıkların yaşandığını ve kalem kavgalarının olduğunu görüyoruz.

Yukarıda zikrettiğimiz dergiler dışında Türk Amacı, Kür Şad, Toprak, Doğu, Çınar, Çınaraltı, Hamle gibi dergilerin de çıktığını görüyoruz. Demokrat Parti'nin iktidar olduğu yıllarda en uzun süreli çıkan derginin Orkun Dergisi olduğunu görüyoruz. “ Bütün Türkler Bir Ordu, Katılmayan Kaçaktır” sloganıyla yayınlanan derginin 68. sayıdan itibaren yayın hayatına son verilmişti. Dergi H. Nihal Atsız'ın öncülüğünde çıkmış ve Turancılık Hareketinin önemli isimlerini bir araya toplamıştı.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. DEMOKRAT PARTİ’NİN DIŞ POLİTİKA ANLAYIŞI VE MİLLİYETÇİLİK

3.1 KORE’YE ASKER GÖNDERİLMESİ VE TÜRKİYE’NİN NATO’YA ÜYE OLMASI

Demokrat Parti’nin iktidar olmasından kısa bir süre sonra (yaklaşık 25 gün) Kore Savaşı çıktı. 25 Haziran 1950 sabahı Kuzey Kore uçakları, ABD’nin 500 kadar güvenlik gücünün de bulunduğu Güney Kore’nin başkenti Seul’ü bombalamaya başladı. Bu olay, dünyada geniş bir yankı uyandırdı. Türk hükümeti ve basının da tepkiyle karşılanan olayın yankıları uzun süre gündemi meşgul etmeye başladı. “ Komünist güçlerin Uzakdoğu’da yayılması” olarak değerlendirilen¹⁷¹ savaş, DP İktidarı için NATO’ya üyelik kapısını açan bir fırsat olarak değerlendirildi.

Başbakan Menderes de böyle bir fırsatın çıktığını Dışişleri Bakanı Köprülü ile yaptığı görüşme de açıkça dile getirmişti:

“ Ortak güvenlik ruhunu yürütmek ve itibarımızı yükseltmek bakımından bu, bizim hesabımıza yaman bir fırsattır. NATO’ ya kabul edilmemize de köprü olabilir. İngiltere ve diğer milletler bunu baştan savma karşılarlar ve suya düşürürlerse, fırsat bizim içinde, hür dünya içinde elden gider. İşte bu yüzden herkesten evvel çağrıya olumlu cevap vermek ve diğer milletleri olmuş bitmiş bir durum karşısında bırakmak istiyoruz... Fakat işin içinde Türk askerinin davası olması dolayısıyla Meclis kararı almaya kalkışırsak, iş uzar, dedikodunun sonu gelmez. Bir saat bile kaybetmeden, sorumluluğu üzerimize alarak, karar vermek, kararı Birleşmiş Milletlere ve Amerika’ya bildirmek zorundayız.”¹⁷²

Hükümet, Kore’ye asker gönderme kararını muhalefete ve meclise götürmeden kabul edince özellikle muhalefet kanadından sert eleştiriler aldı. Kore’ye asker göndermeye karşı çıkmayan muhalefet, kendileriyle fikir alışverişi yapılmadan hükümetin kendi başına bu kararı almasına epey bozulmuş, konuyu gensoru ile meclis gündemine getirmiş fakat iktidar partisinin milletvekillerinin oylarıyla bu gensoru reddedilmiş ve hükümet meclisten asker gönderme konusunda güvenoyu almıştı.

¹⁷¹ Albayrak, a. g. t. , s. 936

¹⁷² Aym tez, s.938

17 Ekim 1950 tarihinde yaklaşık 4500 Türk askeri Kore'ye hareket etmişti. Türkiye, Dünya Tarihi açısından kritik bir dönemeçten geçiyordu. Türkiye, dünyaya siyasi ve askeri gücünü göstermesi açısından önemli bir fırsat yakalamıştı. Amerika'nın tarihi dostluğunu kazanması ve NATO'ya üyelik konusunda tarihi eşiğe giren Türkiye, eline geçirdiği bu fırsatı iyi kullandı diyebiliriz. Türk askerinin, Uluslar arası güçlerle uyumlu bir şekilde işbirliği yapması ve savaşta gösterdiği olumlu performans, NATO ülkeleri nezdinde pozitif bir tesir uyandırmasına rağmen 3 Ağustos 1950' de Türkiye'nin Yunanistan'la birlikte NATO'ya üyelik için yaptığı ikinci başvuru da reddedildi.

Türkiye'nin NATO'ya üye olmasına Ortadoğu'daki çıkarları zedelenen ve Süveyş politikasının zarar göreceğini düşünen İngiltere şiddetle karşı çıkıyordu. Ayrıca Danimarka, Norveç, Belçika gibi ülkelerde Türkiye'nin üyeliğine karşı çıkıyordu. Fakat bir süre sonra İngiltere'nin muhalif tavrından vazgeçmesi veya vazgeçtirilmesi Türkiye'nin önündeki en büyük engeli kaldırdı. 16–20 Eylül 1951'de Ottawa'da yapılan üye ülkeler toplantısında Türkiye ve Yunanistan tüm ülkelerin olumlu oyunu alarak NATO'ya üye olarak kabul edildi. 18 Şubat 1952 itibariyle Türkiye NATO'ya resmen üye olmuş, 2 gün sonra Lizbon'da yapılacak toplantıya NATO'nun “ resmi üyesi” sıfatıyla katıldı. Türkiye'nin üyeliği önemli anlamlar içeriyordu:

1- Türkiye'nin jeopolitik açıdan önemli stratejik konumu hem Avrupa'nın hem de Amerika'nın vazgeçemediği ve son derece önemsendiği bir husustu ki bunu değerlendirmek istiyorlardı.

2- Türkiye'nin önemli askeri gücünden faydalanma isteği idi ki bunu çıkarlarına uygun olarak değerlendirmek istiyorlardı. Somut olarak Kore'deki Türk askerinin başarıları tüm ülkelerin özellikle de Amerika'nın dikkatinden kaçmamıştı.

3- Türkiye'nin NATO'ya girmesi DP İktidarının iç politikada büyük bir başarısı olarak değerlendirildi. DP, muhalefete karşı büyük bir psikolojik üstünlük sağlamış, dönemin basın yayın organlarında üyelik olayı iktidarın parlak bir zaferi olarak nitelendirilmişti.

4- Türkiye, bu iki olayla birlikte dış politikada ki durağan yapıdan daha atak ve etkin bir dış politika siyasetine dönüş yapmış, medeni dünya ile (özellikle batı ile) uyum konusunda önemli bir adım atmıştı. Bu hamlelerle tekrar Atatürk dönemi dış politika anlayışına dönüldüğü savunulabilir.

5- Amerika'nın ekonomik ve askeri desteğinin devamı sağlanmıştı.

6- Türkiye, II. Dünya savaşı sonrası “tarafsız” kalması nedeniyle itildiği yalnızlık psikolojisinden kurtuldu. Savaş sonrası güçlerini arttıran iki güçten biri olan Rusya’nın tehditlerini ve topraklarına olan hücumları Amerika’nın yanında yer alarak bertaraf etmeye çalıştı.

DP’nin izlediği bu dış politika anlayışı milliyetçi kesimde nasıl bir yankı uyandırdı? Milliyetçiler, DP İktidarının bu yaptıklarına nasıl bir tepki verdiler? Kısaca bu konuya değindikten sonra diğer önemli dış politika konularına değinelim.

Türkiye’nin Kore’ye asker göndermesi hemen her kesim tarafından olumlu karşılandı. Statükocu ve statik bir dış politika anlayışına sahip ana muhalefet partisi CHP bile bu harekati destekledi. Bu noktada milliyetçiler, Uzakdoğu’yu saran komünizm tehlikesine karşı Mehmetçiğin derhal olaya müdahale etmesini ve onlara göre insanlığın en büyük baş belası komünizmle mücadeleye girişmesini canı gönülden desteklemişler ve Türk askerine adeta methiyeler düzmüşlerdi.

Türkiye’nin NATO’ya girmesiyle ilgili ise milliyetçilerin iki farklı görüş etrafında birleştiklerini söyleyebiliriz. Birinci grup, Türkiye’nin NATO’ya girmesini son derece olumlu karşılamış ve DP Hükümetinin NATO’ya üye olarak uluslar arası yalnızlıktan kurtulduğuna dair bir inanca sahip olmuştu. Kuzeyde varlığını iyiden iyiye hissettiren ve Türk topraklarına göz koyan Sovyetler tehlikesi ancak bu şekilde bertaraf edilebilirdi. Ayrıca dünyayı saran ve Türk topraklarını tehdit eden komünizm tehlikesini etkisiz kılmanın başka yolu da yok gibiydi. O günün şartları içinde Milliyetçi olmanın olmazsa olmaz koşulu komünizme karşı olmak ve komünist cereyanlarla çarpışmaktı. Milliyetçilerin ekseriyeti bu görüş etrafında birleşiyordu.

İkinci grup ise NATO’ya üyeliğe karşı çıkıyordu. Çünkü NATO’ya üyelikle beraber Türkiye, Amerika’nın güdümüne giriyor ve bundan sonra atacağı bütün adımları Amerika eksenli atıyordu. Birçok yakınçağ araştırmacısı da Türkiye’nin Amerika eksenli dış politika anlayışının temelini NATO’ya üyelik süreciyle başlatır. Bu durum Türk dış politikası açısından sakat bir durumdur ve Türkiye’nin bağımsız bir dış politika üretememesinin en birincil sorunudur. Bu anlamda Türkiye’nin bağımsızlığı tartışmalı bir hale gelmiştir ve günümüze kadar uzanan Amerikan bağımlılığının altında yatan en temel sorun da budur.

3.2 KIBRIS MESELESİ

Demokrat Parti, iktidara gelir gelmez önemli meseleleri kucağında buluvermişti. Kıbrıs Meselesi de bunlardan biriydi fakat DP'nin Kıbrıs konusunda bir politikası ve izleyeceği yol haritası yoktu. Daha doğru bir ifade ile DP, henüz meselenin farkında değildi. Hatta Dış İşleri Bakanı Köprülü, Yunan gazetecilerin sorduğu soruya cevaben “ Türkiye ile Yunanistan arasında Kıbrıs diye bir mesele yoktur.” Demişti.¹⁷³ Fakat zamanla gerçeklerin öyle olmadığı anlaşılacak ve DP Hükümeti, Kıbrıs konusunda hakikatle yüzleşecek ve bir Kıbrıs Politikası belirleyecekti.

Menderes, Kıbrıs'la ilgili görüşlerini şöyle açıklıyordu: “ Nüfus ekseriyetine göre herhangi bir bölgenin kaderinin tayin edilmesi prensibi bu dünyada ve böylesine parçalı olarak tatbik yeri bulmuş değildir. Bir vatan, terzinin önündeki kumaş parçası gibi neresinden istenirse kesilebilir bir meta değildir. O esas itibariyle etnik hakikate dayanmakla birlikte, coğrafi, siyasi, iktisadi ve askeri bir bütün teşkil etmek bakımından türlü amillerin tesiri altında, tarihi hadiselerin gösterdiği istikamette hudutları çizilen bir coğrafya parçasıdır... Kıbrıs'taki bir avuç ekseriyetine istinad ederek, dünyanın başına yeni gaileler açmak isteyenlere, ister istemez önlerinde de ne işiniz vardı? sualini sormak zarureti hissettiriyor...”

¹⁷⁴ Diyerek konuyla ilgili fikirlerini beyan ediyor ve Yunanistan'a üstü kapalı gönderme de bulunuyordu.

Kısa bir süre sonra Kıbrıs'ta işler iyice karışmaya başladı. Kıbrıs'ta Yunanistan'ın desteklediği Grıvas, kısa adı EOKA olan Kıbrıslı Savaşçıların Milli Birliği'ni kurarak Ada'da büyük bir tedhiş hareketine başladı. Öncelikli hedefini Ada'da yaşayan İngilizler ve Türkler olarak belirleyen örgüt; suikastlara, terörist faaliyetlere ve masum birçok insanın öldürülmesine kadar varan birçok olayın sorumluluğunu alarak Kıbrıs'ta huzuru kaçırmayı büyük ölçüde başardı. Gelişmeleri kaygıyla izleyen İngiltere, Kıbrıs konusunu masaya yatırmak ve çözüm önerilerini dinlemek üzere 30 Haziran 1955'te Londra'da üç devletin de katılacağı bir zirve yapmaya karar verdi. Üç söz sahibi devletin katıldığı konferansta her devletin, farklı istek ve düşüncüleri dikkat çekiyordu. İngiltere, meseleyi uluslar arası platforma taşımadan lehine çevirmeyi, Yunanistan self-determination prensibini benimseyerek meselenin uluslar arası platformda çözümünü, Türkiye ise buna şiddetle karşı

¹⁷³ Metin Toker, *İsmet Paşa'yla 10 Yıl (1954- 1964)* Ankara 1965, s.15

¹⁷⁴ *Olaylarla Türk Dış Politikası*, s. 342

çıkarak Ada'daki Türk cemaati federatif idarelerde olduğu gibi diğer cemaatlerle müsavi hak ve imkanlara sahip olmasını istiyordu.¹⁷⁵

Dış İşleri Bakanı Köprülü, Kıbrıs Meselesiyle ilgili Zafer Gazetesi'ne verdiği demeçte Türkiye'nin konuya bakışını şöyle sıralıyordu:

1- Türkiye, bu mevzuda İngiltere hükümeti ile sıkı temas idame ettirmektedir.

2- Hükümetimizin Kıbrıs'a dair tezinde hiçbir değişiklik yoktur.

3- Kıbrıs'ta idari muhtariyete gidilebilmesi için, her şeyden evvel oradaki tedhişçiliğin bertaraf edilmesi, asayiş ve nizamın avdet etmesi ve muhtelif cemaatlar arasındaki münaferet havanın zail olması lazımdır. Bu tahakkuk etse bile, idari muhtariyetin tatbik edilebilmesi, Ada'daki Türk cemaatinin diğer cemaatlerle – federatif idarelerde olduğu vechile- müsavi hak ve imkânlarla mahalli idareye iştirak etmesi icab eder.

4- Hükümetimiz, Makaryos'un, Kıbrıs halkının mümessili sıfatını takınmaya hakkı olmayacağına işaretle onun Kıbrıs Valisi ile resmen müzakerelere girişmesine itiraz etmekten de hali kalmamıştır.

Hükümetimiz, self- determination prensibini milletler arası bir prensip olarak kabul etmektedir. Fakat bu prensibin dünyanın her tarafında ve bilhassa Kıbrıs'ta tatbikine cevaz verilemeyeceği kanaatindedir... Her halü karda Yunanistan'ın, adayı talep etmek için hangi bakımdan olursa olsun en ufak bir hakkı yoktur ve olamaz.¹⁷⁶

Hükümet, Kıbrıs Meselesini İngiltere ile birlikte çözmeyi hedefliyordu. Hatta İngiliz hükümetinin Makarios ile görüşmesini sert bir dille eleştiriyor hemen ertesi gün İngiliz hükümeti, Türkiye'nin gönlünü alarak Başvekil A. Eden, Kıbrıs Meselesinin Türkiyesiz çözülmeyeceği garantisini veriyordu.¹⁷⁷

Londra Konferansı, tarafların bu farklı istekleriyle sürüp giderken patlak veren 6- 7 Eylül Olayları işin seyrini iyice değiştirdi.

Eylülün ilk haftası sonunda İstanbul, İzmir ve Ankara'da kargaşalıklar çıktı ve birçok mağaza yağma edildi. Kıbrıs Meselesi etrafındaki tartışmalardan Türk efkarı galeyana gelmişti. Yunanistan, Kıbrıs Meselesi'ni parmağına dolamış, tehrikat yapıyordu. Kıbrıs Adası'nda da Rumların taşkınlıkları halkı heyecana düşürmüştü. Nihayet Selanik'te

¹⁷⁵ Zafer Gazetesi, 26. 01. 1956, No: 2318, s.5

¹⁷⁶ Zafer Gazetesi, 25. 01. 1956, No: 2317, s.1

Zafer Gazetesi, 26. 02. 1956, No: 2349, s.1

¹⁷⁷ Zafer Gazetesi, 15. 03. 1956, No: 2367, s.1

Atatürk'ün doğduğu eve bomba atıldığı haberi gelince, nümayiş halinde başlayan bir hareket çapulculuğa vardı. Hükümet, bunun üzerine İstanbul, İzmir ve Ankara'da örfi idare ilan etti. Yunanistan, bu durumu kendi hesabına istismara koyuldu ve Türkiye aleyhinde propagandaya başladı.¹⁷⁸

Bu olaylar neticesinde İç işleri Bakanı Namık Gedik istifa etti. İhmali bulunan birçok yetkili görevden el çektirildi. Muhalefet ve muhalif basın, Başvekilin de derhal istifa etmesi gerektiğini, bu olaylarda hükümetin büyük bir ihmalinin olduğunu sert bir dille günlerce gündeme getirdi. Menderes, muhalefetin Yunanistan'la ortak hareket ettiğini söyleyerek muhalefete çatıyordu : “ Meşreb ve temayülleri malum bazı Atina Gazeteleri bizim muhalefeti överek ve onunla tam bir ağız birliği ederek Türk hükümetine şiddetle hücum ediyor...”¹⁷⁹

Fuad Köprülü de hükümete karşı yüklenen kesimlere seslenerek “ Türkiye’de din farkı gözetilemez” dedi. 6–7 Eylül hadiselerini bir polemik mevzuu yaparak, sık sık tekrarlayan muhalefete cevap vererek, Türkiye hudutları içinde yaşayan bütün vatandaşların aynı müsavi haklara sahip olduklarını söyledi... Ayrıca zararların ödenmesi için de 60 milyon liralık bono çıkarılacaktı.¹⁸⁰

Menderes, “ Hükümetin bu hadisede zerre kadar ilgisi ve tesiri olduğu hükmünü verdirecek bir tek delil bulunursa, hükümet olarak yalnız hükümetten değil, insanlıktan da istifaya hazırız.”¹⁸¹ diyerek yaşanan olaylarda hükümetin ihmalinin olmadığını bir kez daha dile getirdi.

Halbuki ana muhalefet lideri İnönü, bu olaylar öncesinde “ Kıbrıs'taki kardeşlerimizin can ve mallarını tehlikeden korumak için, hükümetle beraber olduklarını” belirtmişti.¹⁸²

Tüm bu yaşananların gölgesinde Londra Konferansı, herhangi bir sonuç alınamadan dağıldı fakat Türkiye, masanın öbür tarafında oturarak Kıbrıs Meselesi hakkında söz sahibi olduğunu tüm dünyaya ispat etti. Süreç bu şekilde devam ederken EOKA'nın İngilizlere özellikle de Türklere yönelik tedhiş hareketleri, büyüyerek devam ediyordu. Her gün onlarca masum insan bu terörist örgütün suikastlarına kurban gidiyordu. Bu örgütün yaptığı terörist faaliyetler, Ülke çapında büyük bir infiale sebep oluyor, yurdun dört bir tarafında binlerce insanın katıldığı “ Kıbrıs'a destek” mitingleri ve yürüyüşleri yapılıyordu. Türkiye, meseleye tam manada sahip çıkan bir “ abi” gibi hareket ediyor, milliyetçi duygular iyice kabarıyordu.

¹⁷⁸ *Ulus Gazetesi*, 01. 01. 1956, No: 11800, s.5

¹⁷⁹ *Zafer Gazetesi*, 01. 03. 1956, No: 2353, s.1

¹⁸⁰ *Zafer Gazetesi*, 29. 02. 1956, No: 2352, s. 1

¹⁸¹ *Zafer Gazetesi*, 29. 02. 1956, No: 2352, s. 1

¹⁸² *Ulus Gazetesi*, 26. 08. 1955

Bu anlamda Kıbrıs Meselesi, Türk milliyetçiliğini tetikleyen ve milliyetçi duyguları coşturan bir amil olmuştur.

Yunanistan, Kıbrıs Meselesi'ni sürekli BM'ye götürüyordu. BM, meselenin taraflar arasında uzlaşarak çözümünden yana olduğunu belirtiyordu. Türkiye'nin Kıbrıs politikalarında çok fazla bir değişiklik yoktu. Self- determination prensibine yine karşı çıkıyordu. Fatin Rüştü Zorlu : “ Kıbrıs davasını dünyaya bir self- determination meselesi gibi göstermeye çalışmak yersizdir. Bu dava, hür dünyanın güven ve muvazene davasıdır.”¹⁸³ Diyerek hükümetin niyetini belli ediyordu. Hükümet, Ada'da açık açık eşit ve adil bir “ taksim” i savunuyordu.

Başbakan Adnan Menderes, 28 Aralık'ta TBMM'de: “ Biz adanın taksimine taraftarız. Kimse adayı taksim etmekten başka bir solüsyona Türkiye'yi icbar etmeyi aklından bile geçiremez” diyerek TC hükümetinin Kıbrıs konusundaki resmi görüşünün taksim politikası olduğunu açıkça ifade etmişti.¹⁸⁴

Dönemin Dış İşleri Bakanı F. Rüştü Zorlu, düzenlediği basın toplantısında Adada ki iki toplumun bundan sonra bir arada yaşamalarına imkan olmadığını, Türkiye'nin taksimi kabul etmekle büyük fedakarlık yaptığını ve Türklerin artık Rum azınlığın boyunduruğu altında yaşamak istemediklerini belirtmiştir. Zorlu, “ Adaya silahlı bir müdahale yapıp yapılmayacağı” yolundaki soruyu cevaplandırmaktan kaçınırken, Türkiye'nin Kıbrıs Sorunuyla, NATO'yu zayıf düşürmemesi için elinden geleni yaptığına dikkat çekerek şunları söylemiştir;

“ Taksim fikrini ilk teklif eden de Türkiye değildir. Bu görüş ilk önce Yunan Dışişleri Nazırı Averof tarafından ortaya atılmıştır ve İngiliz Müstemlekeler Nazırı Lennox Boyd, 1956'da Türkiye'ye geldiği sırada bu fikri tasvip ettiğini açıklamıştır. Yunanistan ise, Adadaki terörizmi desteklemektedir... Kıbrıs Meselesi, Türk- İngiliz münasebetlerinde bir mihenk taşıdır.”¹⁸⁵

Türkiye'de ki milliyetçi kesim, “ taksim” fikrini savunmakla birlikte buna rağmen bu tezin Türkiye tarafından yapılmış bir fedakarlık olduğunu düşünüyordu. Tüm bu gelişmeler ve politikalar bağlamında üç devlet, sorunu çözmek üzere bir kez daha bir araya geldi. 5- 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih'te yapılan görüşmelerde bir anlaşma sağlandı. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Temel Yapısı adı verilen 27 maddelik anlaşma ile Türkiye ve Yunanistan

¹⁸³ *Ayın Tarihi*, Eylül 1955, Sayı 262, s. 164- 171

¹⁸⁴ Fahir H. Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959*, Ankara 1963, s.287

¹⁸⁵ Albayrak, a. g. t. , s. 1037, *Ulus Gazetesi*, 13 Haziran 1958

mutabakata vardı. 19 Şubat 1959 Londra’da yapılan görüşmelerle de Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör devlet olarak Adada Türklerle Rumları eşit hale getiriyor, Cumhurbaşkanı Rumlardan yardımcısı da Türklerden seçiliyordu. 6 Nisan 1960 tarihinde İngilizce olarak hazırlanan 198 maddelik Kıbrıs Cumhuriyeti Anayasa Tasarısı kabul edilerek, 16 Ağustos 1960’da Kıbrıs Cumhuriyeti ilan edilerek müzakereler sonuca bağlanmış oluyordu. Böylelikle kısa bir süre de olsa Kıbrıs Meselesi çözüme kavuşmuş oluyordu.

Kıbrıs Meselesi, Türkiye’de milliyetçilik algılamasını ve milliyetçi duyguları kabartmıştır. Özellikle Komünist Rumların taşkınlıkları ve Türklere yönelik tehditleri milliyetçi kesim tarafından büyük bir rahatsızlıkla karşılanmış ve Ada’da yaşayan Rumlara karşı büyük bir öfkenin doğmasına sebep olmuştu. Türk gençliğinin öncülüğündeki Türk halkı büyük kalabalıklar halinde bu tedhiş hareketlerini protesto için mitingler düzenlemiş ve Kıbrıs halkının yalnız olmadığını hep birlikte haykırmışdı. Genellikle MTTB öncülüğünde ve Milliyetçi Teşkilatların liderliğinde yapılan bu mitingler milliyetçi bir patlamayı da beraberinde getirmişti. Mesela Ankara’da yapılan bir mitingde kullanılan pankartlar hayli ilgi çekicidir: “ Yeşilada kızıl olamaz”, “ Bozkurt, uyuyor sanma”, “ Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır.”¹⁸⁶ gibi pankartlar milliyetçiliğin tavana vurduğu ve milliyetçiliğin söylem olarak ön plana çıktığı bir süreci de beraberinde getirmiştir.

1950’lerin başından itibaren Türkiye’deki milliyetçilerle Kıbrıs’takiler arasında ortak bir söylem ve üslup oluşmaya başlamıştı. “ Kıbrıs Türktür, Türk kalacaktır” düsturu Türkiye-Kıbrıs arasında ortak söylem haline gelmişti. Tatlısuer, 13 Temmuz 1952 tarihli Halkın Sesi Gazetesi’nde tüm milliyetçileri göreve çağırıyordu:

“ Türk anası! Beşiğini salladığın, bağrında emzirdiğin yavrunu milli ninnilerle büyüteceksin. Türk öğretmeni! yarın ki Türk neslini ateşli bir milliyetçi, Türklüğe, vatana, inkılaplara aşık bir nesil olarak yetiştireceksin. Türk din adamı! Minberinde, Türk kalem sahibi sütunlarında bu davanın, birer mücahidi olarak çalışacaksın.”¹⁸⁷

Milliyetçilik açısından değerlendirilmesi gereken önemli bir hususta 1957 yılında Kıbrıs’ta kurulan “ Türk Mukavemet Teşkilatı”nın kurulması olayıdır. Kıbrıslı milliyetçi Türklerin kurduğu Volkan isimli milliyetçi gizli teşkilat lagv edilerek yerine TMT kurulmuştu. TMT, Türk hükümeti tarafından desteklenmiş üstelik bu teşkilatı da Türkiye’den gizlice gelen albaylar kurmuştu. TMT’nin amblemi de hayli ilgi çekiciydi. Arka fon

¹⁸⁶ Evre, a. g. t. , s.99

¹⁸⁷ *Aynı tez*, s.102–103

zerindeki Kıbrıs haritası üzerine milliyetçiliğin simgesi olan bozkurt ve hilal yerleştirilmişti. Amaç EOKA'nın saldırılarına karşı koymaktı.

Sonuç olarak DP Hkmeti, önemli bir mesele olan Kıbrıs Sorununu geçici bir süre de olsa çözmeyi başarmış ve Kıbrıs'a sahip çıkarak "ağabeylik" vazifesini yerine getirmişti. Kıbrıs Türk'ünün yalnız olmadığını bütün dünyaya göstermiş ve garantör devlet olduğunu aktif olarak göstererek dünya siyasetinde varlığını hissettirmişti. Türk dış politikasını DP Hükümetinin domine ederek statiklikten kurtararak dinamik bir hale getirdiğini söyleyebiliriz. Ayrıca 1950'li yıllardan itibaren Türkiye'nin dünya gerçekleriyle yzleştiğini ve Kıbrıs Meselesinin içerdeki milliyetçi dinamikleri harekete geçirmekle kalmayıp Kıbrıs'ta da bu milliyetçi dalgayı başlattığını söyleyebiliriz.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. DÖNEMİN MİLLİYETÇİ AYDINLARI TARAFINDAN

DP İKTİDARI'NIN GENEL BİR DEĞERLENDİRMESİ

Dönemin yazar ve düşünce adamlarının iktidar hakkında ki düşünce ve yazıları konumuzun önemli bir bölümünü teşkil ediyor. Aşırı yorumlara yer vermeden bir değerlendirme yapmak sanırım olumlu olacaktır. O dönemin en önemli özelliklerinden biri de kalem erbabının birçoğu ya aktif siyasetin içindeydi ya da siyasete çok yakın duruyordu. Böyle olunca da bu düşünceler ışığında bizim de elimize bir takım veriler geçecek ki biz bunu önemsiyor ve kısaca bunlara değinmek istiyoruz.

DP İktidarını çok yakından görmüş, ilk başlarda iktidara büyük ümitlerle bağlanmış fakat kısa bir süre sonra DP İktidarına sert eleştiriler yöneltmiş Necip Fazıl, DP iktidarına ne gibi eleştiriler getiriyordu kısaca bir bakmakta fayda var. Necip Fazıl ismi tartışmanın hep merkezinde olmuştur. O' nun daha çok İslamcı tarafı gündeme getirilmiş fakat Necip Fazıl'ın “ milliyetçi” yanı pek gündeme getirilmemiştir. Kendisini “ mukaddesatçı” olarak gören Necip Fazıl, Babıali isimli hatıralarını kaleme aldığı kitabında Anadolucu milliyetçi olduğunu söyler. DP iktidarına ilk başlarda son derece yakın olan fakat daha sonra köprüleri atan Kısakürek, tahsisat-ı mestureden(örtülü ödenek) dergi için para almasına rağmen DP' yi ağır bir şekilde eleştirmekten geri durmaz.

Necip Fazıl, Ağaç Dergisi'ni o zaman İktisat Vekili olan Celal Bayar'ın tedarik ettiği ilan gelirleriyle çıkarabilmiştir. Üstelik memuriyetine zarar gelmeden bunun üstesinden gelmesini sağlayan kişi de o'dur. Ağaç, başarısız olur, Zaman içinde İş Bankası'ndan istifa eder ve 1943'te Büyük Doğu'yu çıkarmaya başlar. Önceleri Celal Bayar ile Mareşal'i (Fevzi Çakmak) maddi ve ruhi çöküntüyü durdurmak üzere bir noktada buluşturmak ister. Ancak başaramaz. Giderek ondan uzaklaşır. Davayı anlamamakta, üstelik anlaması da mümkün görünmemektedir... N. Fazıl, Menderesle de iki kez görüşmüştür. İlkinde çok heyecanlanmış, O'na millet adına büyük ümitler bağlamıştır. Görüşmeden çıkarken zihni “ Yoksa beklediğimiz kahraman Adnan Menderes midir?” sorusuyla meşguldür. Ve kısa sürede ikna olur: “ Bu öksüz milletin hasretini heykelleştiren veya heykelleştirmeye aday biricik şahsiyet O'dur. Ender zeka ve ruhlardan biridir.”... 1952'de Menderes'e üç mektup yazar, üçünde de Menderes'i över.¹⁸⁸

¹⁸⁸ İsmail Sert, *Hece Dergisi “ Necip Fazıl Özel Sayısı”*, Yıl:9, Sayı: 57, Ocak 2005, s. 89-90-91

Kısakürek, DP'nin yüksek bir oy oranı ile CHP'yi yenilgiye uğratması durumunu “milli ruhun zaferi” olarak yorumlar. Bu, milletin şahlanmasıdır. Ancak DP yönetimi, partinin iktidarda olduğu dönemde uyguladığı politikalarla milletin safında yer alamamıştır. Kısakürek, DP'yi üç bakımdan eleştirmiştir. Parti, on dört yıllık tarihi boyunca:

1- Celal Bayar'ı kuşatacak bir ideoloji ortaya koyamamış, onun sultasından kurtulamamış

2- CHP ideolojisine bütünüyle zıt bir dünya görüşü geliştirememiş

3- Hürriyet ve demokrasi kavramlarının harcı alem sınırlarının dışına çıkamamıştır.

Kısakürek, DP'nin on yıllık iktidar dönemini üç alt başlıkta ele alır:

1-Hedefsiz gayret devresi (1950- 1954) : Bu dönemde DP, CHP ideolojisinin dışına çıkmadan kendince bir takım icraatlar yapmaya çalışmış ve önünde sağlıklı, bütüncül bir hedef olmadığı için de birbiri ile çelişen pek çok icraata imza atmıştır. DP ile ilgili en temel eleştirisi “ kendi inkılap prensiplerini belirlemeyi becerememesi, sırtına dayayacağı temel fikirden yoksun olmasıdır.”

2- Boşuna zahmet devresi (1954- 1957) : DP'nin hayat sebebi Halk partisine duyulan milli kin ve nefret olmuşsa, ölüm sebebi de bu kin ve nefretin fikirleştirememesi, hedeflendirilememesi ve bu kin ve nefretten yeni bir ruh yapısına yol açılamaması, topyekün bir aksiyona girişilememesi olmuştur.

3- Boyuna gaflet devresi (1957 ve sonrası) : Bu dönemde Menderes, gelişmeleri artık okuyamamakta ve tam bir vurdumduymazlık tavrı içerisinde hareket etmektedir. Bu dönemde Menderes “ toplayamama, merkeze bağlayamama, fikir teşettütünden sıyrılamama ve neticede ruh huzurunu koruyamama illetinin zirve noktasına doğru terakkidedir. Bu dönemde DP' nin ruh yoksulu, maddiyatçı kimliği gün yüzüne çıkar. Halkın görmek istediği ruhu ortaya koyamayan Menderes'in CHP'ye karşı tavizkar tutumu onun sonunu hazırlamıştır.

DP, köklü değişikliklere gitmek yerine toplumun gözünü boyamaya yönelik birkaç icraat yapmakla yetinmiştir. 1958 yılında Büyük Doğu Dergisi'nde “ Ya Ol, Ya Öl” başlıklı bir yazı yazmış, bu yazıda Adnan Menderes'e seslenerek “öldürmesini” yahut “öldürülmeyi beklemesi” gerektiğini ifade etmiş ve 1960 ihtilali sonrası haklı çıktığını sıklıkla ifade etmiştir. Darbeyi CHP'nin entrikası olarak niteleyen Kısakürek darbeyi şöyle değerlendirmiş: 27 Mayıs 1960 gece harekatı Türkiye'yi yıllar ve devrelerce geriye atmış ve işin en feci tarafı

ordu ile milletin arasını açarcasına ara yerden soğuk rüzgarlar estirmiştir. Bu işten en az sorumlu ordudur. Suç CHP’de ve ona fırsat veren DP’dedir.¹⁸⁹

DP’nin parti programları Büyük Doğu Dergisi’nde eleştirilmiş ve DP’nin Türk milletinin ihtiyaçlarına karşılık veremediği ifade edilmişti. “... Programda, Türk milletinin iktisadi, ruhi, ahlaki, adli, siyasi ihtiyaçlarına ait ve intikal devresinden sonraki büyük iş ve fikir çıkırına mahsus bir görüş ve davranış yoktur. Büyük davalara dokunulmamakta, küçük ve günlük işlerse edebiyat, talakat ve biraz da gurur ve eda ile vitrine yerleştirilip buna rağmen bunlar intikal eşyası diye gösterilmektedir.”¹⁹⁰

Esprili bir şekilde dönemin liderlerine not veren Büyük Doğu Dergisi’nin değerlendirmesi şöyle:¹⁹¹

Tablo 4.1. Büyük Doğu Dergisi’nin siyasetçilere verdiği notlar

SİYASETÇİ	MİLLİYETÇİLİK	DİN	SİYASET	İSTİKLAL
İNÖNÜ	0	-10	+2	0
SARAÇOĞLU	+3	-10	0	0
PEKER	0	-10	0	+1
MENDERES	?	?	+10	+5

Osman Yüksel Serdengeçti, DP’nin artık bekleneni veremediğini ve yıprandığını Serdengeçti Dergisi’nde şu cümlelerle ifade ediyordu : “... Doğrusunu söylemek lazım gelirse her iki büyük parti de dini, parayı, bütün imkan ve kuvvetlerini siyasete alet etmişler, kazanmak için var kuvvetleriyle çalışmışlardır... DP, bütün kuvvetleri elinde bulundurmasına rağmen hamlesizdi... Radyo ile yaptığı propagandalar kabak tadı vermişti. DP’nin birçok icraatını tasdik ve tasvip etmeme rağmen ben dahi dinleyemeyecek hale gelmiştim. Hiçbir tarafta yaptıkları işin müdafaasını yapamadılar.”¹⁹²

¹⁸⁹ Aynı dergi, s.162–163–164, Ayrıca bkz. N. Fazıl Kısakürek, *Yeniçeri*, 3. Baskı İstanbul 1977, s. 328 ve *Sahte Kahramanlar*, İstanbul 1976, s. 59

¹⁹⁰ *Büyük Doğu Dergisi*, 4 Haziran 1954, Sayı: 5, s.10

¹⁹¹ *Büyük Doğu Dergisi*, 25 Haziran 1954, Sayı: 8, s.10

¹⁹² Osman Yüksel Serdengeçti, *Serdengeçti Dergisi*, 28.11. 1957, sayı: 26, s.4

Fevzi Namıkoğlu, “ Milliyetçilik ve Siyaset” isimli yazısında partilerin milliyetçiliği bitirdiğini, milliyetçiliğin siyasetten uzak durması gerektiğini salık veriyordu:

“ Milliyetçi fikirleri pratik sahalarda neticeye ulaştırmak için milliyetçilerin siyasete atılmaları, Meşrutiyetten beri devam ediyor. Siyasetin çarklarına kapılan bir Namık Kemal, İttihat Terakki’nin fikri oyuncakçılığını yapan bir Ziya Gökalp, Cumhuriyette birçok tanınmış milliyetçi partilere girerek ya partilerde eridiler veya milliyetçiliği partilerine sıva yaptılar. O sıvalar da en ufak darbelerde söküldü. Senelerin ötesinden parlayan bir Remzi Oğuz Arık’ın, siyasete atıldıktan sonra milliyetçiliğimize kazandırdığı yeni bir eseri göremiyoruz. Bu büyük ruh ve tükenmez enerjiye siyasetin pis koridorları Çin Seddi vazifesi gördü. Enerji politika sahasına kayınca verim de azalıyor.

“Milliyetçiler siyasetten hep uzak mı kalmalıdır?” suali çok sorulur, Milliyetçilik bir kültür ve hizmet işidir. Siyaset ise bizdeki hali ile çirkef kuyusudur. Oy derdi, halka yaranmak, mürailik, olduğundan başka görünme milliyetçiliğin meselesi değildir. Partililik milliyetçiliği yer tüketir... Milliyetçiliği politika tezgahlarında dokumak bu fikri yıpratmaktan, dejenere etmekten başka bir işe yaramaz”¹⁹³

Fevzi Namıkoğlu, milliyetçiliğin siyasi hayatın debdebe ve karmaşasında harcanmaması gerektiğini söylüyordu. Milliyetçiliğin bir kültür hizmeti ve yürek işi olduğunu ifade ediyor ve milliyetçi ruhun partiler vasıtasıyla değil de daha ziyade dernekler, ocaklar, gazete, dergi ve ilmi yollarla kendini göstermesini arzuluyordu. Erol Güngör’de milliyetçiliğin macerasını anlattığı geniş değerlendirmesinde DP’nin iktidarda kaldığı 1950-60 arasındaki 10 yıllık dönemi organize olmaktan uzak daha ziyade kültürel bir süreç olarak değerlendirir:

“... Türk milletinin bütününün meseleleriyle uğraşacak ve onun bütününe hitap edecek bir hareketin hem yayılması, hem de kendini yenilemesi ve muhteva itibarıyla zenginleşmesi gerekirdi. Bu noktada gençlik grupları Anadoluculuktan kalan boşluğu başka yollarla doldurmayı denediler ve milliyetçilik ister-istemez sağdaki bütün grupları içine alacak şekilde genişledi. Eskiler kendilerini bir bakıma tüketmişlerdi, vaktiyle varmış oldukları fikirler de onları tatmin ediyordu. Yeni bir dünyanın çocukları olan ve yeni meselelerle karşılaşan gençler kendilerini tatmin edecek bir sistem ve bir şahsiyet bulamadıkları için, ayrı ayrı faydalandıkları ve bağlılık gösterdikleri fikir liderlerini bir araya getirebildikleri takdirde milliyetçi hizipleri de toparlayabileceklerini düşündüler. Böylece

¹⁹³ Fevzi Namıkoğlu, “ Milliyetçilik ve Siyaset”, *Hareket Dergisi*, Ağustos 1969, s.6

1950- 1960 devresi milletin teşekkülünde İslami kıymetlere ağırlık verenlerle Türkçüleri birleştirme çabaları içinde geçti. Bu devrin milliyetçi liderleri, gençliğe yol göstermemişler, fakat gençlik onları kendilerine rehber olmaya itmiştir. Milliyetçi liderler kendilerine genç kitleler bulamamışlar, gençler kendilerine milliyetçi liderler bulmuşlardır. Bu da milliyetçi hareketin şahıslara bağlı değil, köklü bir sosyal hareket olduğuna başka bir delil teşkil eder.

Milliyetçilerin birleşmesinden ne anlaşıyordu ve birleşme niçin lüzumlu görülüyordu? Her şeyden evvel, inkılapçılık cereyanı memleketin meselelerini çözmekte başarısız kalmış ve bu cereyanı temsil eden siyasi kadro millet tarafından tasfiye edilmişti. İnkılapçılar yavaş yavaş kendileri için mukadder olan istikamete, yani sola doğru kayarlarken bunların karşısında milli kültürün müdafaasını yapanlar yeni Türkiye için milliyetçi bir görüş bulmak zorundaydılar. Bu yolda atılacak ilk ve en büyük adım, Türk milletinin kültür kıymetlerini ortaya çıkarmak ve onlar etrafında milli birlik kurmaktır. İnkılapçılar Türk milletini tanımaktan ziyade onu ideal edindikleri bir kalıba sokmakla uğraşmışlardı. Milliyetçiler bunun tam tersine bir yol tutturdular ve millet hangi kalıbı almak istiyorsa ona bu istikamette yardımcı olmayı prensip edindiler Millete döndükleri zaman onda şu iki ana hususiyeti gördüler. Bir defa İslam dini bizim milliyetçiliğimizin en mühim bir unsuruydu ve onun ihmal edilmesi için hiçbir ciddi sebep de mevcut değildi. Diğer taraftan, bizi başka Müslüman cemiyetlerden ayıran pek çok hususiyetlerimiz vardı ki, bunlar da bizim ayrı bir millet halinde teşekkül edişimizden yani, Türk olmamızdan ileri geliyordu. Şu halde Türklük ve Müslümanlık birbirinden ayrı şeyler olarak düşünülemezdi. Yapılacak iş, bu unsurlardan birine bilhassa önem vererek diğerini ihmal eden milliyetçi liderleri bu noktada birleşmeye davet etmektir. Gençlerin teşebbüsüyle yapılan müzakere ve münakaşalar hemen hemen hiçbir fayda getirmedi, ama bu arada liderlerin oldukça dışında realist, birleştirici bir milliyetçilik hareketi yürüyüp gidiyordu. Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Ocağı, TMD ve nihayet MD bu liderlerle beraber fakat onlara rağmen kuruldu ve çalıştı.

1950–60 arasında milliyetçilik tamamen bir kültür hareketi idi, siyasi bir tarafı yoktu. Bu yüzden milliyetçilerin birleşmesi denince sadece çeşitli şahsiyetler etrafında toplanan grupların bir büyük kültür cemiyeti halinde toplanması, liderlerin birbiri aleyhinde bulunmasının önlenmesi, Türk milliyetçileri için ortak prensiplerin tesbit edilmesi ve bu noktalarda birleşmesi akla geliyordu. Fakat böyle bir birleşme için herhangi itici bir güç, hatta bir zaruret yoktu. Hangi hedefin elde edilmesi için birleşilecekti? Mesele tamamen akademik seviyede kaldığı ölçüde bu ayrılıklardan kurtulmak imkânsızdı. Milliyetçiler bir siyasi güç haline gelmeyi düşünmemişler, düşünenler ise o güne kadar hep hayal kırıklığına

uğramışlardı. Memleketin dertlerine çare bulmak üzere bir fikir ve inanç sistemi arayanların politikadan kaçmaları ayrıca üzerinde durulmaya değer bir meseledir. Fakat DP'nin hiç değilse ilk beş altı yıllık iktidarı devresinde milliyetçiliğin siyasi bir karakter kazanması pek düşünülemezdi, bu yüzden meseleyi sadece milliyetçilerin kararsızlık ve çekingenliğine bağlamak doğru olmaz, Milliyetçilik bir çeşit ideoloji hareketidir, ideoloji hareketleri ise asgari geçim seviyesinin üstüne çıkmamış bir memlekette kuvvet kazanamaz. Bu yüzden ki Cumhuriyetin ilk yıllarından 1960'a kadar cemiyetin her sektöründe milliyetçi şahsiyetlere, hatta üye ve idareci çoğunluğu milliyetçi olan partilere rastladığımız halde milliyetçiliği bayrak yapan, onu temel prensip olarak ileri süren hiçbir organizasyon görmedik. Aynı şeyi sol hareket içinde söylemek mümkündür. Ancak çok partili devrin getirdiği kalkınmadan sonradır ki milliyetçilik bir siyasi hareket halini almış ve bu hürriyetiyle kitlelere hitab edebilmiştir.”¹⁹⁴

¹⁹⁴ Güngör, *a. g. e.* , s.137- 138- 139

SONUÇ

Yakın dönem siyasi tarihimizin en önemli olayı, DP'nin 27 yıllık CHP iktidarına son vererek iktidara gelmesiydi. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran, inkılapların koruyucusu ve kollayıcısı CHP kadrolarını tasfiye eden DP, aynı zamanda demokrasinin halkı yönetimde söz sahibi yapma özelliğini de bir nevi hayata geçirmiş oluyordu.

DP'nin tek parti yönetimini yenerek iş başına gelmesi, Türkiye'de taşları yerinden oynatmıştı. Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran devlet partisi CHP, ilk kez muhalefete geçmiş, 27 yıllık iktidardan sonraki bu duruma epeyce bir süre alışamamış fakat bu gerçeğe de yüzleşmek zorunda kalmıştı. Gerçi, seçimler öncesinde her şey CHP'nin aleyhinde görünüyordu fakat başta İnönü olmak üzere CHP'li yöneticiler iktidara tekrar geleceklerine kesin gözüyle bakıyorlardı.

14 Mayıs 1950 tarihi itibarıyla seçimleri kazanan DP, iktidara gelir gelmez önemli işlere imza atmaya başladı. Yakın dönem tarihçilerinin birçoğu, DP'nin ilk iktidar devresini “DP'nin Altın Yılları” olarak tanımlar. DP'nin ilk iktidar yılları, Türkiye'nin çehresinin de değiştiği yıllar olarak dikkat çekmektedir. Ülkenin dört bir tarafında kara ve demir yollarının yapıldığı, tarımda hızlı bir makineleşme ve modernitenin sağlandığı, gayri safi milli hâsılanın önemli oranda arttığı bu yıllar, gerçekten Türkiye'nin hızlı bir sıçramaya girdiği, önemli fabrikaların açılarak iş istihdamının sağlandığı kısacası her alanda önemli gelişmelerin sağlandığı bir dönem, olarak değerlendirilir.

Kalkınma hamlelerinde önemli işler yapan DP, iktidarının ilk yıllarında özgürlük ve milliyetçilik adına da önemli işlere imza atmıştır. İktidara gelir gelmez Cemiyetler Kanununu değiştirmesi, ülkede nisbi bir özgürlük havası estirmiş, birçok milliyetçi dernek kurulmaya ve şubeler açmaya başlamıştı. DP İktidarının iş başına gelir gelmez “Komünizmle Mücadele” konusunu gündeme getirmesi ve Komünizme karşı sıkı bir mücadele vereceğinin sinyallerini vermesi, milliyetçi camiada büyük bir sevinç ve heyecan dalgası estirmiş fakat bu sevinç kısa sürmek zorunda kalmıştı. DP İktidarının muhalefetten gelecek tepkileri önlemek ve tarafsızlık imajı uyandırmak maksadıyla yaptığı “Komünizmle Mücadele Kanunun” aynı zamanda aşırı sağ ve irticai hareketleri de kapsamayı, milliyetçi cenahı tedirgin etmiş ve bu maddeden ötürü DP'ye karşı bir güvensizlik ortamı oluşmuştu. Aslında milliyetçi kesim, DP İktidarına son derece mesafeli yaklaşıyordu fakat Tek parti iktidarının aşırı baskıcı ve totaliter tutumu ve geçmişte yaptıkları, ister istemez milliyetçileri CHP'ye karşı DP'yi desteklemeye yönlendiriyordu. 1944 Irkçılık Turancılık davasıyla başlayan ve siyasi literatüre “tabutluk”

olarak geçen siyasi olay ve işkenceler iddiası milliyetçiler tarafından hiç unutulmamış o günden bu güne CHP'ye öfke ve antipati artarak devam etmişti. Milliyetçiler, DP'yi tam olarak ilerine sindiremeseler de, CHP'ye karşı desteklemekten de geri durmamıştı.

İktidarının ilk yıllarında DP, milliyetçi kesimi sevindiren ve heyecanlandıran önemli işlere imza attı. Anayasa dilinin tekrar eski Türkçeye dönüştürölmesi, Türkçe ezan yerine tekrar Arapça ezanın kabulü, Komünizmle Mücadele'nin kararlı bir şekilde sürdürölleceği söylemi, Tevfik İleri gibi çekirdekten yetişme bir milliyetinin Milli Eğitim gibi önemli bir bakanlığa getirilmesi ki, bu milliyetçiler arasında çok önemli bir konuydu. Çünkü H. Ali'nin Milli Eğitim Bakanlığı'nı komünist yuvasına çevirdiği yönündeki yaygın kanaat sonrası, Milli Eğitim Bakanlığı'ndaki bu dönüşüm milliyetçileri rahatlatmıştı. Bütün bu hamleler, milliyetçi kesimi son derece sevindirdi ve DP'ye karşı sempatisini arttırdı.

Milliyetçi kesimle DP İktidarı arasında ilişkiler olumlu bir havada ilerlerken bir anda her şey değişmeye başladı. Malatya Hadisesiyle bağlantılı olduğu ileri sürölerek birçok milliyetçi derneğin birleşmesiyle teşekköl eden en güçlü milliyetçi dernek, Türkiye Milliyetçiler Derneği, bir gece ansızın iktidar tarafından 80 şubesiyle beraber kapatıldı. Bu olay, milliyetçi camiada çok etkisi yarattı. Milliyetçiler, 1944 Olaylarında yaşadıkları sıkıntının bir benzerini, DP İktidarı'ndan görüyor ve adeta cezalandırılıyordu. Birçok milliyetçi isim hapse giriyor, gazete ve dergiler kapatılıyor, böylelikle milliyetçiler için sıkıntılı bir dönem başlıyordu. Aslında DP, TMD' yi kendine rakip görüyordu. TMD' yi kapatarak hem önemli bir rakibi saf dışı etmeyi hem de CHP ile ilişkileri geliştirmeyi planlıyordu. Planları kısa vadede amacına ulaşmış gibi gözükse de daha sonra DP çok vahim bir hata yaptığını anlayacaktı. Çünkü muhalefetle süren iyimser hava kısa zamanda yerini eski sertliğe bırakmış ve DP, CHP ile baş başa kalmıştı. TMD, önemli oranda CHP'ye muhalefet yapıyor ve bir anlamda DP'yi rahatlatıyordu. Benzeri bir olayda Millet Partisi'nin kapatılmasında görölüyordu. DP, CHP'ye çok sert muhalefet yapan iki önemli kurumu kapatarak adeta kendini CHP'nin ve muhalif çevrelerin önüne atmıştı. Ayrıca CHP'ye ve muhalif çevrelere hoş görünmek için iki milliyetçi vekil Sait Bilgiç ve Tahsin Tola'yı partiden ihraç etmiş, CHP'nin baskılarına boyun eğerek Milli Eğitim Bakanı İleri'ye de görevden el ektirilmışti.

DP'nin resmi yayın organı Zafer, o günlerde ağır bir “ müfrit milliyetçilik” propagandasına başlamış, Başyazar Mümtaz Faik Fenik'in ağzıyla yapılanlara önemli bir paye vermişti. Gazete, günlerce TMD ve milliyetçilik aleyhine yazılar yazmış hatta bu konuda

CHP'nin resmi yayın organı Ulus'u bile geçmişti. Milliyetçi kesimle DP'nin arası bu olayla beraber iyice açılmış, bu soğukluk, DP İktidarının sonuna dek sürüp gitmişti.

DP İktidarı zamanında milliyetçilik daha ziyade bir kültür hareketi olarak kendini gösteriyordu. Siyasi tarafı yoktu. DP bünyesinde milliyetçi vekiller vardı fakat Malatya Hadisesinden sonra DP'nin milliyetçiliğe karşı geliştirdiği tavır ve söylem bağlamında bu isimler partiden uzaklaştırılıyor, partide kalanlar ise pasifize ediliyordu. Ayrıca bu dönemde milliyetçi bir isim olan Remzi Oğuz Arık'ın kurduğu TKP pek fazla varlık gösterememiş ve kapanıp gitmişti. Bunun üzerine birçok milliyetçi düşünür milliyetçilerin siyasetten uzak durmasının faydalı olacağını belirtmişti. TMD'nin kapatılmasından yaklaşık bir yıl sonra özellikle Nurettin Topçu'nun gayretleriyle MD adıyla yeni bir dernek kurulmuşsa da bu dernek yeterince faal çalışmamış ve DP ile yıldızları hiç barışmadan sessiz sakin bir şekilde varlığını sürdürmüştü. DP İktidarı döneminde iki önemli milliyetçilik akımı vardı. Bunlar: Anadoluculuk ve Turancılıktı. Turancılık hareketi eski hızını yitirmiş, Anadoluculuk hareketi ise bu döneme damgasını vurmuştu. Özellikle Nurettin Topçu'nun öncülüğünde yıldızını iyice parlatan bu hareket, Anadolu ve tarih eksenli bir milliyetçilik etrafında birleşerek Turancılığın soyut ve Kemalist milliyetçiliğin maddeci milliyetçilik anlayışına karşı çıkıyordu. Topçu, DP İktidarından ilk zamanlar ümit var iken daha sonra hayal kırıklığına uğramış fakat bu durumu pek yüksek sesle dile getirmemiştir.

DP'nin dış politikada takip ettiği çizginin Atatürk dönemine benzediği söylenebilir. Bu yönüyle Atatürk sonrası CHP'nin dış politika anlayışından farklı bir siyaset izlemiştir. Bazı araştırmacılar, DP'nin CHP'nin dış politika anlayışını devam ettirdiğini söylese de bu doğru değildir. Çünkü DP İktidarı, statik ve pasif bir dış politika anlayışından daha etkin ve dinamik bir dış politikaya geçiş dönemini başlatmıştır. DP iktidara gelir gelmez birçok dış meseleyi kucağında buluvermiştir. Komünist Rusya'nın dünyayı tehdit etmeye başlaması Türkiye'yi de tedirgin etmiş ve Türkiye NATO'ya üye olarak Rusya'ya karşı Amerikan merkezli bir oluşumun yanında yer almayı ve sınırlarını güvenlik altına almayı tercih etmiştir. Bunun iki önemli sonucu ortaya çıkmıştı. Bunlardan birincisi olumlu yönde bir diğeri de olumsuz olarak yorumlanabilir. Şöyle ki, Türkiye'nin NATO'ya üye olması komünizm tehlikesine karşı önemli bir sığınak olarak görülmüş ve milliyetçiler tarafından desteklenmişti. Öbür yandan Amerika'nın yanında yer alması Amerikan güdümlü politikaların da başlangıç noktasını teşkil etmiş ve Türkiye, NATO'ya üyelikten sonra artık Amerika eksenli bir ülke olmuştu ki bu da ülkenin egemenliği açısından son derece sakat bir durumdu. Bu yönüyle de milliyetçiler NATO'ya üyelik meselesine sıcak bakmıyordu.

Dış politikada gelişmeler çok hızlı bir şekilde devam ediyordu. DP'nin iktidar olmasından çok kısa bir süre sonra Komünist Kuzey Kore'nin, Güney Kore'ye saldırması, dünyada geniş bir yankı uyandırdı. Bu olay, Türk kamuoyunda komünist yayılmanın Uzakdoğu'yu sardığı yönünde yorumlandı. NATO'ya girmek için fırsat kollayan Türkiye, bu tarihi fırsatı kaçırmak istemedi ve Kore'ye asker gönderdi. Bu durum milliyetçileri heyecanlandırmıştı. Kore'ye asker gönderilmesinin çok gerekli olduğu hususunda birleşen milliyetçiler, o günlerde hükümeti destekler mahiyette birçok yazı kaleme alarak, Türk ordusuna methiyeler dizmişlerdir.

Kıbrıs Meselesi de DP İktidarı döneminde daha fazla gündeme gelmiş ve çözüm gerektiren bir konu halini almıştı. İlk başlarda DP, bu konuya mesafeli bir yaklaşım sergilemiş olsa da daha sonra ilgisini çözüme yönelik olarak değiştirmiştir. Kıbrıs Meselesi, hem Türkiye'de hem de Kıbrıs'ta milliyetçiliği ateşlemiştir. Özellikle Türkiye'de Kıbrıs Meselesi, yakından izlenmiş ve heyecanla olup bitenler takip edilmişti. Aynı zamanda birçok şehirde Kıbrıs'a destek mitingleri düzenlenmiş ve Türklük duygusu ön plana çıkartılarak milliyetçi bir söylem geliştirilmişti. Burada DP İktidarının çözüme yönelik çabaları ve Kıbrıs Meselesi'ni önemsemesi milliyetçi çevrelerce takdirle karşılanmıştı.

Sonuç olarak DP iktidarının milliyetçilik algılaması ve milliyetçilik düşüncesi berrak ve net değildir. İktidarının ilk yıllarında son derece milliyetçi bir söylem ve icraat içinde hareket ederken daha sonra bu tavrından uzaklaşarak CHP'nin tutumuna yakın bir politikayla milliyetçileri gözden çıkartmış ve birçok milliyetçi gazete, dergi, dernek kapatılarak milliyetçiler cezalandırılmıştı. DP'nin bu tavrı milliyetçi camiada çok sert bir tepki ile karşılanmış ve DP bu eleştirilerden payını almıştı. DP İktidarı, bütün işlerde olduğu gibi milliyetçilik hususunda da aceleci ve tedirgin bir tavırla hareket etmiş ve yaptığı işleri izah etmekte güçlük çekmişti. Milliyetçilik, bu dönemde bir kültür hareketi olarak gelişmiş gazete, dergi ve dernekler vasıtasıyla yaşatılmaya çalışılmıştı.

ÖZGEÇMİŞ

1979 yılında Nevşehir'in Kozaklı İlçesi'ne bağlı Yassıca Köyü'nde dünyaya geldim. İlkokulu köyümde bitirdikten sonra yatılı imtihanlarını kazanarak ortaokul ve lise tahsilimi Kırşehir'de tamamladım. 1997 yılında Marmara Üniversitesi Tarih Öğretmenliği'ni kazanarak İstanbul'a geldim. 2001 yılında mezun oldum ve aynı yıl öğretmenliğe başladım. Halen bu mesleği sürdürüyorum. Evli ve bir çocuk babasıyım.

BİBLİYOGRAFYA

A-SÜRELİ YAYINLAR (GAZETELER)

MİLLET

ULUS

ZAFER

B- SÜRELİ YAYINLAR (DERGİLER)

BÜYÜK DOĞU

ORKUN

SEBİLÜRREŞAD

SERDENGEÇTİ

C- BASILI ESERLER

AHMAD, Feroz, *Demokrasi Sürecinde Türkiye*, Hil Yayınları, 2. Baskı, İstanbul 1996

AKSOY, İleri C., *Babam Tevfik İleri*, Ötüken Yayınları, Cilt 1, Ankara 1977

AKŞİN, Sina, *Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi*, İmaj Yayınları, Ankara 1996

ARMAOĞLU, Fahir, *Kıbrıs Meselesi (1954–59)* Ankara 1963

ARMAOĞLU, Fahir, *20.y. Siyasi Tarihi (1914–1980)* 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara 1984

ARIK, Remzi Oğuz, *Türk İnkılabı ve Milliyetçiliğimiz*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1958

BAĞCI, Hüseyin, *DP'nin Dış Politikası*, Ankara 1990

BAYAR, Celal, *Başvekilim Adnan Menderes*, Derleyen İsmet Bozdağ, Tercüman Yayınları, İstanbul 1986

BORA, Tanıl, *Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık, İslamcılık*, Birikim Yayınları, İstanbul 1998

BOZDAĞ, İsmet, *Menderes, Menderes*, İstanbul 1997

DARENDELİOĞLU İlhan E., *Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri*, Toker Matbaası, 1968

DARENDELİOĞLU, İlhan E., *Türk Milliyetçiliği Tarihinde Büyük Kavga*, Ertuğ Matbaası, İstanbul 1976

- EROĞUL, Cem, *DP Tarihi ve İdeolojisi*, İmge Kitapevi, 2. Baskı, Ankara 1990
- FEYZİOĞLU, Turhan, *Atatürk ve Milliyetçilik*, Ankara 1996
- GÜNGÖR, Erol, *Dünden Bugüne Tarih- Kültür- Milliyetçilik*, Ötüken Yayınları, İstanbul 1995
- GÜNGÖR, Erol, *Türk Kültürü ve Milliyetçilik*, 12. Baskı, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1996
- GÜNGÖR, Erol, *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*, 7. Baskı, Ötüken Yayınevi, İstanbul 1992
- GÜVENÇ, Bozkurt, *Türk Kimliği: Kültür Tarihinin Kaynakları*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993
- GÖKALP, Ziya, *Türkçülüğün Esasları*, İstanbul 1994
- HEYD, Uriel, *Türk Ulusçuluğunun Temelleri*, Ankara 2002
- İLHAN, Attila, *Hangi Atatürk*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2004
- KAPLAN, Mehmet, *Büyük Türkiye Rüyası*, İstanbul 1969
- KARPAT, Kemal, *Türk Demokrasi Tarihi*, İstanbul Matbaası, İstanbul 1967
- KESKİN, Mustafa, *Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı*, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Benim Gözümde Menderes*, Ötüken Yayınları, 1970
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Yeniçeri*, 3. Baskı, İstanbul 1977
- KISAKÜREK, Necip Fazıl, *Sahte Kahramanlar*, İstanbul 1976
- KOCATÜRK, Utkan, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*, TTK Basımevi, 3. Baskı, Ankara 1984
- KUSHNER, David, *Türk Milliyetçiliğinin Doğuşu*, İstanbul 1998
- MAHÇUPYAN, Etyen, *Osmanlı'dan Postmoderniteye*, İstanbul 1996
- LEWIS, Bernard, *Modern Türkiye'nin Doğuşu*, Çeviren Metin Kırıtlı, TTK Basımevi, Ankara 1970
- ORKUN, Hüseyin Namık, *Türkçülüğün Tarihi*, Komen Yayınları, 2. Baskı, Ankara 1977
- ÖĞÜN, S. Seyfi, *Türkiye'de Cemaatçi Milliyetçilik ve Nurettin Topçu*, Dergah Yayınları, İstanbul 1992
- ÖĞÜN, S. Seyfi, *Modernleşme, Milliyetçilik, Türkiye*, Bağlam Yayınları, İstanbul 1995
- SAFA, Peyami, *Türk İnkılabına Bakışlar*, Ankara 1996
- SAROL, Mükerrrem, *Bilinmeyen Menderes*, Kervan Yayınları, İstanbul 1983
- TOKER, Metin, *Tek Partiden, Çok Partiye*, Milliyet Yayınları, İstanbul 1970
- TOPÇU, Nurettin, *Milliyetçiliğimizin Esasları*, Emek Matbaası, İstanbul 1978
- TUNAYA, Tarık Zafer, *Türkiye'de Siyasi Partiler 1859- 1952* Doğan Kardeş Yayınları, İstanbul 1958
- URAN, Hilmi, *Hatıralarım*, Ayyıldız Matbaası, Ankara 1959
- UYAR, Hakkı, *Tek Parti Dönemi ve CHP*, İstanbul 1998
- UYAR, Hakkı, *CHP Tüzükleri*, Tüses Yayınları, İstanbul 2000

ZÜRCHER, Erik Jan, *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*, 3. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul 1998

D- TEZLER

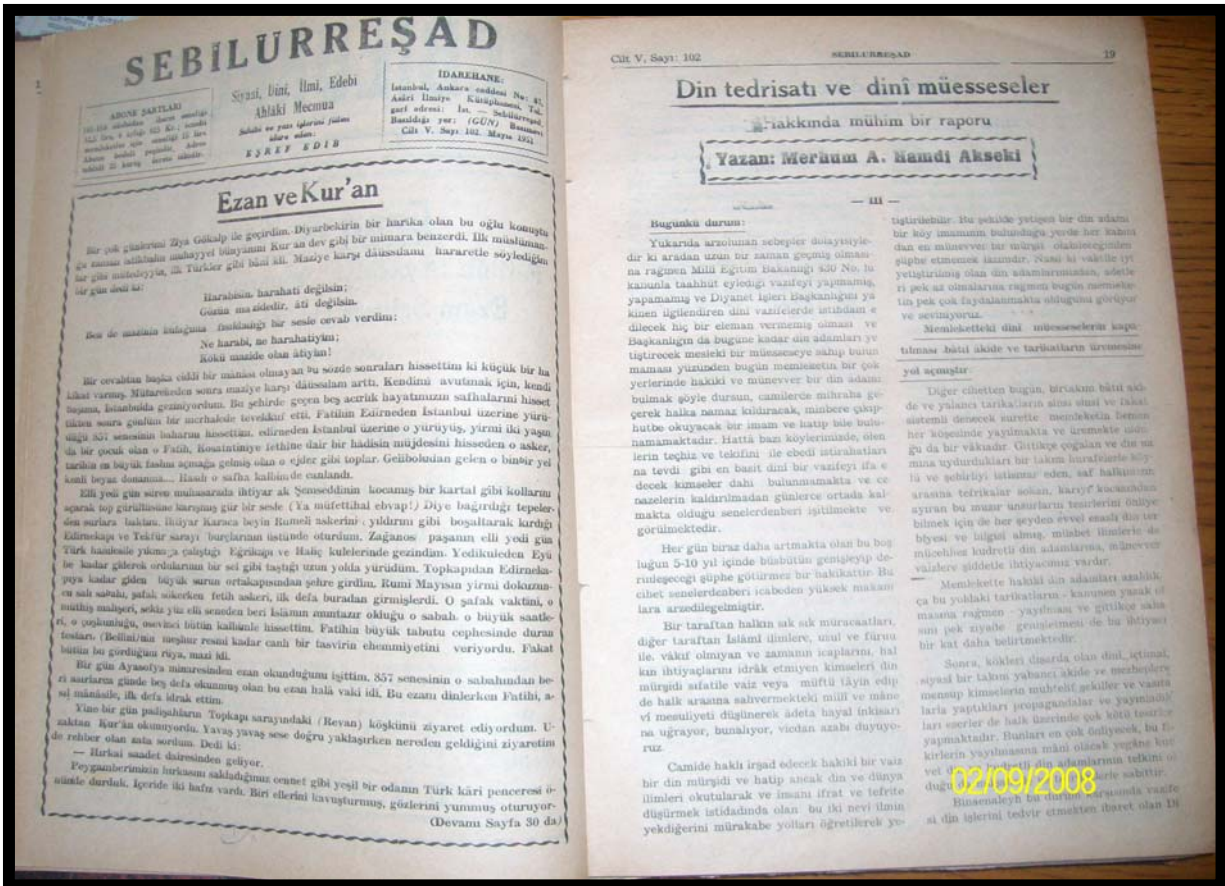
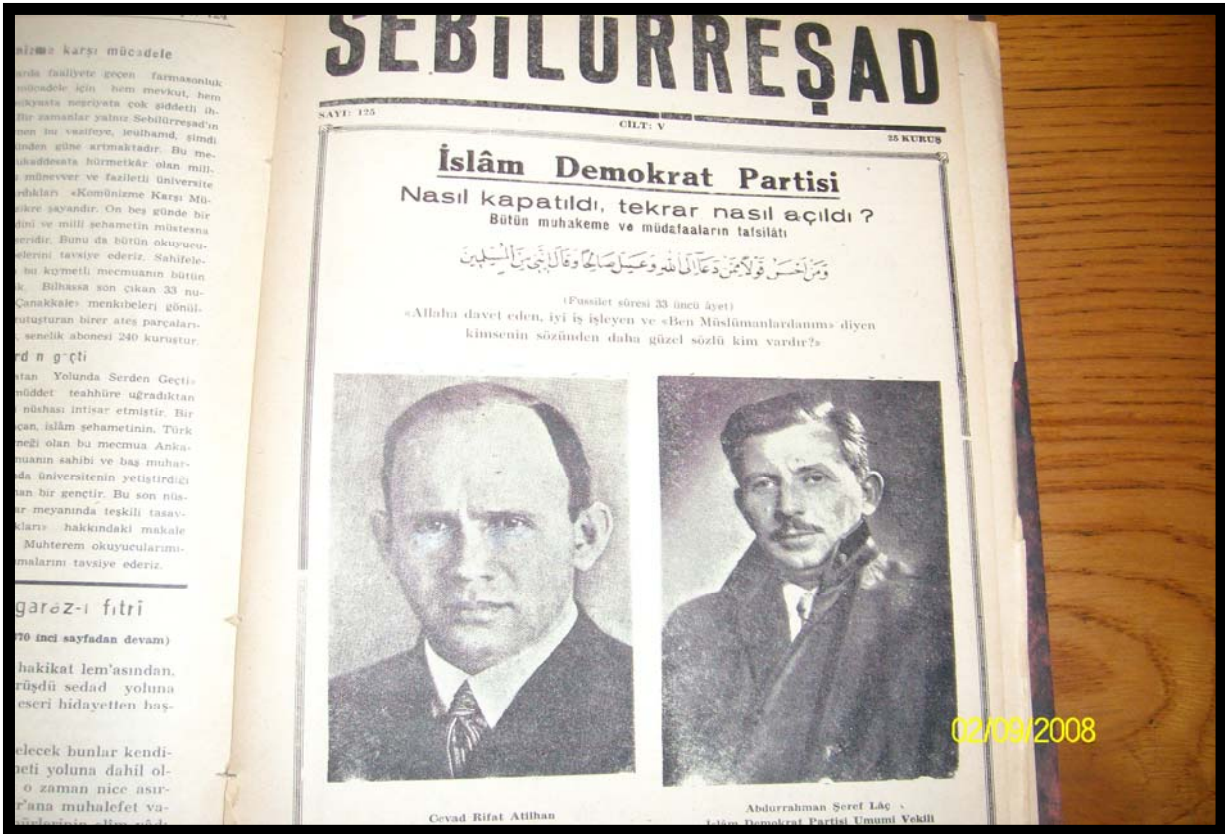
ALBAYRAK, Mustafa, *Türk Siyasi Tarihinde Demokrat Parti (1946- 1960)*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 1992

ATABAY, Mithat, *II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye'de Milliyetçilik Akımları*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara 1998

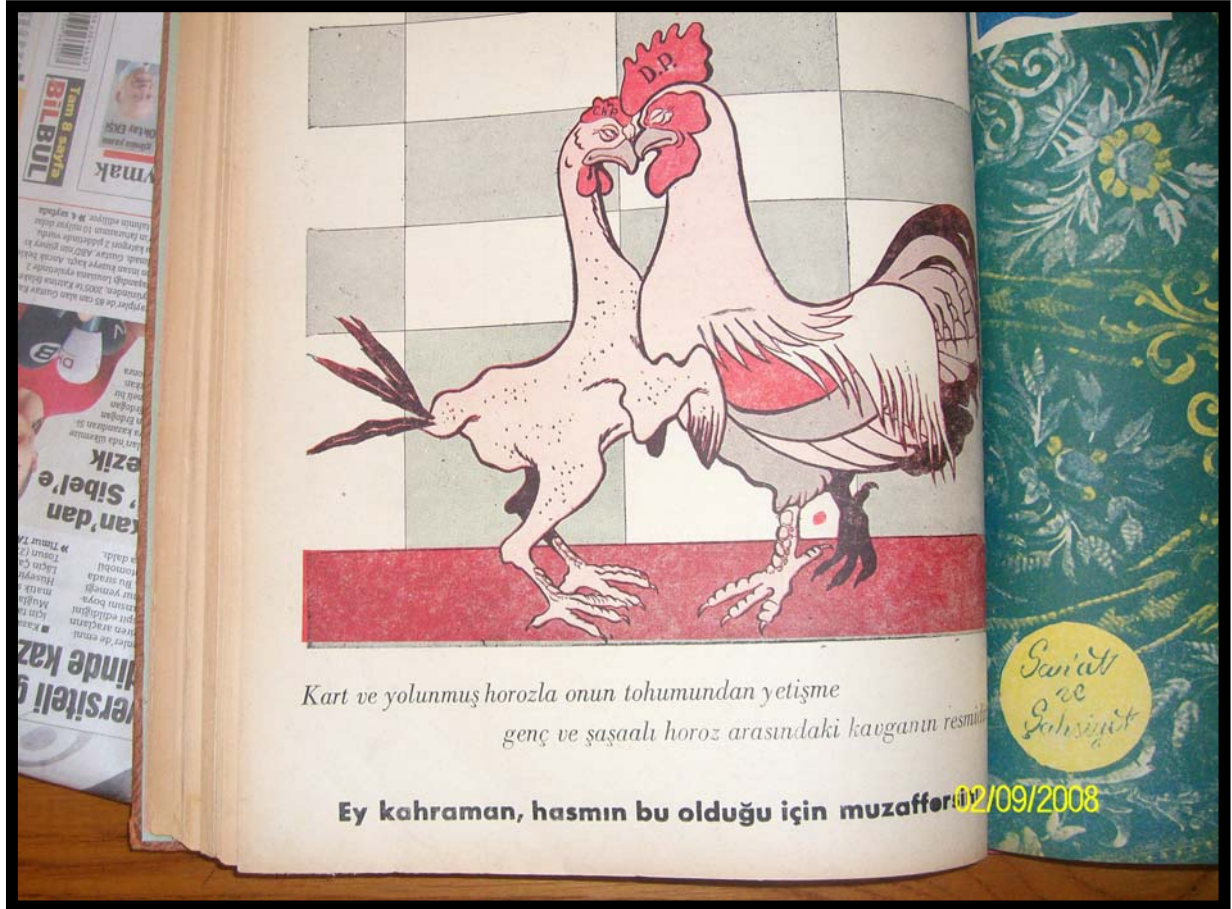
BOZKURT, Abdurrahman, *Tevfik İleri'nin Yaşamı ve Fikirleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul 2003

EVRE, Bülent, *Kıbrıs Türk Milliyetçiliğinin Oluşum Sürecinde Türk Milliyetçiliğinin Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara 2000

EKLER

YAŞA BE MENDERES!

bizim toprağımızdan, bizim ha-
rurumuzuzdan.
Sen Ayhançularının torunu
Selim'i düşmelerinin sözün
bakma.
Sen bize bak, Anadolu çürü-
yorlar bak. Bahtsız Anadolu'y-
bak.
Sakın ha, politika oyunu y-
puyorum diye sızkak yapma.
Zira hâli sana güvenemiyim
yu. Menderes demek zikar-
pat, kervettirler, yavaş dır-
dır. Kervettirler. Kelime
mânası bu. Ege Bölgesinde
nehirler kıvrıla kıvrıla aktı-
cın onlara Menderes demek
Sen de böyle imişsin. Gör-
mü Menderes gördün mü
namların senin içi neler y-
ruyorlar? Lemine nasıl o-
yorlar. Dirsek çevirmek
lara çevir, birsek çevirmek
Arılan Menderes! Var-
o teresler sana ne derler
sindir. Bu millet sen de
nu yapadın güttü. Bu millet

buğuna amaş...
 tapmas aziz Bayrak!'
 'Sen bu millet tuttuk
 millet sen basında taşı
 gur ediyorum; 'Sen pol
 badarın, sen basma
 carların, sen dömler
 il yitili, çü yitililerin b
 larına, tehditlerine küle
 Sen hayır bak bize... Allah
 gun bayraki üzerinde san
 dum etain. Bir kelime le
 sağıl!'

Serdar

ADNAN Menderes son
 larından birinde, bizim
 lükular dan bahsetti
 bir inkişaf müzeli aç
 koymadı dedi. Öyle ki
 açarsa bu müzeye k
 daha neler neler var!
 müzeli açarsa bu mü
 simi bile...

02/09/2011

[illegible]

du **Dua** **Karın altı ihtiyacıları** **Abdullah Gül**

16 Ocak 1957

KUÇUK
Haberler
PAZAR-SALI
PERSEMBE

Cumartesi
5
Ocak, 1957
Yıl: 8
Sayı: 2648

Platı yurdun her yerinde
15 Kurşun — Telefon
Santral: 10550 — 51-52-53
Adres: Aghahofendi sokak
Ankara — Telefon Adres:
si: ZAFER — Ankara

ZAFER
Demokrasininindir
SİYASİ SABAH GAZETESİ

Özge Mathias'ın
adına İmtiyaz
Zeki Rıza Sporel — Yarı
İhtisat Fikri İhtisat
Fikri İhtisat — Yarı
Fikri İhtisat — Yarı

Kıbrıs Anayasasına Dair Raporumuz Tamamlandı

Hariciye Vekâleti Umumi Kâtibi Muharrem Nuri Birgi, Raporu Başvekil Adnan Menderes'e Tevdi Etti

Prof. Nihat Erim, dün Başvekili ziyaret ederek rapor üzerinde izahat verdi

Refik KORALTAN
Mersin ve Tarsus'ta sevgi ile karşılandı

Meclis Reisi, Tarsus'taki hitabesinde «En büyük ümitler ve eserler istikbale hızla gidiyoruz» dedi

Tarsus 4 (a. a.) — B. M. Reisi Refik Koraltan, yanında bazı özel mebusları olduğu halde bugün şehrimize gelmiştir. Yenice'de treni terkeden Refik Koraltan istasyonda toplanmış olan binlerce Yenicelinin derin sevgi ve saygı ile karşılanarak bir konuşma yaparak demis tir ki:

«Mücadeleci seven, mücaadeleci millet yolunda ve hak uğrunda başarısını bilen, bundan hasil olacak neticeleri daha önceden tah min eden Çukurovalılarla her temasa gelişimde mesut bir talih olarak da'ma en sevgi sislerle görüşüm, ho-

YUNANİSTAN'a
Yapılan Yardım AZALTILACAK

Buna sebep olarak, Kıbrıs davasının halli için Amerika tarafından yapılan teklifin reddedilmesi gösteriliyor

Berut 4 (Radio) — Yeküli Yunan kavgalarının belirtğine göre, Yunanistan'a yapılan itikla, di yardım bu yıl, üçte bir nis, besine indirilecektir. Yunan itti-mediyatın haberdarlığı gelince,

Başvekilin İSTANBUL'DA TETKİKLERİ

İstanbul, 4 (Husus) — Şehrimizde bulunan Başvekil Adnan Menderes, beraberinde Devlet Vekili Emin Kalafat, Maliye Vekili Hasan Polatkan olduğu halde, Haydarpaşa İmni ve sâlo inşaatını, daha sonra da ye, ni İstanbul — Ankara yolu, (Kona No. 4 50. 3 de)

“TÜRKİYE EK ESAS KUVVİ”

Amerika'da münteşir New-York dilen makalede, gittikçe kuvve

02/09/2008

20 Ocak 1957

KUÇUK
Haberler
PAZAR-SALI
PERSEMBE

Çarşamba
20
Ocak, 1957
Yıl: 8
Sayı: 2693

Platı yurdun her yerinde
15 Kurşun — Telefon
Santral: 10550 — 51-52-53
Adres: Aghahofendi sokak
Ankara — Telefon Adres:
si: ZAFER — Ankara

ZAFER
Demokrasininindir
SİYASİ SABAH GAZETESİ

Özge Mathias'ın T.A.D.
adına İmtiyaz
Zeki Rıza Sporel — Yarı
İhtisat Fikri İhtisat
Fikri İhtisat — Yarı
Fikri İhtisat — Yarı

B. M. Siyasî Komisyonu Kıbrıs Mes'elesini Müzâkereye Devam Etti, Avustralya Delegesi Dedi 'Kıbrıs, Ancak Türkiye'nin Bir Parçasıdır'

Siyasî Komisyondaki Temayül Yunanistan Aleyhine Döndü

konuşan Avustralya, Kanada, Seylân delegeleri Kıbrıs'taki tethisi Yunan kûmetinin desteklemesini siddetle takbih ettiler - Yunan Hariciye Nazırının itikatleri inkâr edip, silâhların İngiltere tarafından gizlice gönderilmekte ağuna dair garip iddiası komisyonda iltifat ve alâka ile karşılanmadı

Fatin Rüşti Zorlu Newyorkta mühim temaslarda bulunurken, M. Nuri Birgi de Washington'da bir Basın toplantısı yaptı

Newyork Herald Tribune gazetesi, Türkiye'nin ada üzerindeki hak-larının, Orta-Şark için hayati ehemmiyeti bulunduğunu belirtiyor

Bayar Adana Hey'etile:

Reisimurhan Celil Bayar dün Cankaya'da Ko-larından Şefik Bayar ve Ali Ceylan tiyaz burgas Belediye Reisi ve kuzuları heyetini, y- SAZ-CAZ-SOLOLAR-SALE-ATRAKŞİY

B. M. M. Umumi Hey'etinde 957 Bütçesinin müzakeresi başlı

Maliye Vekili Hasan Polatkan bütçe hakkında izahatta bul

Muvazenei Umumiye Kanununa bağıl dairelerin çeli itirazların 1957 mali yılı bütçe kanun tayılanı resine Meclis buğünkü icimanda başlanacaktır. bir mezarın cellesi mahiyetinde olacağı anlaşılan bu toplantıda gündeme resine maddeleri ile yeni yıl bütçe tasarımlı teklif et- mektedir. Bugün 957'den sonra

eci - Florya yolu

Bayvekil Adnan Menderes, dünki husus isan tahli ederken. (Foto: Mehmet Gürçü)

14 Ocak 1957
KÜÇÜK
Haberler
PAZAR SALI
PERŞEMBE

PAZAR
6
Ocak 1957
Yıl: 8
Sayı: 2649

Platı yurtdışı her yolda
15 kuruş - Telefon
Nispetiye 1957 11-05-53
Adres: Ankara'daki evi
Ankara - Telgraf, Adres
ZAFER - Ankara

ZAFER

Demokrasininindir

SİYASİ SABAH GAZETESİ

Devlet Nispetiye

Yeni BURSA Pazarı

AKİS ÇARŞI VE DÜĞE

14 Ocak'ta yeni pazarın açılışına
müjde ATATÜRK ÇARŞISI'na 5. de
müjde bulvarı ve çarşı açılışına
müjde

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Yeni Nispetiye, Ankara
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni

HARİCİ MES'ELELER VE MEMLEKETİMİZİN KALKINMA MEVZULARI ÜZERİNDE

Başvekil'in Büyük Basın Toplantısı

ADNAN MENDERES'İN İZAHATINI YÜZE YAKIN GAZETECİ DİNLEDİ..

Girişilen Kalkınma İşleri Takatımızla Mütenasibdir

Yatırımların ödeme gücümüzle mütenasip olup olmadığı sualini cevaplandıran Adnan Menderes, bu mevzuun şaşırtmaca teşebbüslerle siyaset oyunlarında, memleket menfaatleri aleyhinde nasıl istismar edilmiş olduğuna işaret etti ve şunları söyledi: «Dünya dev adamları ile ilerlerken, biz, günümüzü gün etmek için, sözde kendimizi sıkıntıya sokmamak kaygısı ile, yarına bir şey bırakmıyacak şekilde hareketi vatanı ihanet telâkki etmekteyiz. Bu memlekette nâmutenahi imkânlar mevcuttur.. Memleket çok kısa bir zamanda herkesi hayrete düşürecek derecede büyük bir iktisadi kalkınmayı tahakkuk ettirecektir...»

Bir suale cevab: "Seçimlerin ileri alınmasına sebep görmüyoruz..."

Başvekil Adnan Menderes, dün İstanbul'da yaptığı büyük basın toplantısında, Kıbrıs meselesi, Orta - Doğu durumu, ve bu bölgede son aylar sırasında cereyan eden hadiselerle dair etrafı ilgilendiren konularda, bulunduktan sonra, kendisine sorulan bazı sorulara da cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes'in cevaplarındaki sorulardan biri de, memleketin kalkınma faaliyetlerine müteallak. Soru sahibi, bugün memleketin istisnai seviyede kalkınmaya matul fakat bütün hamleleri beğenmeyen tek bir vatandaş mevcut olmadığı kanaatini ifade etti. Soru, yatırımların ödeme gücü

Harcı Politikamız ve Dış Mes'eleler

Başvekil'in İzahatı

MENDERES KIBRIS MEVZUUNDAKİ TÜRK NOKTA NAZARINI BİR KERE DAHA TAHLİL VE TEŞRİH ETTİ

Başvekil Orta Doğu buhranının, hadiseleri büyük bir dikkat ve Türkiye'nin basireti, Bağdad çok yakın bir alaka ile takip etmesi sayesinde bir dereceye kadar geçitirilmiş olduğuna bil- edeceği umidini izhar

İstanbul, 5 a.s. - Başvekil Adnan Menderes bugün saat 11 de Perhane'de, Gazete Sahibi ve Basın Muhabirleri, Yazarlar, İhtisap, Muharir ve Muhabirlerin katıldığı bir basın toplantısında, Kıbrıs meselesi ile Orta, Doğu durumu hakkında sorulan sorulara cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes, bugün yaptığı basın toplantısında, Kıbrıs meselesi, Orta - Doğu durumu, ve bu bölgede son aylar sırasında cereyan eden hadiselerle dair etrafı ilgilendiren konularda, bulunduktan sonra, kendisine sorulan bazı sorulara da cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes'in cevaplarındaki sorulardan biri de, memleketin kalkınma faaliyetlerine müteallak. Soru sahibi, bugün memleketin istisnai seviyede kalkınmaya matul fakat bütün hamleleri beğenmeyen tek bir vatandaş mevcut olmadığı kanaatini ifade etti. Soru, yatırımların ödeme gücü

02/09/2008

15 Ocak 1957
KÜÇÜK
Haberler
PAZAR SALI
PERŞEMBE

PAZAR
6
Ocak 1957
Yıl: 8
Sayı: 2649

Platı yurtdışı her yolda
15 kuruş - Telefon
Nispetiye 1957 11-05-53
Adres: Ankara'daki evi
Ankara - Telgraf, Adres
ZAFER - Ankara

ZAFER

Demokrasininindir

SİYASİ SABAH GAZETESİ

Devlet Nispetiye

Yeni BURSA Pazarı

AKİS ÇARŞI VE DÜĞE

14 Ocak'ta yeni pazarın açılışına
müjde ATATÜRK ÇARŞISI'na 5. de
müjde bulvarı ve çarşı açılışına
müjde

Güneş Matbaacılık T.A.Ş.
Yeni Nispetiye, Ankara
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni
Yeni Nispetiye - Yeni

HARİCİ MES'ELELER VE MEMLEKETİMİZİN KALKINMA MEVZULARI ÜZERİNDE

Başvekil'in Büyük Basın Toplantısı

ADNAN MENDERES'İN İZAHATINI YÜZE YAKIN GAZETECİ DİNLEDİ..

Girişilen Kalkınma İşleri Takatımızla Mütenasibdir

Yatırımların ödeme gücümüzle mütenasip olup olmadığı sualini cevaplandıran Adnan Menderes, bu mevzuun şaşırtmaca teşebbüslerle siyaset oyunlarında, memleket menfaatleri aleyhinde nasıl istismar edilmiş olduğuna işaret etti ve şunları söyledi: «Dünya dev adamları ile ilerlerken, biz, günümüzü gün etmek için, sözde kendimizi sıkıntıya sokmamak kaygısı ile, yarına bir şey bırakmıyacak şekilde hareketi vatanı ihanet telâkki etmekteyiz. Bu memlekette nâmutenahi imkânlar mevcuttur.. Memleket çok kısa bir zamanda herkesi hayrete düşürecek derecede büyük bir iktisadi kalkınmayı tahakkuk ettirecektir...»

Bir suale cevab: "Seçimlerin ileri alınmasına sebep görmüyoruz..."

Başvekil Adnan Menderes, dün İstanbul'da yaptığı büyük basın toplantısında, Kıbrıs meselesi, Orta - Doğu durumu, ve bu bölgede son aylar sırasında cereyan eden hadiselerle dair etrafı ilgilendiren konularda, bulunduktan sonra, kendisine sorulan bazı sorulara da cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes'in cevaplarındaki sorulardan biri de, memleketin kalkınma faaliyetlerine müteallak. Soru sahibi, bugün memleketin istisnai seviyede kalkınmaya matul fakat bütün hamleleri beğenmeyen tek bir vatandaş mevcut olmadığı kanaatini ifade etti. Soru, yatırımların ödeme gücü

Harcı Politikamız ve Dış Mes'eleler

Başvekil'in İzahatı

MENDERES KIBRIS MEVZUUNDAKİ TÜRK NOKTA NAZARINI BİR KERE DAHA TAHLİL VE TEŞRİH ETTİ

Başvekil Orta Doğu buhranının, hadiseleri büyük bir dikkat ve Türkiye'nin basireti, Bağdad çok yakın bir alaka ile takip etmesi sayesinde bir dereceye kadar geçitirilmiş olduğuna bil- edeceği umidini izhar

İstanbul, 5 a.s. - Başvekil Adnan Menderes bugün saat 11 de Perhane'de, Gazete Sahibi ve Basın Muhabirleri, Yazarlar, İhtisap, Muharir ve Muhabirlerin katıldığı bir basın toplantısında, Kıbrıs meselesi ile Orta, Doğu durumu hakkında sorulan sorulara cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes, bugün yaptığı basın toplantısında, Kıbrıs meselesi, Orta - Doğu durumu, ve bu bölgede son aylar sırasında cereyan eden hadiselerle dair etrafı ilgilendiren konularda, bulunduktan sonra, kendisine sorulan bazı sorulara da cevaplandırdı. Başvekil Adnan Menderes'in cevaplarındaki sorulardan biri de, memleketin kalkınma faaliyetlerine müteallak. Soru sahibi, bugün memleketin istisnai seviyede kalkınmaya matul fakat bütün hamleleri beğenmeyen tek bir vatandaş mevcut olmadığı kanaatini ifade etti. Soru, yatırımların ödeme gücü

02/09/2008

U
eri
arı
dir,
imiz
er
Yugoslav
o, bu ak-
ye Değis-
Koprusüyü
ekili, Yo-
bükelçisi
Türkiyenin
ih. Aktel
Vekâletini
podlaka bu
uylandırdı.
si
aregal Tito
eri Vekili
seretme bir
Bükelçisi
göçleri Ve-
Birgi, Tür-
Umum Mü-
ran, Yugos-
eyi Başkan
eli, Yugos-
6 Sü. 1 de)
öy
rı
lyon lira
fi
i 952 vîrâde
n. 51.460.000
lirası, vîlâ-
reğince ele al-
ılları ile köp-
ülünç ve bu
etlere gönderil-

Menderes T.M.T. Federasyonuna cevap verdi

«TELGRAFINIZA TESEK-
KÜR EDER GÖZLERİNİZ-
DEN OPERİM»

Başvekil Adnan Mende-
res, Gaziantep'te siyasi ve
dini irtica ile milliyetçiliği
icendi inhisarlarına almak
istiyen zihniyet ve kom-
ünizminden gelebilecek teh-
likeleri tehavüz ettiren nu-
tuktaki üzerine Türkiye
Milli Talebe Federasyonu
tarafında kendilerine gön-
derilen telgrafa, aşağıdaki
cevabı vererek gençlerin
gösterdikleri hassasiyete
tesekkür etmiştir:

«Sayın Ali İhsan Çelik-
kan
T. M. Talebe Federas-
yonu Genel Başkanı
Ankara
lyi duygularınızın ifade-
(Sonu Sa. 3 Sü. 5 te)

Cumhurreisimiz Celâl Bayar, dün Ziraat Fakültesine giderek, Fakülte bahçesine dikilecek olan Atatürk âbidesi hakkında izahat almıştır. Resim Belediye Reisi Benderioğlunun da hazır bulunduğu bu ziyaretten bir intibah tesbit etmektedir.

Milliyetçiler Derneği dün gece kapatıldı

Mezkûr dernek ve şubeleri hakkında savcılıkca tahkikat
açıldığından ihtiyat tedbiri olarak dernek ve şubeleri kapatıldı

Milliyetçiler Derneği merkezi dün gece mühürlenirken

Türkiye Milliyetçiler Derneğinin
gerek nizamnamesinin ve gerekse
faaliyetinin Cemiyetler Kanununun
bilhassa 33 üncü maddesine aykırı
olduğunu mübahade eden An-
kara Müdiumumiliği, bu Cemiyet
hakkında tahkikat açmıştır. Mahke-
mece bir karar alınca kadar, ih-
tiyati bir tedbir olarak, Cemiyetin
bütün şubelerinin mühürlenerek
mallarının muhafaza altına alın-
masını karar verilmiş ve bu kar-
rar, Cemiyetin şubesi olan bütün
vilâyet ve kaza merkezlerindeki
(Sonu Sa. 3 Sü. 5 te)

Askerî heyet yurda döndü

Şükrü Kanath'nın
basına beyanâtı
İstanbul, 22 (a.a.) — Napolide
Carney Karargâhındaki toplantıla-
ra iştirak eden ve askerî muavaza-

Garsonlar memnun

Meclis Reisi ve Çalış-
ma Vekiline çekilen
telgraflar

Garsonlar ve benzeri işçi-
lerin hizmet karşılıkları hak-
kındaki kanun tasarruflarını
Mecliste ilk görüşülmesinin
tamamlanması, yehrimizdeki
işçi mahfillerinde büyük bir
memnuniyet uyandırmıştır.
Şehrimizde bulunan, «An-
kara Lokanta, Otel ve Eğ-
lence Yerleri İşçileri Sendi-
kanı», B. M. M. Reisi ile
Çalışma Vekili Samet Ağas-
oğluна aşağıdaki jeşekül tel-
graflarını çekmiştir:
«Sayın Refik Kuraltan
B. M. M. Reisi

02/09/2008

ye kad-
edilmiştir
ve
inden ve
edilmiştir
inden:
ms yis
ctr
clarak be-
u eli tem-
ir. Karne-
asara al-
Şubat 1918
de buluş-
m. ekle-
raper ne-
inlay Gon-
ir.
M
erle yâ-
z'is
r. Tel: 2300
5

PAZAR
25
OCAK 1953
Yıl: 33 No. 11342
C. H. P. Ulus Müessesesi
Çankaya Caddesi — Ankara
Telgraf: Ulus — Ankara
Ulus Müessesesi Santrali
16200
Fiyatı Her Yerde
15 Kuruş

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

Milliyetçiler Derneği tahkikatı Dernek mensupları dün sorguya çekildiler

Serdengeçti Dergisi sahibi Osman Yüksel de Malatya
hâdisesiyle ilgili görülerek tevkif edildi

Ahmet Emin Yalman'ı vuran Hüseyin Üzmez, vakadan evvel Osman Yüksel'e
bir mektup yazarak, tertipledikleri suykast hakkında mütalaasını sormuş!

Çırpınan Avrupa

Hüseyin Cahit YALÇIN
Avrupa bir türlü rahat de-
ğildir, hâlık kendisine gelece-
ni, iyi kötü bir muvazene bulma-
mıştır. Eski meselelerinden bi-
bir hâlis değildir. Gayret sar-
fedimiyor değil; Avrupa'nın bir-
leşmesi yolunda bir hareket var.
Bu hareket bazı muvaffakiyet-

Ankara Cumhuriyet Savcisi
Cemil Bençü'nün idaresinde
Türk Milliyetçiler Derneği hak-
kındaki tahkikata dün de devam
edilmiştir. Dün Derneğin idare
kurulu üyelerinin sorguları en-
amlanmıştır. Genel Başkan İsmet
D.P. Milletvekili Salt Bilgin'in
da sorguya çekilmesi, harareti
hâsıl olduğundan, bu milliyetçi-
linin devinimliliğinin kaldırıl-
ması için lüzumlu formaliteler
tamamlanarak Meclis'e havre-
lanmıştır.
Bilindiği gibi Savcılık Milli-
yetçiler Derneğinin büşlûsün-
muavazasına aykırı olduğunu;
Meclis'e tahkikata ilânı tahkik-

Dün Ankara'da bir maçlarına devam eden ve Hacettepe Genç Hava Gücüne galip gelmişlerdir. Habereğitimle son sayfasında bir-
sinin bir kurtuluşu tesbit etmektedir.

02/09/2008

ORDU C. H. P. KON

PAZAR
8
SUBAT 1953
Yıl 20 No: 11238

C. H. P. Ulus Müessesesi
Cemiyet-i Cihaniye - Ankara
Ticaret: Ulus - Ankara
Ulus Müessesesi Santral
11238
Fiyat: Her Yerde
15 Kurus

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

14 Ocak 1953 cumartesi
Ankara Pazarı
KIZILAY'ın
Yıllık Balosu

D. P. İstişari Kongresinde

Başbakan çok önemli bir konuşma yaptı

İrticai hareketlere dair izahat veren Menderes, dinin dünya işlerine ve siyasete karıştırılmasını önleyici bir kanunun lüzumuna işaret etti

Başbakan'ın dünkü demeci de muhalefet çevrelerinde ilgi ve memnurlukla karşılandı

İsmetpaşa C.H.P. Ocağında bir hafta - diğer kursu açılmıştır. Kurus katılan öğrenciler, Başbakan Menderes'in konuşmasını dinlediler. Fotoğraf, İsmetpaşa C.H.P. Ocağındaki bir arada toplanmış öğrencilerdir. Haberimiz ikinci sayfadadır.

Dün Ankara'da yapılan lig maçlarında Zeytinlik'te İsmetpaşa'nın Karşıyaka ile karşılaşması büyük ilgiyle izlendi. Halkın büyük ilgiyle izlediği maçta Karşıyaka 2-0'lık farkla galip gelmiştir. Haberimiz Spor Sayfasındadır. Fotoğraf Karşıyaka'nın bir futbolcusu toplanırken çekilmiştir.

M. Eğitim Bakanlığı Şûra'yı yanlış yola sevk etmektedir

Şûra'nın vazifesi asıl prensipler üzerinde kararlar almak ve temel meseleleri halletmektir, Bakanlıkça hazırlanan tasarıları onamak değil!

PAZAR
8
SUBAT 1953
Yıl 20 No: 11238

C. H. P. Ulus Müessesesi
Cemiyet-i Cihaniye - Ankara
Ticaret: Ulus - Ankara
Ulus Müessesesi Santral
11238
Fiyat: Her Yerde
15 Kurus

ULUS

ADIMIZ ANDIMIZDIR

14 Ocak 1953 cumartesi
Ankara Pazarı
KIZILAY'ın
Yıllık Balosu

D. P. İstişari Kongresinde

Başbakan çok önemli bir konuşma yaptı

İrticai hareketlere dair izahat veren Menderes, dinin dünya işlerine ve siyasete karıştırılmasını önleyici bir kanunun lüzumuna işaret etti

Başbakan'ın dünkü demeci de muhalefet çevrelerinde ilgi ve memnurlukla karşılandı

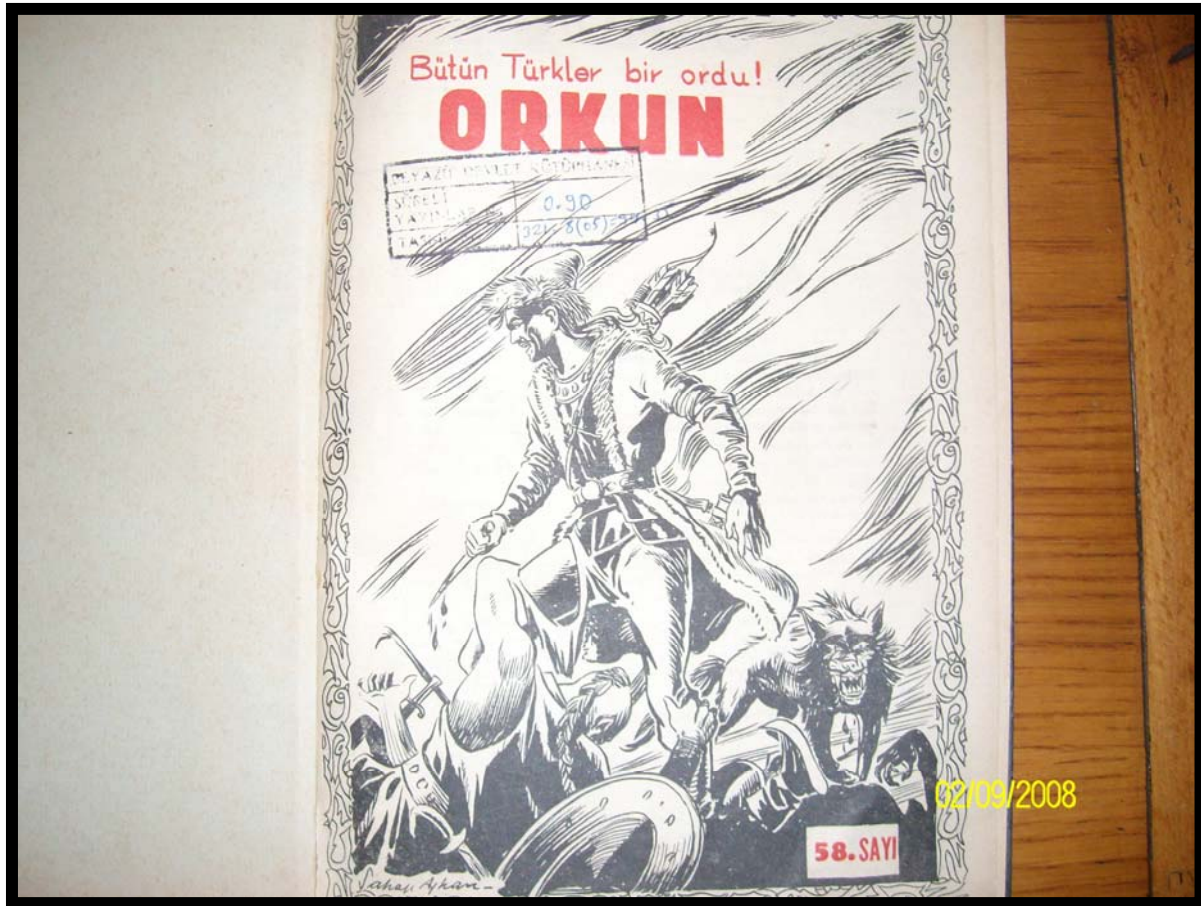
İsmetpaşa C.H.P. Ocağında bir hafta - diğer kursu açılmıştır. Kurus katılan öğrenciler, Başbakan Menderes'in konuşmasını dinlediler. Fotoğraf, İsmetpaşa C.H.P. Ocağındaki bir arada toplanmış öğrencilerdir. Haberimiz ikinci sayfadadır.

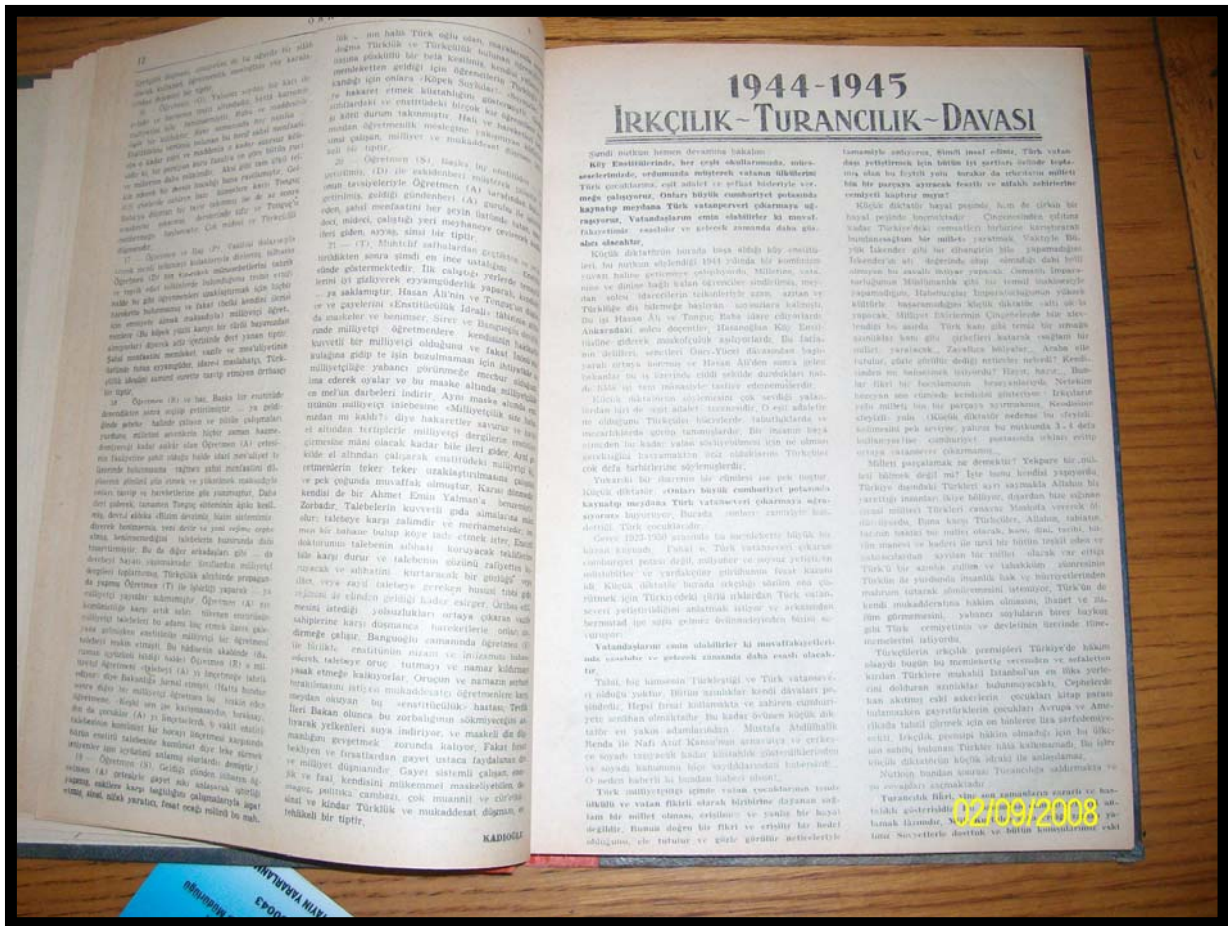

Dün Ankara'da yapılan lig maçlarında Zeytinlik'te İsmetpaşa'nın Karşıyaka ile karşılaşması büyük ilgiyle izlendi. Halkın büyük ilgiyle izlediği maçta Karşıyaka 2-0'lık farkla galip gelmiştir. Haberimiz Spor Sayfasındadır. Fotoğraf Karşıyaka'nın bir futbolcusu toplanırken çekilmiştir.

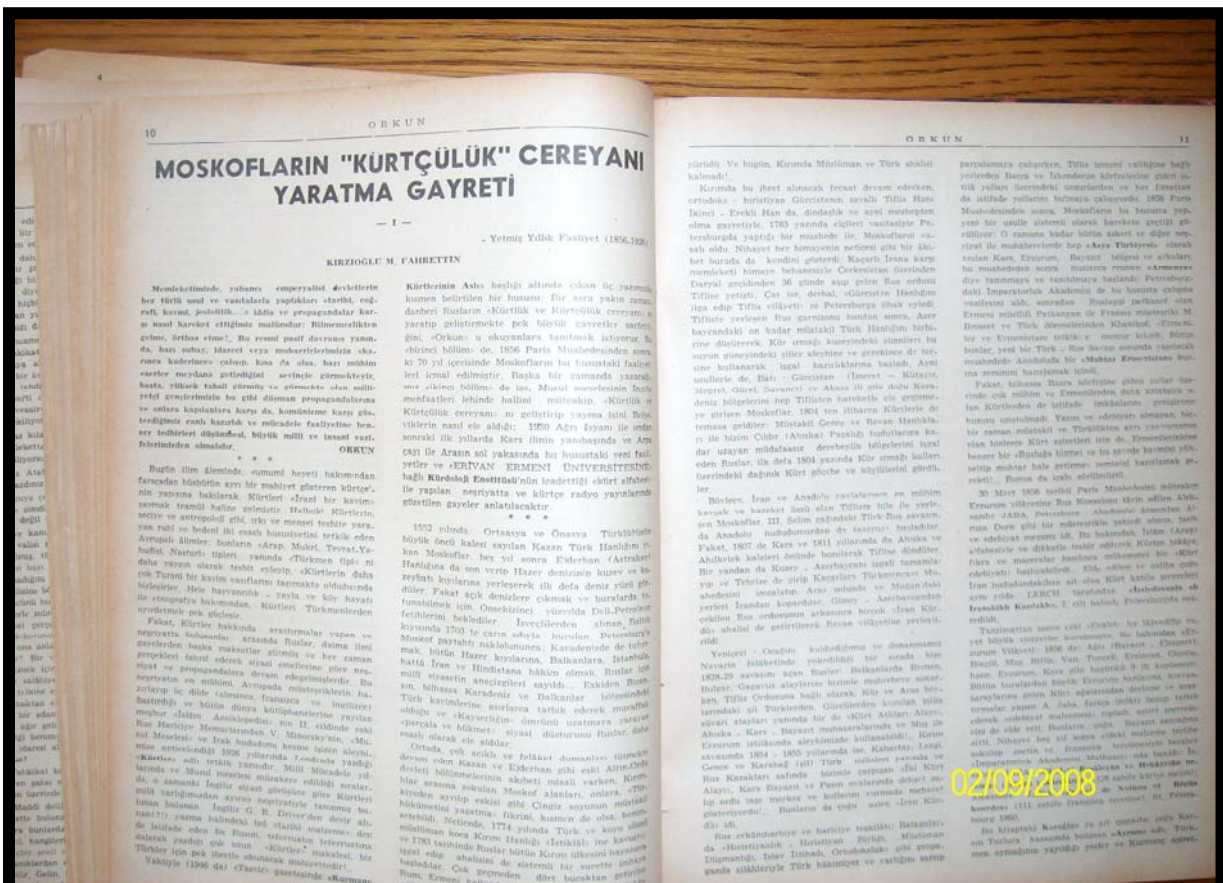
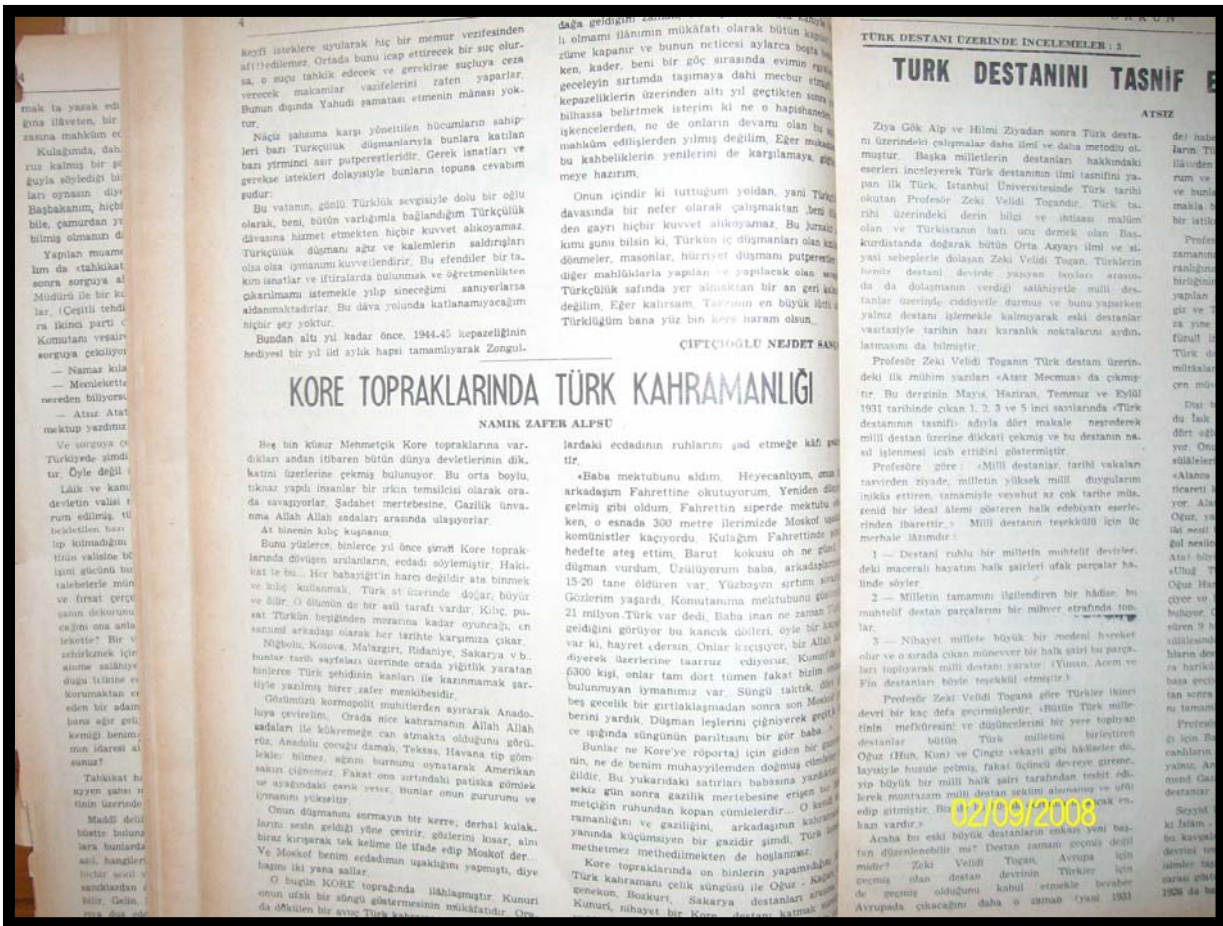
M. Eğitim Bakanlığı Şûra'yı yanlış yola sevk etmektedir

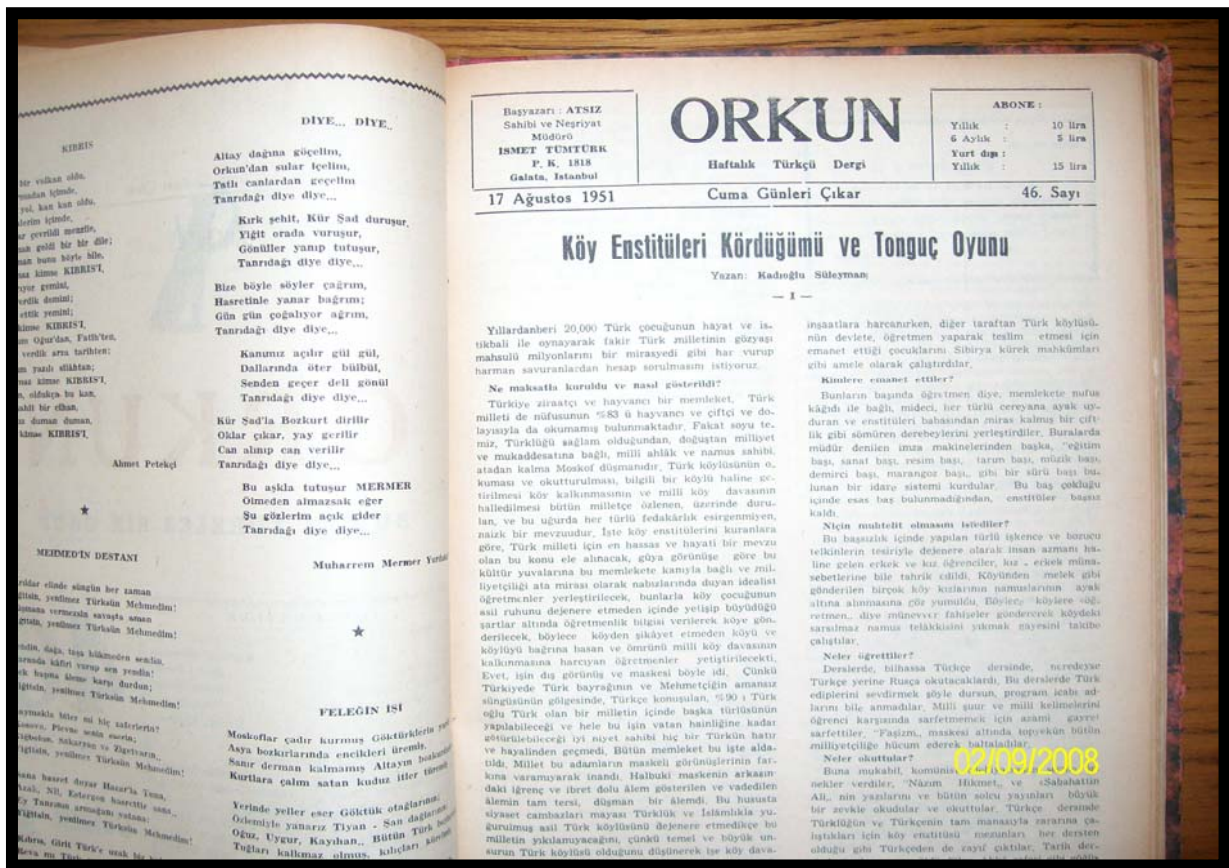
Şûra'nın vazifesi asıl prensipler üzerinde kararlar almak ve temel meseleleri halletmektir, Bakanlıkça hazırlanan tasarıları onamak değil!

ORKUN DAN Sesler

Türkiyede yaşayan bazı cins (malûm) mahûlûkân (kartolarlar, kartolarlar, kartolarlar ve diğer Türk dîğ. manlamların) gözleri aydın!

Hepsi de mi?
Ankara'da Milliyetçiler Derneğinin tertip ettiği toplantıda Türk suyunun Nâzım Hikmeti koruyucuları aleyhindeki muhtemem şahısları karşısında şaşırarak Ahmet Emin efendi, o toplantıda takbih edilene az bir liste negrediyor ve içinde kendisinin ve Falih Rifkinin adları bulunan bu listeyi «memleketin en temiz münevverleri diye takdim edip, bunlara tez kodurmanın haksızlık olacağını söylüyor.

Listeye bir de baktık, «En temiz» olmak şöyle düşünün, ne kadar pis olmasın! Tasavvur edilebilirse o kadar pis bir liste! Acaba bunlar ne zaman ve nerede bu kadar temizlediler? Falih Rifkinin «Şengül hanım» da mı?

Sözün Kısaası
Çok lâftan hazetmiyen bir ülküdagırmızla, Nâzım Hikmetin koruyucuları olarak açıklanan listeyi konu suyorduk. Şöyle dedi:
Nâzım Hikmet bu listeye, bu liste de Nâzım Hikmet'e tam lâyk.

Fark
Gazetelerde okuyoruz, Milyonluk dolar kaçakçılığı meydana çıkarılmış, Yakalanan Samuel ve Alber adında iki Yahudi karaborsacıların elebaşlarından sanık olarak zabta tarafından nezaret altına alınmışlar. (Buraya kadar normal. Bundan sonrası ciddiye dikkate değer). Ve iki sanık İstanbuldan Ankara'ya getirilerek geçici zabta nezareti altında birisi İstanbul Palas otelinde ve diğeri Cihan Palas otelinde geçirilmişler.

Hatırlamıza pek çok şeyler geldi. Çok uzaklara gitmiyelim. Daha 1950 de rahmetli, Maresal'in ölümü minasebetiyle yapılan nümayişe zabta nezareti altına alınan gençlerin suçu (hiç suçları yoktu ya, istisnalar) kendilerine isnat olunan suç (diyelim) bu iki Yahudinin suçundan en az bir kere daha hafif olmalı, ve o yüksek tahsil öğrencisi veya mezunu gençler ahlakça, kültürel, tahsiyetçe, her ne diledi de olursak olalım, (eğer eleflemiz insanları arasında de-ğir farkı, tanyoralar), insani değer bakımından o iki Yahudiden en az on kere daha yüksekte iken, zabtata nezaret altına alındıkları zaman (yani upki bu iki Yahudi gibi, henüz tevkif edilmeden önce) 20 saat, 24 saat, 36 saat...

ORKUN

13

YURTTA TÜRK MİLLİYETÇİ DERNEKLER KURULURKEN

Yazan : Hamdioglu Fethi Güler

Milletlerin yarınlarından emin olabilmeleri, gençlerince verecekleri terbiyenin derecesiyle ölçülebilir, iyi bir terbiye metodu ile yetişen genç nesil, millî gayelerin her zaman bekisi ve aynı zamanda milletini evrimine doğru yöneten en halis güzeldelerdir.

Millî benliğini duymaması olan milletler, ergeç köle olmağa namzettir. Tarih sayfaları bu türlü milletlerin hikâyeleriyle doludur.

Türkler ezeldenberi milliyetlerine önem vermiş bir millettir. Fakat tarihî zaruretlere dolayısıyla kendi ırklarına dahil bulunan kabileleri tam bir millî birlik halinde topluyamamışlardır. Gerek ilk ve gerekse orta çağlarda, o kadar geniş bir coğrafî sahaya yayılmışlardır ki, çeşitli adlarla tarih sahnesine çıkan türlü milletler halinde yaşamak mecburiyetinde kalmışlar. Büyük Olayın sonuna, Ege kıyılarında ve Rusya bozkırlarında dağılmış olan Türk milletinin bu geniş sahada dağılmasından faydalanan Türk düşmanları bazar tahakkümü ve bazan da entrikalarla Türkleri ait ülkeleri kendilerine mal ederek siyasi yönden de faaliyetlerini geliştirmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu zamanına gelinceye kadar kurulan büyük Türk devletleri Türk olduklarını biliyorlardı. Osmanlı devletinin de ruhu, Fatih'in İstanbul almasına kadar Türk'tü. Fakat sonraları bir çok sebepler yüzünden ümmet devri başladı. Osmanlı topluluğu, türlü milletlerin meydana getirdiği siyasi bir tepekök haline geldi. Tanzimatla beraber çeşitli milletlerin etkisinden imparatorluğu korumak ve birliği kuvvetlendirmek için bir «Osmanlı» milliyetçiliği icat edildi. İcat edildi diyorum. Zira milliyetçilik, taklit edilebilir, icat edilecek bir şey değildir. Onu milletlerin fertleri için duyarak ve yaşayarak geliştirmelidir ki, millete yararlı olsun. Milliyetçilik, benliği ni duymuş milletlerin memleket ve millet meseleleri için hazırlanmış oldukları millî ruh olmalıdır. Uy-çun bu ruhu almadıkça, milliyetçilik ruhu, yaprana yaprana durmaz. Osmanlı milliyetçiliği ruhu, yaprana yaprana durmaz. Osmanlı milliyetçiliği ruhu, yaprana yaprana durmaz. Osmanlı milliyetçiliği ruhu, yaprana yaprana durmaz.

Şaşırdık, hemen «hayır, müslümanız, Osmanlıyız» dedik. Şimdi profesör olan bu kütüphane memuru yine sakin bir eda ile:

— Osmanlı olduğunuzu anlıyorum, fakat milliyet-niz nedir? deyince:

— Müslümanız, Türküz! dedik. O zaman bize şunları söylediler:

— Affedersiniz, bir Türk nasıl olur da hürriyet ilanı ile vatandaşın tehlikelerden kurtulacağını sanır, buna akim ermez. Benim bildiğime göre hürriyet yalnız fertlerin değil, milletlerin de kendi benliklerini duymaları ve siyasi kuvvet karşısında istediklerini serbestçe söylemeleri ve bu isteklerini elde etmek için hürriyet havası içinde Osmanlı İmparatorluğunun hâkim millet olan Türklerin esas bir politika takip etmeleri lâzım geleceğini düündünüz mü?

Bu misal de gösteriyor ki, ferdin veya milletlerin hürriyete kavuşabilmeleri ancak benliklerini duymalarıyla kabilirdir. Milletler bir halita halinde değil, benliklerini duymamaktadırlar. Türk milliyetçiliği Osmanlı ilkerini duymamaktadır. Türk milliyetçiliği Osmanlı ilkerini kendi milliyetlerine dönmeleriyle belirmeye başladı. Yunan, Bulgar, Ermeni, Rum gibi azınlıklar millî birlik sevdasına düşerek çeşitli faaliyetler sarfetmeğe başladıkları andan itibaren, Türk milliyetçiliği veya sadece Türkçülük bir aksiyon unsuru olma yoluna tuttu.

Bu uğurda Ziya Gökalp'in metodu çalışması da Türkçülüğe istikamet verdi. Türkçülükte Türk milliyetçiliği birbirlerinden farkı yerler değildir. Türkçülük, Türkün kendi benliğini araması ve bu benliği yükseltmeğe çalışması demektir. Ki, bu münasip ile Türkçülük Türk milliyetçiliği anlamını kazanmış ol-muyor mu?

Bundan bir müddet evvel Ankara ve İstanbul'da kurulu olan milliyetçi derneklerin lüpsi birden «Türk Milliyetçiler Derneği» adı altında birleşmişler. Bugün bu derneğin ana kuruluşu İstanbul'da, gün 2 maddesinde, derneğin gayeli şöyle anlatılıyor: «Allah, vatan, tarih, dil, anane, sanat, aile, ahlak, hürriyet ve millî mukaddesat esaslarına dayanan Türk milliyetçiliğini ilmek ve bütün milliyetçileri tekel-i latındırmaktadır.»

3. maddesinde de derneğin meşgûl olacak mevzuları sıralanıyor:

- a) Türkler arasında milliyetçi fikirlerin yayılması ve cemiyette görülecek hakikatlarla meş-ğul etmek.
- b) Türk ahlak, âdet ve geleneklerine uygun yaşa-mayı ve millî mukaddesata hürmeti tebliğ etmek.
- c) Türk kültürüne vaki tecavüzlerle ve milliyetçi-liğe şiddetli fikir yoluyla mücadele etmek.

— «Allah, vatan, tarih ve ahlak bakımından memle-

Maddeciliği, Marxizm mi, yerden yere çalan bu eseri ve harekete tavsiye ederiz.

Le Bon, Fi. 125 kr. k. kaymetli bir eser. M. Rab-

ı Balaban Fi. 300 lirig : Dr. Prof. Zeki Velidi boy, 500 sayfa, 600 kuruş zatin eseri. Büyük boy, 700 750 kuruş. da ve aynı capta koca bir

negriyatından) 120 kuruş. Kitapları n : Yazan: Kâzım aKrabekir di Casusları: Cevat Rufat A-

an: Henri Ford. Otomobilin bu- diller hakkındaki bu eseri- 100 kr. ve Türkçüğü yakmak için Atılhan, vesikalarla dolu bu 250 kr. onizim) Cevat Rufat Atılhan.

ydar Rufat. Fiati 100 kuruş. : Yazan: Marsel Ouessant.

an: Kravchenko. Amerikada rar basılan, Amerikan dîş si- ihilliliğin iç yüzünü bütün ayan 615 sayfalık 5 liraya sa- de 300 kuruşa satılmaktadır. Cehennemî hayatı anlatan bu a tekrar tekrar tavsiye ederiz. sol Winterton) 150 kr. Bu ky- 0 kr. satılmaktadır.

Yoklusa? Erhan Loker'in bu umza tavsiye ederiz. Fiati: 250

inci basılı - Sanan Hazer. Ne- 0 kuruş. trahman Peret Laç. Fiati :

kuruş. İkiliyor : Şürler, Arif Nihat Aşa-

ı Ertürk Fiati 80 Kuruş.

Serdengeçti

ALLAH - MİLLET - VATAN YOLUNDA

Malatya Faciası: 9 Mart 1903. Malatya hapishanesinden tekrar Ankara Hapishanesine getiril-yoruz. N. Fazıl'ın tabiri ile (tinele) giriyoruz. Öndeki O'dur. Parasız etele girmekte istisai edi-yor. Benim için merak edilecek birşey yok! Buranın evim (indat) tanyorum. Bu, benim, hapis-hanesine 7 net girişim! Dağılık: suçlularla etrafına bakıyor, bizi seyretmeye gelenleri seyret-iyoruz. (Serdengeçti)

İÇİNDEKİLER

Yıllardan Sonra: Osman Yüksel * Amerika Hariciye Veldi F. Dulles'in Beyanattı: "Din ve Siyaset Birbirinden Ayırdamaz * Vatan Meselesi: İsmail Hâmi Danişmend * Beynelmillelere Cevap Veriyor. * Cennetmekân Sultân Abdülhamid Hanın İftihali: Mülca-Ahmet Refik * XVI. Asırdan Sesler: Bir Seftirin Hâtıratı * Şimali Afrika * Gazeteciler mi,

02/09/2008

